АРХІТЕКТУРА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

7

КИЇВ 1938

АРХІТЕКТУРА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

ОРГАН СПІЛКИ РАДЯНСЬКИХ АРХІТЕКТОРІВ
УРСР

ЛИПЕНЬ № 7

Трирічча сталінського плану реконструкції Москви

Три роки тому—10 липня 1935 р.—ЦК ВКП(б) і Раднарком СРСР прийняли історичну постанову про генеральний план реконструкції Москви. Складений під безпосереднім керівництвом великого Сталіна, цілком винятковий своїм розмахом, грандіозний десятирічний план розвитку червоної столиці СРСР мудро і чітко розв'язав усі найскладніші питання і проблеми, зв'язані з соціалістичною перебудовою Москви і з перетворенням її в одне з найкрасивіших і найвпорядкованіших міст світу.

Відбиток середньовіччя і варварського російського капіталізму лежав на старій, дореволюційній Москві. Вузькі і криві вулиці, брудні провулки і провулочки з безконечною кількістю непрохідних тупиків, хаотична, позбавлена хоч би найменшої планової основи, забудова, неправильне планування і забудова центру і околиць, величезна скупченість будинків, маленькі квартали, іноді без чітко виражених границь, низька поверховість і давність будинків, безладне розміщення промислових і транспортних підприємств,—усе це спотворювало місто, заважало нормальному життю і дальшому його розвиткові. Більше половини будинків дореволюційної Москви були дерев'яні. Нечисленні соціально-побутові і культурні заклади були зосереджені у центрі міста.

Грандіозний план реконструкції Москви і попередні заходи радянського уряду по перебудові міського господарства червоної столиці СРСР докорінно змінили лице міста. Вороги, що засіли були в системі міського господарства Москви, всякими способами намагалися зривати реалізацію сталінського плану реконструкції, намагалися загальмувати і дезоргані зувати роботи на важливіших, життєвих для столиці будівлях, але залізною рукою НКВС, під керівни цтвом випробуваного сталінця [redacted], троць кістсько-бухарінські агенти німецького і японськог фашизму були викриті і знищені, перешкоди на шляху дальшого розвитку Москви були усунені.

У більшовиків слово ніколи не розходиться з ділом і ось ми, щасливі сучасники чудової сталінської епохи тепер можемо з гордістю констатувати, що за ми нулі три роки здійснена вже значна частина вели ких завдань, поставлених генеральним планом ре конструкції Москви.

Уже стала до ладу велика споруда, яка не ма собі рівної в світі по красі і розмаху,—канал Волга—Москва, що докорінно розв'язує завдання обводнення Москви. Будується найбільша сталінська водогінна станція, яка на кінець 1938 р. буде давати населенню Москви до 60 мільйонів відер води на добу. Уже в поточному році на кожного жителя Москви при падатиме щодня по 221 літру води—значно більше ніж у Берліні, Лондоні і Відні. Докорінно переустат кровується водопроводна сітка Москви, до неї вклю чаються робітничі селища і тисячі будинків, що не мали досі водопроводу.

Потужність каналізаційної сітки, яка до револю ції становила 5,5 млн. відер на добу, в 1938 році збільшується до 49,2 млн. відер. На дальше розширення каналізації асигнується 91 млн. карбованців.

Колись брудні, занедбані і непривабливі береги Москва-ріки і Яузи протягом кількох десятків кіло-

метрів одягнуті в граніт. Над водами московських рік перекинуті нові прекрасні мости (з 11 мостів, передбачених генпланом, уже закінчено 10).

Підземна Москва прорізана чудовими магістралями метрополітену ім. Л. М. Кагановича—кращого метро в світі. Уже закінчено будівництво другої черги цієї споруди, здано в експлуатацію Горьківський радіус метро від площі Революції до селища Сокол, протягом біля 10 кілометрів. Тепер Москва вже має близько 60 кілометрів діючих ліній метро.

Щодо архітектури і оформлення підземних та надземних споруджень, щодо зручності для пасажирів, нарешті, методами і темпами будівельних робіт,—московський метрополітен є зразком нашого радянського будівництва, будівництва великої сталінської епохи.

Уже назавжди зникла стара охотнорядська Москва з її брудом, смородом, безкультурністю й контрастами злиднів і купецької розкоші. Побудовою таких великих об'єктів, як будинок РНК СРСР і гостиниця „Москва", покладено початок створенню комплексу величних будівель, які становитимуть архітектурно-композиційний центр нової, реконструйованої Москви. Домінантою цього центра буде найбільший архітектурний пам'ятник нашої епохи—Палац Рад, будівництво якого розгортається дедалі ширшим фронтом.

Закінчені в основному роботи по реконструкції півкільця навколо Китай-города від площі Ногіна до площі Дзержинського і далі по Театральному проїзду. Зовсім нового вигляду набула Калузька і 1-ша Міщанська вулиці і більша частина Садового кільця.

Центральні вулиці і площі міста звільняються від громіздкого трамваю, який замінюється автобусом і тролейбусом. У цьому році Москва матиме вже 1. 422 автобуси і 569 тролейбусів.

Бурхливими темпами провадиться житлове та інші види масового будівництва. Лише в 1938 році Москва матиме 278 нових жилих будинків, загальною площею в 596 тисяч квадратних метрів; за останні два роки побудовано сотні нових шкіл, понад 100 дитячих садків і 60 ясел.

Сталінський план реконструкції Москви намічав заміну протягом 1936—1938 років 2,5 млн. квадратних метрів брукованої мостової вдосконаленими видами дорожного покриття. Це завдання на сьогодні здійснено вже в розмірі 70%.

Усі ці дані говорять про величезні успіхи, досягнуті нами в справі реалізації генерального плану реконструкції Москви. Сміливі завдання, поставлені цим планом, а в ще більшій мірі більшовицькі темпи і якість реалізації цих найвеличніших завдань є новим торжеством генеральної лінії партії і доказом невичерпної життєвої сили нашої країни, могутності її індустрії, технічної оснащеності і колосально виросло ї технічної та виробничої культури.

Однак, історичне значення генерального плану реконструкції Москви не в тому лише, що ним накреслені були шляхи й методи перетворення столиці трудящих усього світу у винятковий своєю архітектурою, впорядженістю і красою столичний центр. Основне значення і глибокий зміст сталінського плану реконструкції столиці Радянського Союзу полягає в тому, що в ньому викладені основні принципи, основні засади і настанови радянського градобудівництва і радянської архітектури. „Ця постанова,—говорить професор Н. Коллі,—з винятковою повнотою і ясністю сформулювала основні принципи соціалістичного градобудівництва і надзвичайно збагатила архітектурну теорію і практику".

Не абстраговані від реальної дійсності і життєвих потреб населення планувальні і архітектурні схеми, а великі гуманістичні принципи соціалізму, піклування про живу людину—будівника комуністичного суспільства, піклування про його потреби і комфорт, про сонячні умови його життя є основними, всевизначаючими факторами в радянському градобудівництві і архітектурі. Соціалістичний реалізм—такий творчий стиль і метод у роботі радянського градобудівника, планувальника і архітектора. Формалізм, еклектика, і спрощенство, чужі нашій яскравій, барвистій дійсності, не можуть мати місця в радянській архітектурі. Шлях соціалістичного реалізму, що є основним творчим методом усієї радянської художньої культури,—такий єдиний шлях радянської архітектури. Цей шлях повинен у галузі архітектури привести „до створення споруд, що поєднують високі технічні якості і економічність з художньою простотою і виразністю" (з постанов І всесоюзного з'їзду радянських архітекторів).

В процесі попередньої проробки і обговорення генплану Москви було висунуто чимало прожектерських і „лівацьких" думок, що пропонували перетворити Москву в музейне місто і поряд побудувати зовсім нове місто. Вносилися пропозиції зовсім зламати стару Москву і на цьому місці збудувати нову. Дехто вважав, що треба Москву перетворити в містовелетень за типом капіталістичних міст, що складаються з хмарочосів. Були й такі, що хотіли перетворити Москву в гігантське село, збільшити територію її до 200 га. Сталінський план реконструкції рішуче відкинув усі ці, відірвані від життя, „проекти" і в основу перебудови Москви поклав ясну директиву, що стала вихідною точкою при розробці генпланів усіх інших великих міст нашої країни, в тому числі і Києва—столиці Радянської України.

„...виходити з збереження основ міста, яке історично склалося, але з корінним переплануванням його

шляхом рішучого впорядкування сітки міських вулиць і площ. Найважливішими умовами цього перепланування є правильне розміщення жилих будинків, промисловості, залізничного транспорту і складського господарства, обводнення міста, розущільнення і правильна організація жилих кварталів з створенням нормальних, здорових умов життя населенню міста".

Основні ідейно-творчі завдання радянської архітектури, викладені цією історичною постановою ЦК ВКП(б) і Раднаркому СРСР, вимагають, насамперед, щоб у всій роботі по переплануванню міст було досягнуто „суцільне архітектурне оформлення площ, магістралей, набережних, парків, з використанням при будівництві жилих і громадських будинків кращих зразків класичної і нової архітектури, а також усіх досягнень архітектурно-будівельної техніки".

Не розрізнена, а комплексна, ансамблева забудова, архітектурна єдність цільових ансамблів, витриманість і принципіальність в архітектурному оформленні будованих об'єктів, ідейна насиченість і виразність архітектурного образу, критичне освоєння спадщини минулих епох і насамперед класики, найтісніший зв'язок архітектури з іншими видами образотворчих мистецтв і будівельною технікою і, найважливіше, служіння народові, прагнення до задоволення його потреб і запитів, до створення для нього найкращих умов життя як на виробництві, так і під час відпочинку,—такі основні творчі завдання радянського архітектора, що прямо чи посередньо випливають з змісту постанови ЦК ВКП(б) і Раднаркому СРСР про генеральний план реконструкції Москви.

Творчі настанови радянського архітектора, викладені сталінським планом реконструкції Москви, особливо, вимога про увагу до потреб живої людини—будівника соціалізму—не випадкові. Вони випливають з самої суті радянського гуманізму, радянського ставлення до людей, з основних ідеологічних настанов комуністичної партії, з усієї попередньої політики партії і радянського уряду в галузі градобудівництва.

Одним з перших своїх декретів—декретом від 20/VIII 1918 року, що ввів в організоване річище процес заселення квартир буржуазії робітниками з околиць, підвалів, халуп і нічліжок, радянська влада поклала початок цілком новому розв'язанню питань міського господарства, цілком новій системі градобудівництва, побудованій на принципах справжнього, радянського гуманізму.

В програмі, прийнятій на VIII з'їзді партії у березні 1919 року, були визначені дальші завдання в цій галузі. Ці завдання зводилися в основному до того, щоб усіма силами прагнути до поліпшення житлових умов трудящих мас, до знищення скупченості і антисанітарних старих кварталів, до знищення непридатних жител, до перебудови старих, побудови нових, що відповідають новим умовам життя робітничих мас, до раціонального розселення трудящих і т. д.

Послідовно і неухильно здійснювали партія і радянська влада ці завдання, забезпечивши остаточну реалізацію їх підведенням потужної індустріальної бази під усю економіку країни.

В постановах липневого пленуму ЦК ВКП(б) 1931 року партія щільно підходить до справи соціалістичної реконструкції наших міст, щільно наближається до створення програми, основ радянського градобудівництва і радянської архітектури, та яскраво виражених у сталінському плані реконструкції Москви.

Тверезий, реальний підхід до справи, уважна продуманість усіх деталей, сміливий більшовицький розмах у сполученні з глибокою чутливістю до інтересів і потреб трудящої людини,—такі ці основи. Ці основи і говорять про те, що творцями великих, дійсно хвилюючих, гідних сталінської епохи, архітектурних образів, творцями споруд великої епохи соціалізму можуть бути лише ті, хто гостро відчуває пульс нашої чудової дійсності, хто неподільно зрісся з нею і живе з нею єдиним почуттям.

АНСАМБЛЬ УРЯДОВОЇ ПЛОЩІ В КИЄВІ

Архітектура будинку ЦК КП(б)У

Архіт. О. М. Смик

В київському домі архітектора відбувся творчий вечір, присвячений обговоренню будинку ЦК КП(б)У, який збудовано за проектом заслуженого діяча мистецтв проф. Й. Лангбарда. Цей будинок є частина архітектурного комплексу Урядового центра, що розташовується на території кол. Михайлівського манастиря. Він являє собою великий інтерес, тому що це одна з найбільших споруд не тільки в Києві, але й на всій Україні.

Будинок ЦК КП(б)У дає початок забудови нового ансамблю в центральному місці загального плану реконструкції столиці УРСР. Цілком зрозуміло, що архітектурна громадськість у новому будинкові хотіла б бачити спорудження, яке, так би мовити, надавало б тону архітектурі всього комплексу, було б зразком соціалістичного реалізму в архітектурі, зразком радянської архітектури, як, наприклад, Палац Рад, московський метрополітен тощо. На творчому вечорі було понад двісті чоловік (архітекторів і представників інших галузей мистецтва). Це свідчить за те, що наша громадськість дуже зацікавлена питанням реконструкції столиці квітучої Радянської України. На жаль, у дискусію не включилися художники й скульптори, що пояснюється недостатньою підготовкою до творчого вечора.

Цілком справедливі зауваження деяких товаришів про те, що обговорення архітектури будинку ЦК КП(б)У треба було зробити до початку будівництва, що дало б можливість авторові внести корективи ще під час роботи над проектом. У майбутньому, безумовно, треба уникати таких помилок. Тим часом, було б неправильно не взяти до уваги досвід цього будівництва і надалі залишити питання забудови Урядового центра без громадського обговорення.

Зараз уже можна дуже ясно уявити собі загальний вигляд Урядового центра по наміченому проекту і внести необхідні корективи.

Головне, на що треба звернути особливу увагу,— це на проектування площі, зокрема на такі моменти:

1. Всю намічену площу необхідно розділити на дві площі (стару при Софіївському соборі і нову при урядових будинках), що дасть можливість надати головній площі приємних пропорцій, зробить її більш масштабною і значно цікавішою в архітектурному відношенні.

2. Необхідно правильно знайти місце розташування та архітектуру пам'ятника В. І. Леніну, надавши при цьому силуетові всього комплексу велику архітектурну виразність. Проект проф. Лангбарда не розв'язує цього питання.

Товариші, які виступали в обговоренні проекту, правильно відзначали, що будинок з боку Дніпра має зовсім нецікаву силуетність, він здається плоским. Дуже вдало було сказано одним з товаришів, що будинок не стоїть, а лежить на горі, тобто автор неправильно використав природні умови дніпровських гір, не ув'язав архітектури з природою в гармонійне ціле, як це зробив, наприклад, архіт. Растреллі в кол. Андріївській церкві, що стоїть дуже близько біля Урядового майдану.

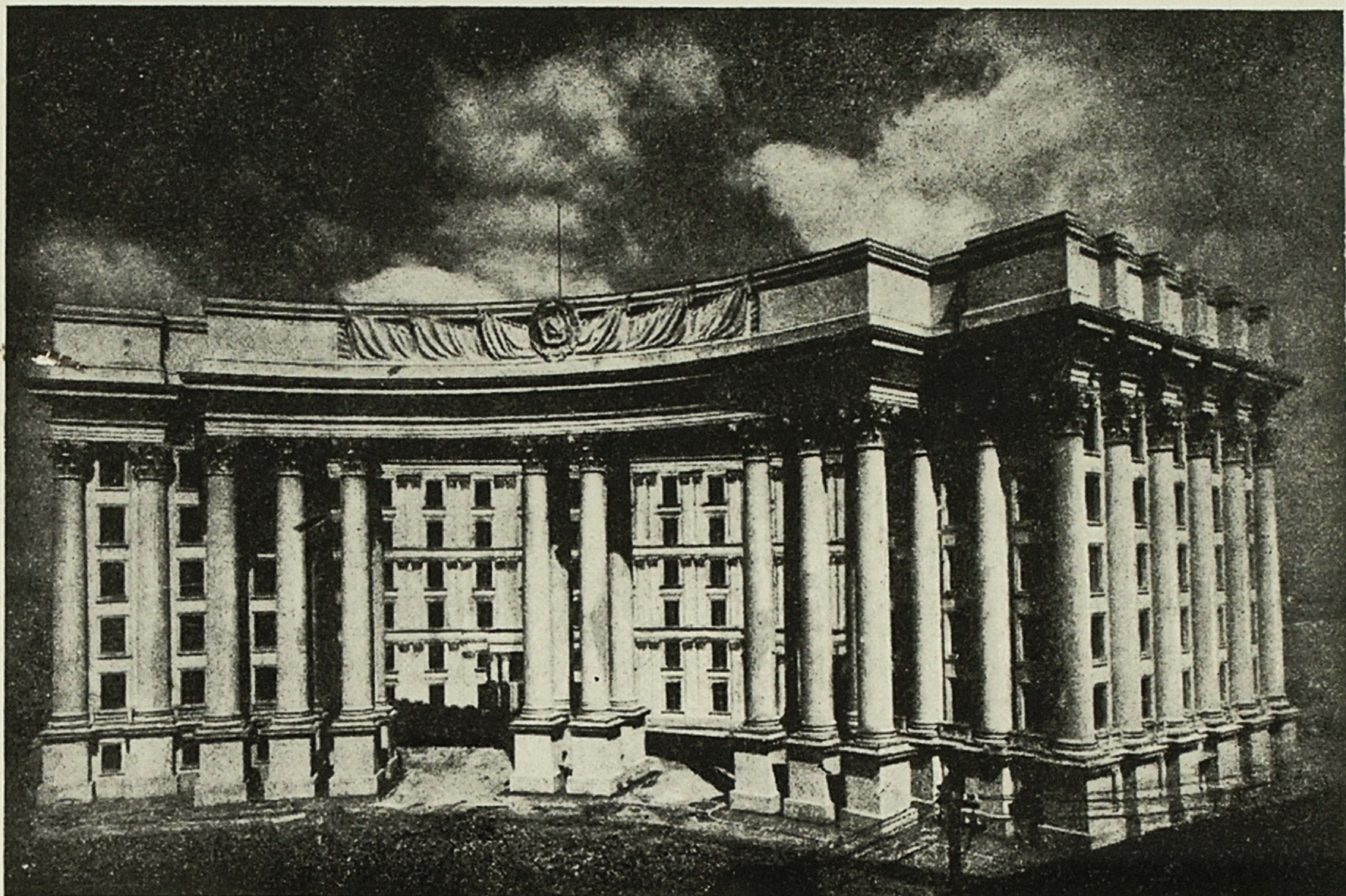
Приклади спокійного силуету кол. Зимового палацу і кол. генерального штабу на площі Урицького в Ленінграді, які наводили тт. Роттерт і Лангбард, ніяк не можуть бути в даному разі переконливими, тому що ці будинки стоять на майже рівному рельєфі і їх силует відповідає природним умовам, у той час, коли будинок ЦК КП(б)У, збудований на горі берега Дніпра, своїм силуетом не відповідає природним умовам Києва.

З боку самої площі будинок має кращий вигляд.

Курдонер перед головним фасадом і сама форма плану надають йому парадності. Однак, сам по собі двір малий, і величезна колонада закриває майже весь фасад будинку.

Виникає також суперечне питання про масштабність. Щоб почувати масштабність будинку, необхідна наявність архітектурних елементів, пов'язаних з ростом людини. В даному разі в будинку ЦК КП(б)У лише одним мірилом могли б бути вікна, але через те, що їх розмір дуже великий, вони не дають правильного уявлення про масштаб усього будинку.

В композиції фасаду з боку площі автор ужив засіб різномасштабності, тобто велика колонада (в 5 поверхів заввишки) задумана з метою чіткого сприй-

Проф. Й. Г. Лангбард. Будинок ЦК КП(б)У. Фасад з боку площі

мання будинку глядачем, що знаходиться далеко на площі.

При наближенні до будинку (за колонадою) глядач бачить обробку стіни фасаду значно меншими деталями (ордер пілястр на 2 поверхи). Сама композиційна думка має певний інтерес, проте, в даному разі ми маємо великий контраст між розміром колонади та деталями стіни фасаду, що не дає гармонійного об'єднання всієї композиції.

Дворовий фасад сам по собі більш масштабний, спокійний і має виразний ритм.

Дефектом цього фасаду є те, що ордер портика і стіни знаходяться на різних рівнях. Це дуже непродумана частина фасаду. Крім того, невдало скомпонована обробка стіни та вікон між пілястрами (дуже важкі сандрики). Добре скомпоновані двері: вони монументальні і виразні.

Звернемось до питання архітектурних форм будинку. Тов. Роттерт у своїй промові сказав, що під час проектування в нас не було вироблених сучасних архітектурних форм, які могли б досить монументально і ефектно розв'язати архітектуру такого значного будинку.

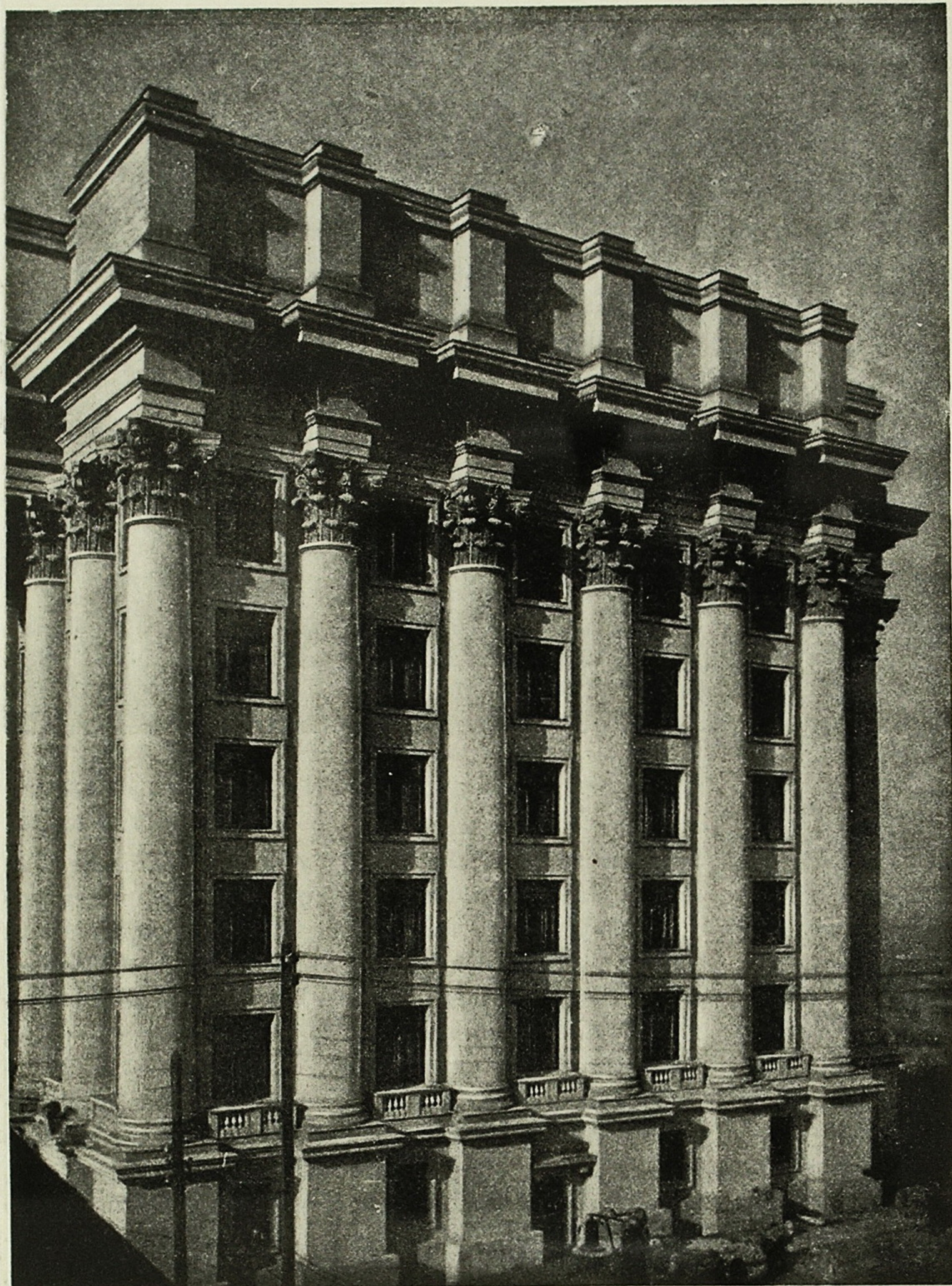
Були спроби, але вони повністю не задовольняли. Через те в перехідний період, коли ми тільки намагаємось утворити сучасний радянський стиль, ми, проектуючи, удаємось до класичного стилю. Ми, мовляв, покищо мусимо це робити.

З такою думкою аж ніяк не можна погодитись. Адже ж ми маємо чудові зразки нашої сучасної радянської архітектури, як, наприклад, мавзолей Леніна, Палац Рад, метрополітен та ін., де архітектура дуже вдала (без класичного ордера) і форма її має щільний зв'язок з нашою сучасністю.

Наша радянська архітектура поступово удосконалюється, ідучи шляхом соціалістичного реалізму, так само, як і все наше життя в радянській країні удосконалюється, наближаючись до комунізму. Авторові проекту треба було не ждати, коли будуть цілком знайдені форми радянської архітектури, а самому, разом з колективом, творити ці нові форми. Треба було компонувати, а не компілювати. Цілком правильно сказав у своєму виступі архітектор Головко, що архітектура будинку ЦК КП(б)У не є архітектурою соціалістичного реалізму. Замість того, щоб фасад приваблював око глядачів, проф. Лангбард заслонив його величезною колонадою корінфського ордера з важким парапетом.

Звичайно, ми повинні вивчати класику не тільки в галузі архітектури, але і в інших галузях мистецтва—літературі, музиці тощо, але класикою ми повинні користуватися, як матеріалом, а не як готовою формою.

Форма і зміст у мистецтві утворюються вимогами епохи. Перш за все необхідно, щоб архітектура відповідала нашим соціальним умовам, щоб вона була „людською", підкреслювала значення людини в Радянській країні, підкреслювала дбайливість про людину, а також базувалась на досягненнях сучасної техніки. Проф. Лангбард у даному разі обрав метод,

Проф. Й. Г. Лангбард. Будинок ЦК КП(б)У. Деталь бокового фасаду

Фото М. Ташкера

який не слід практикувати в нашій архітектурній роботі.

Те, що на деяких громадян будинок справляє приємне враження, можна пояснити високоякісним виконанням будівельних робіт, надзвичайно великим корінфським ордером, який сам по собі цікавий і, нарешті, тим, що будинок оточує неприємна цегляна архітектура старої міської забудови. Але ні в якому разі це враження не викликається архітектурною композицією, бо, як було зазначено вище, з композиційним питанням автор не цілком справився.

Відсутність композиційного центра відображується і в інтер'єрі будинку. Ввійшовши в вестибюль, потім по сходах і коридорах в зал,—не почуваєш того архітектурного центра, біля якого повинна була б зав'язуватись уся композиція.

Архітектор Онащенко зауважив, що проект цього будинку дуже відрізняється по своїй архітектурі від усіх попередніх робіт автора (напр., будинок уряду в Мінську), що ця робота не виявляє творчого обличчя автора, який має великий досвід. Це зауваження, на нашу думку, правильне; до того ж, непринциповість автора в архітектурі виявилась і в інтер'єрі, архітектура якого майже не має ніякого зв'язку з фасадом. В інтер'єрі скоріше можна

Проф. Й. Г. Лангбард. Будинок ЦК КП(б)У. Перспектива в боку узвозу ім. Іванова

знайти форми модерну, ніж класики, яка дуже виразно вжита на фасаді.

Необхідно відмітити деяку недоброякісність внутрішнього архітектурного оформлення як з боку композиції, так і з боку застосування матеріалів по оздобленню головних приміщень.

Колони у вестибюлі обличковані дорогим мармуром—оніксом, але робота виконана подекуда недоброякісно: сполучення мармура з гіпсовими, покритими бронзою, капітелями справляє прикре враження.

Краще оформлені службові приміщення. Просто і діловито. Вдало підібраний колір фарб, хоч, правда, почувається деяка одноманітність.

У вестибюлі мало світла і тому він здається менш парадним.

Коридори теж темнуваті. Приємне враження справляють двері як своїм рисунком, так і пропорціями. Штукатурні, малярські та столярні роботи виконані добре.

Зал засідань, що має прямокутний план, штучно вкомпонований в криволінійну форму коридору будинку; скоси вікон та дверей різні розміром і роблять прикре враження. Стеля в залі оброблена величезними кесонами і здається дуже важкою.

Стіни в залі пофарбовані сіруватим неприємним кольором, а підлога зроблена звичайнісінька—паркет

в ялинку. Рами на бокових стінах для портретів Леніна й Сталіна мають невдалий рисунок і виконані погано. На стіні звичайний стандартний канцелярський годинник.

Взагалі видно безідейність і аполітичність в оформленні залу засідань.

Треба зазначити, що будинок ЦК КП(б)У має значний інтерес, як інженерна споруда.

Гора, на якій стоїть будинок, зазнає змін від зсування та осідання грунту. Це місце берега покрито великим шаром лесу. Грунтові води підмивають грунт. Усе це створює дуже несприятливі умови для будівництва. Така, наприклад, споруда, якою був Михайлівський манастир, що стояв на цьому місці, мала осідання.

Коли ж врахувати ще й те, що на місці, де збудовано будинок ЦК КП(б)У, був раніш яр, згодом засипаний,—то цілком зрозуміло, які важкі умови для будівництва на цій ділянці.

Над розробленням фундаменту під будинок працювало кілька видатних фахівців. У грунт під будинок закладено 160 бетонних стовпів, які в деяких місцях мають значну довжину.

Робота була дуже складна, але будівельники виконали її своєчасно—і це є велике досягнення нашої будівельної техніки.

Виступи на творчому диспуті в київському будинку архітектора

Проф. Й. Г. Лангбард—*заслужений діяч мистецтв*

Ставлення автора до свого твору міняється. Якщо в процесі роботи автор може вносити в нього поправки, поводитись з ним як з глиною, то цього він не може робити, коли твір готовий. Твір тоді починає існувати відчужено від автора. Я бачу хиби здійсненого будинку, і я маю право критикувати їх так само, як кожний з вас.

Однак, критикуючи, треба пам'ятати, що ми маємо ще не цілком закінчену будівлю. Для повного враження ще треба здійснити точно таку ж другу частину і треба збудувати пам'ятник.

Ті, що про це забувають, беручи в своїх висновках за суму один доданок, впадають у софізм.

Тепер ми можемо говорити про здійснену будівлю, про її деталі, про цілеспрямованість, але не про ансамбль усього урядового комплексу.

Критикувати ідею будинку було б доцільно $1-1^1/_2$ року тому. Тоді я зміг би послухати ваші поради і внести в проект деякі зміни.

Головний задум усієї композиції урядового комплексу тепер не видний. Якщо ви дивитесь на будинок, то бачите, що в ньому немає композиційної осі.

Всі значні споруди побудовані за принципом: парна кількість колон, непарна кількість пройм. На композиційній осі ми звикли бачити пройму. Тут цього немає. Будинок має два прольоти і це показує, що тут не вся композиція, а лише частина цілого. Фокусом композиції буде пам'ятник Леніну. Зараз цілого немає. Є лише одно крило. Немає голови, немає другого крила. Незрозумілий птах.

Запроектовані і здійснені в будівлі дві пройми дають чітке функціональне розв'язання двора, являючи собою в'їзд і виїзд.

В архітектурно-композиційному розв'язанні будівлі ми маємо два плани: перший план—зовнішній і другий — з двора. В зовнішньому плані, з майдану і Дніпра, дані великі форми, могутній корінфський ордер. Міркування ясні: будинок читається з великої відстані. У дворі їх повторювати було б помилкою. В невеликому об'ємі двора вони не сприймались би. Дрібніші архітектурні форми, застосовані в дворі, створюють до того ж перехідний мотив між архітектурою зовнішньою і внутрішньою.

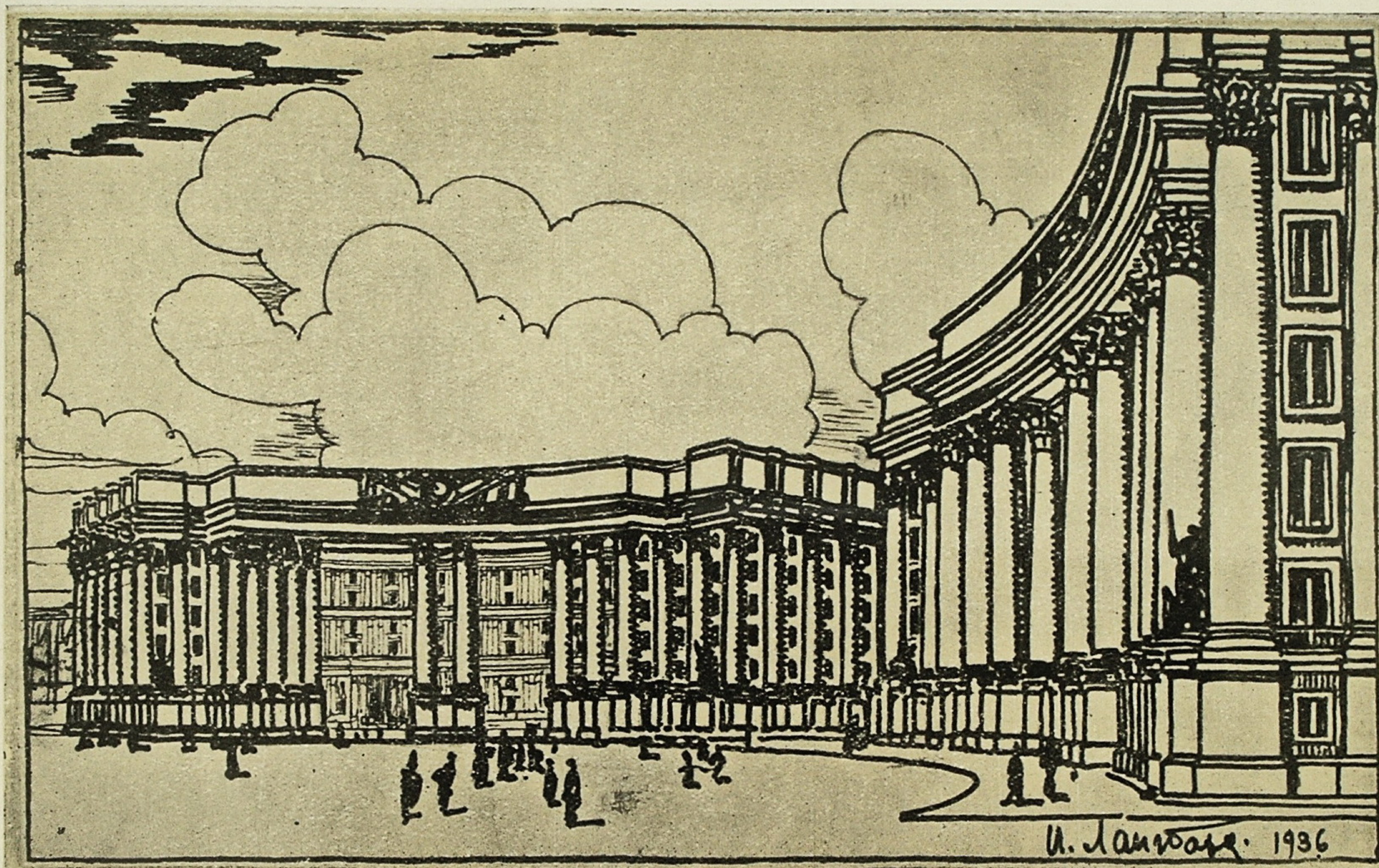
Я незгодний, що деякі товариші хотять бачити в архітектурі будинку ЦК КП(б)У зразок, на який мають рівнятися інші великі будови реконструйованого Києва. Повторювати форми цього будинку було б невірно, безглуздо. Будучи перенесеним з даної площі в інше місце, наприклад, на вузьку вулицю, він був би важким і т. д.

Наскільки стиль архітектури будинку ЦК КП(б)У є сучасним, наскільки він відбиває епоху—питання дискусійне. Про це можна багато говорити і ні до чого не прийти.

Щоб відбивати епоху, ми повинні добре її розуміти, повинні її знати. Ми повинні знати все попереднє, знати загальну історію. Однією переконаністю тут справі не допоможеш.

Архітектурні форми, що є в нашій будівлі, мають в собі багато від спадщини.

В останній час ми захоплюємось колонадами, антаблементами. Але треба добре знати, куди яку колону поставити. Не можна дивитися на ордер, як на марку, яку можна застосувати куди завгодно. Кожний ордер—це цілий світогляд. Якщо ви розі-

Перспектива будинків ЦК КП(б)У та РНК УРСР на Урядовій площі.
Малюнок заслуженого діяча мистецтв проф. Й. Г. Ланґбарда

граєте ордер у різних пропорціях, ви матимете різні будівлі. Треба знати, куди яку деталь поставити.

Чи правильно я застосував все це в себе—я хочу чути від вас.

Внутрішнє оздоблення будинку просте і суворе. Я не мудрив. Треба сказати, що не виправдав себе онікс, застосований в оздобленні вестибюлю. Можна було б в другому матеріалі зробити дешевше і краще. Всі приміщення в будинку оформлені по трафаретних шаблонах, просто, по-діловому.

Архіт. М. В. Холостенко

Проф. Лангбард сказав, що трудність критики тепер полягає в тому, що ми маємо лише частину твору, а не ціле, що тепер ніби судити важче, ніж раніше по проекту. Це, звичайно, не так. Тепер ми маємо здійснену частину загального проекту і по ній легше уявити, як буде реально виглядати весь проект у натурі. По цій частині треба серйозно обговорити ціле, продумати, як слід закінчити його, щоб закінчене, воно являло собою прикрасу столиці.

У мене склалося переконання, яким би я хотів тут поділитися:

Коли дивишся на будинок з боку гавані, з Подолу, то бачиш його, завдяки рельєфу, майже таким, яким він буде вже після закінчення другого будинку. І ось ця точка показує, що композиційно будівля не розв'язана; утворюється враження чогось такого, що ніби зрізує, а не увінчує споруду.

Будинок наркоматів на вул. Кірова, який стоїть далі від схилів, видний другим планом і вимальовується краще. Будинок ЦК КП(б)У першим планом виглядає важко, придавлено. Це не є позитивною якістю нової споруди.

Якщо уявити собі закінченою другу половину ансамблю і подивитися на нього з вул. Короленка, то мені здається, що будинки при тій площі, яка запроектована, багато втратять. Цоколь буде зрізатися рельєфом. Розміри площі треба переглянути і знайти реальні, необхідні масштаби її, щоб будинки на ній грали.

Я переконаний, що площа в запроектованих розмірах непотрібна. Про те, як можна масштабами площі вбити будівлю, переконливо говорить приклад Харкова. Коли змінили перший проект і відкрили круглу площу, то втратили масштаб, знизили ефект від будинку Держпрому.

Зменшивши до потрібних розмірів площу, ми допоможемо будинкові ЦК КП(б)У виділитись усіма його деталями.

Особливу увагу в закінченні ансамблю повинен привернути до себе пам'ятник Леніну. Це — найголовніше. Проф. Лангбард зробив поправку проти першого варіанту, збільшивши пам'ятник. Все ж пропорції пам'ятника не знайдені.

Будинки не закінчені: вони не мають осі, і обидва вони сами по собі не дадуть цілого.

Проф. Лангбард, говорячи про класичні принципи і застосування стовпів та пройм, не врахував пам'ятник як реальність. Він прирівняв його до пройми.

Щоб будинки не були бастіонами (не за архітектурою, а за силуетом), необхідно ще багато і добре подумати. В ідеї тема взята добре: пам'ятник—вісь, будинки—підвідні. Але це потрібно правильно і переконливо розв'язати.

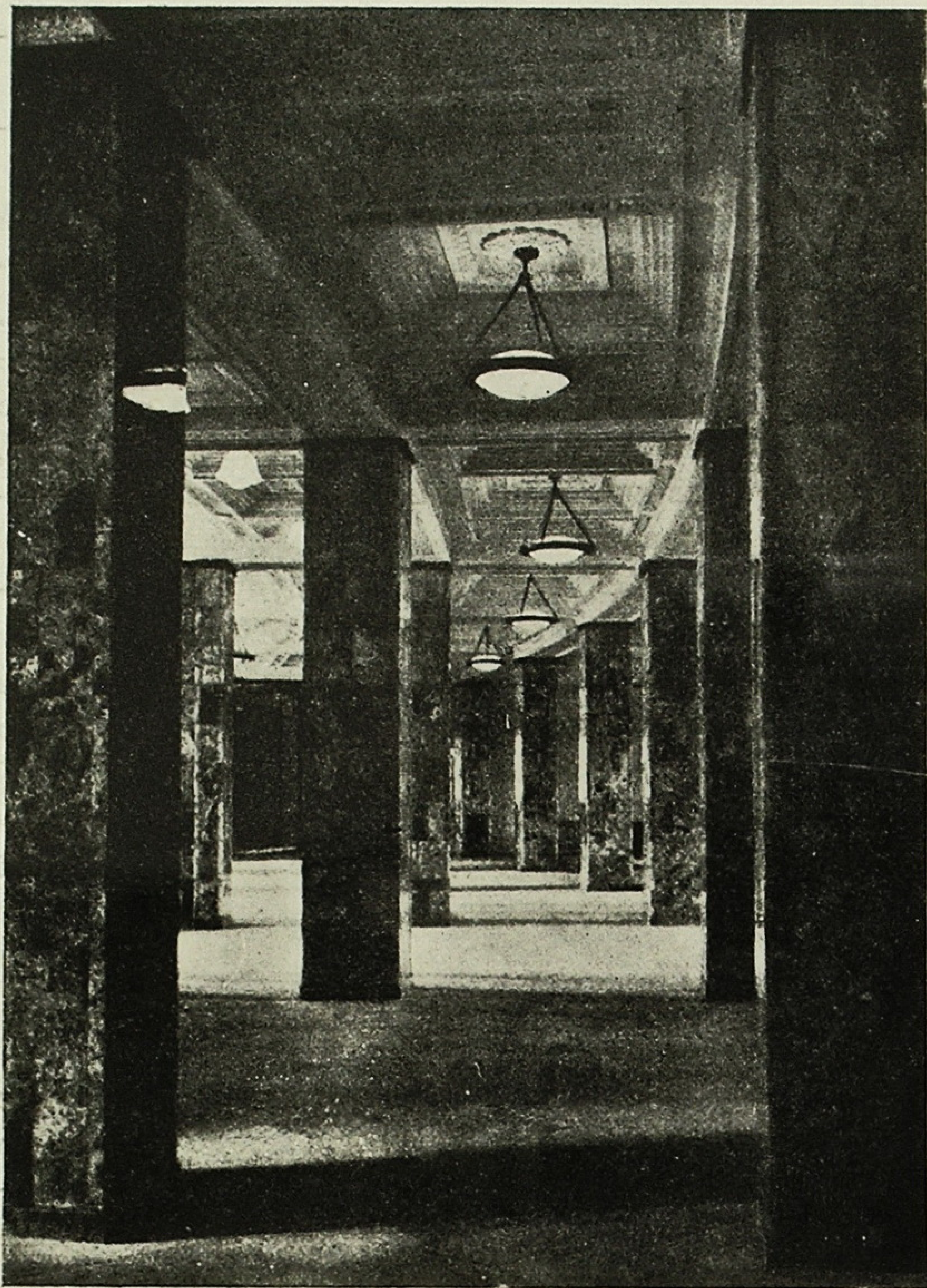
Мені уявляється необхідним відсунути другий будинок від першого більше і дати більше простору для пам'ятника. Його масштаби треба збільшити з тим, щоб він був домінантою ансамблю. Без цього пісня не буде доспіваною.

Лише при цій умові мені уявляються переваги нового ансамблю і його домінуюче місце в силуеті міста. Тепер цього немає.

Архіт. М. І. Ашкіназі

У своєму виступі проф. Лангбард не рекомендує київським архітекторам рівнятися щодо стилю на новозбудований будинок. На жаль, цей будинок—одна з найзначніших громадських будівель Києва—аж ніяк не можна визнати таким будинком, на архітектуру якого могли б рівнятися київські архітектори. Чому це так? Спробуємо розібратися в композиційних прийомах проф. Лангбарда. Обидва будинки на Урядовій площі запроектовані як єдиний комплекс, що має п'ять прогонів, з яких середній—вісь композиції—це прогін між двома будинками, де повинен бути пам'ятник Леніну. Отже, кожний будинок має по два прогони, а п'ятий об'єднує ці будинки. Але чи буде сприйматися замисел автора так, як він його собі уявляє. Мені здається, що вдалий композиційний прийом, прийнятий автором у розв'язанні цих будинків, на жаль, не буде зрозумілим для глядача. Справа в тому, що обидва будинки цілком сприйматимуться лише з дуже віддалених точок площі, на близькій же відстані кожний з них буде сприйматися окремо, і тоді ваш зір, природно, буде потрапляти на вісь будинку, де, у вигляді пари колон, стирчить стовп. Коли б при тому ж прийомі композиційного рішення, проф. Лангбард прийняв би членення не на п'ять, а на сім частин, тоді кожний з цих будинків міг би мати по три прольоти і вісь його проходила б по середньому прольоту, а вісь усієї композиції залишилася б та сама і проходила б вона на тому ж місці.

Ніякі пояснення проф. Лангбарда, що членення кожного будинку на два прольоти зумовлюється

Проф. Й. Г. Лангбард. Головний вестибюль будинку ЦК КП(б)У

міркуваннями функціонального порядку, необхідністю відокремити в'їзд від виїзду тощо, не можуть виправдати цього рішення, тому що в'їзд і виїзд прекрасно можна організувати і при трьох прольотах.

У композиційному рішенні проф. Лангбарда я вважаю дуже вдалим створення двох планів у сприйманні будинку: перший великий план, що сприймається з площі, і другий—більш дрібний, де вже почувається масштаб людини—це коли наближаєшся до будинку і знаходишся ніби у відкритому вестибюлі.

Декілька слів про силуетність. Якщо з площі силует будинку розв'язаний непогано, якщо в ньому цікава гра світлотіней, то, на жаль, цього ніяк не можна сказати, коли дивишся на цей будинок з боку Дніпра. З боку річки силует будинку якийсь тупий, що притискує горб, на якому стоїть будинок.

Я оглядав будинок і всередині. Якість робіт добра. Звичайно, є дефекти, їх не мало. Непогано виконані окремі деталі. Дуже просто і добре зроблені другорядні приміщення. Зі смаком підібрані кольори в приміщеннях. Прекрасна профіліровка дверей і пропорції їх.

Зовсім протилежне враження залишається від основних приміщень—вестибюлю, залу засідань. Вестибюль—це ліс поганих на вигляд колон, які при невеликій висоті і глибоких кесонах справляють гнітюче враження. Те ж саме можна сказати і про зал засідань.

Погано, товариші, що ми обговорюємо цей об'єкт лише після того, як його здійснено. Звичайно, значно більшого ефекту можна було би домогтися, коли б ми обміркували проект будинку до початку будівництва. Я хотів скористатися з сьогоднішнього обговорення проекту проф. Лангбарда для того, щоб сказати таке: ми, архітектори, будуємо в Києві багато і громадське обговорення проекту після його здійснення стало вже в нас звичайним явищем. Треба відверто сказати—цим ми не допомагаємо соціалістичній реконструкції і будівництву столиці, а лише займаємося нікому непотрібною голою констатацією позитивних чи негативних фактів у архітектурі. Цьому треба покласти край.

О. П. Довженко—*кінорежисер, орденоносець*

Якщо ми говоримо про щастя для митців жити в нашу добу, то треба сказати, що найбільше щастя припало на долю митця-архітектора, який міняє лице радянських міст.

Мій виступ не є виступ фахівця-архітектора. Я кінорежисер і мені також, як і вам, архітекторам, доводиться найчастіше мислити простором.

Я обійшов Урядову площу десятки раз, обдивився її з усіх боків. І я певен, що в будівництві урядового центра, на жаль, допущено помилку, яку потрібно взяти до уваги всім, хто працює над соціалістичною реконструкцією міста. Помилку допущено в самому проекті. В ньому почувається, насамперед, не глибоке вивчення місцевості. Ця помилка взагалі властива тим, що звикли думати на папері, думати окремим замовленням, без уваги до всього оточення майбутньої будови. Багато архітекторів думають, що архітектура будинку починається з фундаменту, з першої вкладеної в нього цеглини. Але насправді вона починається багато далі, у всьому оточенні, в якому буде стояти будинок.

Невірне твердження професора Лангбарда, що не можна зараз критикувати весь ансамбль урядових будинків, бо, мовляв, „не можна говорити про птицю, маючи лише одне крило“. Маючи одну кісточку, можна встановити скелет звіра в цілому. Тим більше

можна говорити про птицю, якщо ми маємо ціле крило, та ще таке виразне, як будинок ЦК КП(б)У.

Найбільш невдало сприймається новозбудований дім з боку Подолу. Будинок важкий, він притискує горб, тоді як Андріївська церква, що стоїть поблизу, полегшує горб, підносить його. Це тому, що церква висока, струнка своїми пропорціями. Пропорції ж нашого будинку по відношенню до горба важкі і давлять його.

Невдало розв'язано і деталі будинку: парапет неможливо ускладнений, важкий і являє собою велику кількість шарів, накладених один на одного. П'єдестали колон величезні.

Як я уявляю собі дальше будівництво на площі?

Навряд чи в такому рішенні, яке ми маємо зараз на проекті, пам'ятник зафіксує вісь ансамблю.

Я розумію і люблю Палац Рад у Москві. Але там будинок є п'єдесталом для монумента. Мені важко уявити собі, який буде п'єдестал до пам'ятника тут, у цих умовах, коли місце для нього зажато з усіх боків, а пам'ятник, за проектом, має досягти 40 метрів.

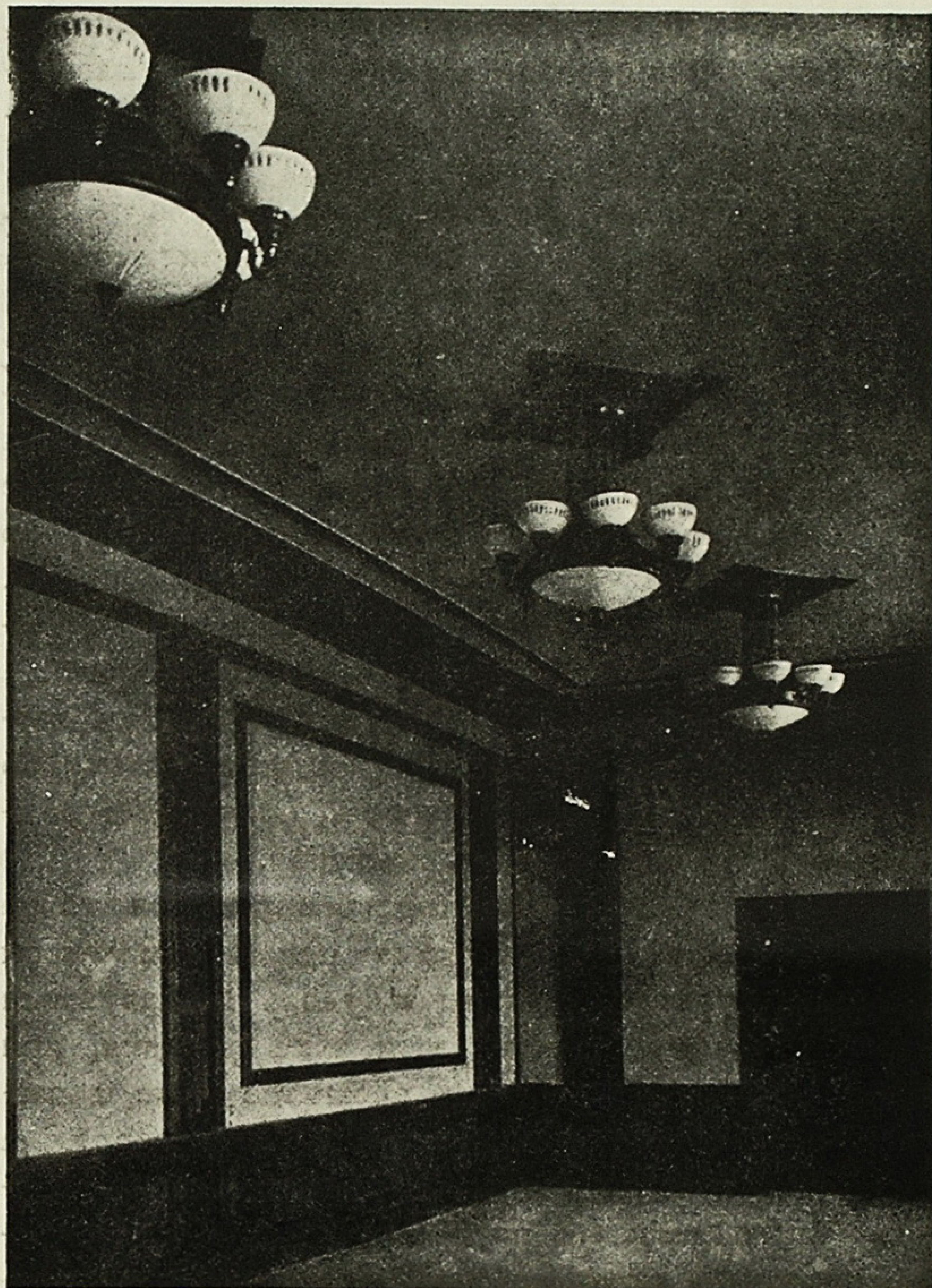
Навряд чи потрібні сходи до Дніпра. Це буде залізобетонна шкірка на ніжному тілі схилу. А чи не краще було б замість сходів збудувати тут ескалатор, піднімаючись яким ви весь час будете бачити все нові і нові ракурси урядових будинків і всієї місцевості.

Мені здається можливим не захоплюватися розмірами і пам'ятник зробити невеликим, зробити його з такого матеріалу, щоб пам'ятник яскраво виділявся на фоні голубого неба.

Загальний висновок: будинок промисловості в Харкові, не зважаючи на всі його хиби, все ж увійде в історію, як один з перших каменів радянської архітектури. Це—наш, радянський будинок. Будинок ЦК КП(б)У, що ми його зараз розглядаємо, такого уявлення не дає.

Потрібно тепер, коли здійснено лише перший будинок, подбати про дальше вирішення всіх питань ансамблю майбутнього Урядового майдану.

В Харкові, коли створювали майдан ім. Дзержинського, зробили велику помилку. Прекрасний величний будинок знижено занадто великим майданом. Цю помилку повторюють у проектах Урядового майдану в Києві. Майдан довжиною в 600 метрів занадто великий. Я вважаю, що треба десь посередині майдану збудувати один чи два будинки висотної композиції, які б поділили його на дві частини. В першій частині майдану ви б мали переклик сторіч: XI (Софія), XVII (дзвіниця Софії) і XX. Домінантою в цьому переклику мусять бути новозбудовані будинки—будинки епохи безкласового суспільства. Другий майдан був би вже дійсно Урядовим майданом, цілком нашим, соціалістичним і ні в які змагання з історичними будовами минулих епох не входив би.

Проф. Й. Г. Лангбард. Будинок ЦК КП(б)У. Один з кабінетів

Часто в нас змішують поняття ансамблю з ранжиром. Архітектори, що дають рішення майдану, іноді уявляють собі будинки, що його оточують, однаковими, обов'язково симетричними. Це не вірно. Ми маємо багато прекрасних ансамблів, де нема ні повторювань, ні симетрії.

І, нарешті, я хочу зазначити ще одне. Я бажав би, щоб питанням ансамблю Урядового майдану було присвячено не один, а багато творчих вечорів.

Архіт. С. В. Григор'єв

Створення архітектурного комплексу Урядового центра в умовах Києва, що реконструюється, — досить складне і нове завдання.

Будинки Урядового центра разом з пам'ятником В. І. Леніну повинні відповідати двом вимогам. Вони повинні замикати Урядову площу і разом з тим давати зав'язку її біля укосів Дніпра, утворю-

ючи основне ядро архітектурного ансамблю. Будівлі, увінчуючи площу, разом з тим не повинні загороджувати її від дніпровської далини, від навколишньої природи.

Другою вимогою, не менш важливою в умовах київського рельєфу, є силует ансамблю, видимого на десятки кілометрів від Києва.

Якщо перше завдання розв'язане автором проекту добре, то друге, мабуть, не хвилювало проф. Лангбарда і хорошого силуету ансамбль Урядового центра не має. Добре видне з Дніпра й Петрівки ліве крило ансамблю — дуже важкий і „тупий“ об'єм, що придавив своїм тягарем наддніпрянську височінь.

Це є основною помилкою проекту, який не враховує умов рельєфу і далекої видимості силуету.

Дальший розвиток ансамблю, при збудуванні другого будинку й монумента, не врятують справу, бо й другий будинок, силою суворої симетрії, розв'язується в тих же об'ємах і контурах.

Щодо архітектурно-просторового рішення, то це завдання ще не розв'язується одним комплексом урядових будинків. Дальша забудова і планування площі в цілому повинні дати таке рішення, при якому композиційну єдність ансамблю буде досягнено не однородністю стильових форм споруд, а загальним архітектурно-просторовим рішенням, групуванням об'ємів, їх ритмікою, масштабом і пропорціями. До цього завдання ми ще щільно не підійшли. Столичній архітектурно-планувальній управі необхідно звернути більш серйозну увагу на цю ділянку реконструкції міста, проробивши глибоко як архітектурно-просторове рішення, так і техніко-економічні питання.

Дуже важливим питанням є загальні розміри Урядової площі і її зв'язок з містом. Безперечно, що думка тов. Довженка про відокремлення Урядової площі від Софіївського заповідника великими архітектурними об'ємами — правильна.

Говорячи про локальні якості збудованої будівлі, можна погодитись з автором, що архітектура її зорово справляє враження урядової будівлі. Однак, образ цей не характерний для нашої епохи, він не висловлює ідеї радянської держави. Державний герб Радянської України, розташований на антабелементі корінфської колонади, не пов'язаний органічно з архітектурними формами будівлі, які запозичено з стародавніх епох і громадських формацій.

Дуже невиразні і сухі інтер'єри будівлі. Впадає в око відсутність ідейної насиченості інтер'єру. Поруч з багатою обробкою стелі і колон вестибюлю, нема жодного елементу, який відображав би специфіку даної споруди, життя в ній і роботу.

З почуттям незадоволеності проходиш по залах і кабінетах, ніде не почуваючи ні найменшого натяку на синтетичне застосування живопису й скульптури, які могли б допомогти розкрити образ і виявити в архітектурі велич життя, праці й народногосподарських завдань нашої великої батьківщини.

Архіт. В. М. Онащенко

Товариші, перед нами, київськими архітекторами, вперше складає творчий звіт один з найвидатніших майстрів Радянського Союзу.

Треба відверто сказати, що тов. Лангбард, силою якихсь причин, не виявляє себе в даному разі в найкращому світлі. А тов. Лангбард — це немолодий спеціаліст, це людина з величезним досвідом і ерудицією, учасник як всесоюзних, так і міжнародних конкурсів. А тому ми маємо право подати йому рахунок по-справжньому.

Збудований на майбутній Урядовій площі будинок — це, на мою думку, не будинок громадського призначення, а жилий дім дореволюційного часу, який не має до того ж виразного образу. Ось фасад. Скажіть, де тут основа і де частина, що його вінчає. Все цілком однаково — верхня частина майже дублює низ. У будинку п'ять поверхів і вікна в них — типові для жилого приміщення. В наявності є всі елементи, властиві жилому домові трохи застарілого типу. Тим то я вважаю, що цей будинок не має найважливішої ознаки цінної архітектурної споруди — архітектура його не відповідає призначенню будинку.

Всі кажуть, що будинок подобається, але ми, як спеціалісти, повинні розглядати його з принципового погляду, з погляду вимог високої художньої культури.

Я не погоджуюсь з тією думкою, що цей будинок є монументальна споруда, яка може стати проблемою великого мистецтва. Мені здається, що тов. Лангбард у даному разі став на шлях еклектики. Візьмемо, наприклад, зовнішній вигляд і інтер'єр. Тут почувається цілком різна культура. Адже вестибюль, як би ви прекрасно його не оформили, нічого не має спільного з фасадом. Обробка стін і стелі. Адже в стінах почувається вплив „модерну“, а в стелі — ні. Стелю оброблено кесонами, — це дуже громіздко і давить.

Особливість цього будинку в тому, що тут утворено могутній портал. Думаєш, зайдеш туди і побачиш щось особливе, а входиш, і бачиш звичайний жилий дім. Цей портал не відповідає своєму змістові. Дворик — не масштабний, він — декоративний.

Будинок ЦК КП(б)У повинен бути пам'ятником сталінських п'ятирічок, у ньому архітектор повинен був показати велич нашої епохи. Ми знаємо, що тов. Лангбард прекрасно володіє малюнком, бездо-

ганний графік і художник, не раз брав участь у міжнародних конкурсах, на конкурсі в Одесі дістав першу премію за фігуру Леніна. Але цей досвідчений майстер тут не вирішив завдання принципіально.

Створення ансамблю центральної столичної площі — справа надзвичайно великої ваги. Було багато подано варіантів, але всі вони відрізняються від остаточної редакції проекту тов. Лангбарда. Тов. Лангбард не класик, він сильний „модерніст". Чому ж він тут так захопився класикою?

Про пам'ятник Леніну. Як відомо, цей пам'ятник від початку до кінця в проекті виконаний у формі модерну, а решта — класика. І виходить розрив з погляду стильової проблеми.

Як поставити пам'ятник Леніну? Я вважаю, що пам'ятник треба набагато висунути вперед. У тов. Лангбарда не виходить, щоб все було одним ансамблем, одним цілим з пам'ятником Леніну. Тут весь ансамбль повинен бути органічно об'єднаний з пам'ятником Леніну, все повинно бути в одному стилі.

Не зважаючи на все це, нам ще треба багато чому вчитися в тов. Лангбарда. Мені б дуже хотілося, щоб тов. Лангбард добре попрацював над пам'ятником Леніну. Нас усіх хвилює проблема соціалістичного реалізму. Доведіть ділом, тов. Лангбард, як ви розумієте соціалістичний реалізм. І вам, одному з кращих майстрів Радянського Союзу, ми подаємо щодо цього наш рахунок.

Інж. І. Я. Слободяник

У своєму виступі зупинюся на будівельних матеріалах, застосованих на будівництві будинку ЦК КП(б)У. При виборі оздоблювальних матеріалів автор був скупий, але в той же час і марнотратний. З цього погляду після відвідування екскурсіями цієї будівлі не залишається особливого враження і навіть відчувається деяке розчарування.

Найбільш невдалим є застосування для оформлення інтер'єру онікса. Цей дуже дорогий матеріал не можна застосовувати у великій масі на простих формах, як це здійснено на всіх квадратних колонах вестибюлю. Як на приклад застосування онікса з великим ефектом, можна вказати на Київську станцію метро, де колони оформлені оніксом в сполученні з іншими видами обличкувальних матеріалів (фарфор і різних кольорів мармур). Тут же це має просто потворний вигляд. Впадає в очі майже повна відсутність обличкувальної кераміки, скла, штучних мармурів.

Не зважаючи на те, що ця будівля перша одержала білий цемент, його там не застосували. Доказом дуже раціонального застосування білого цементу, як матеріалу для оздоблення, може бути перше держкіно в Києві; колони й поруччя в цьому кіно, які 30 років тому виготовлені з білого цементу, і досі не ремонтувались.

На будівництві зневажливо поставились до українських природних матеріалів, на які так багата Київщина й Волинь.

Спіралі, зроблені з цементної мозаїки, фасад оштукатурений нугралітом. Час би вже відмовитись від застосування в монументальних будівлях такого обличкувального сурогату, як нуграліт.

Вибраний для цоколя будинку сірий граніт, при всій масі будинку також сірого кольору, на нашу думку, невдалий. Вся маса зливається з такого ж кольору мостовою і ефект висотності від цього втрачається.

Поряд з цим слід відзначити високу якість обличкувальних робіт, дерев'яних, монтажних і ін. Вибір матеріалу для оздоблення стелі зали невдалий — стеля має похмурий вигляд.

Якби автор був більш вимогливим при оформленні будинку, він значно міг би урізноманітнити архітектуру будинку місцевими красивими матеріалами. Ми висловлюємо своє побажання проф. Лангбарду, щоб він при здійсненні другої черги врахував наші зауваження.

Проф. П. П. Хаустов

Кращі архітектурні сили Радянського Союзу взяли участь в оголошеному урядом УРСР конкурсі на планування й забудову Урядової площі. Однак, директивні органи, затвердивши ескізні проекти будинків ЦК КП(б)У і Раднаркому, не схвалили жодного проекту планування площі.

Після цього архітектурно-планувальна управа міськради склала детальний проект планування й забудови Урядової площі, який значно відрізнявся від поданих порядком конкурсу проектів. Комісія по розгляду генерального проекту реконструкції міста частково схвалила цю роботу АПУ.

Основною причиною незадовільного рішення Урядової площі архітекторами, що брали участь у конкурсі, є те, що площа являє собою довгастий прямокутник з відношенням сторін 3,5—4 і забудована капітальними будинками. Крім того, в програмі завдання було зазначено, що будинки Раднаркому і ЦК партії не повинні перевищувати шести поверхів; ширина площі була встановлена для проектувальника в 130 м. Деякі з проектувальників, зокрема академік Фомін, пропонували розширити площу до 200 м; однак, в остаточному рішенні ширина площі була затверджена в 150 м.

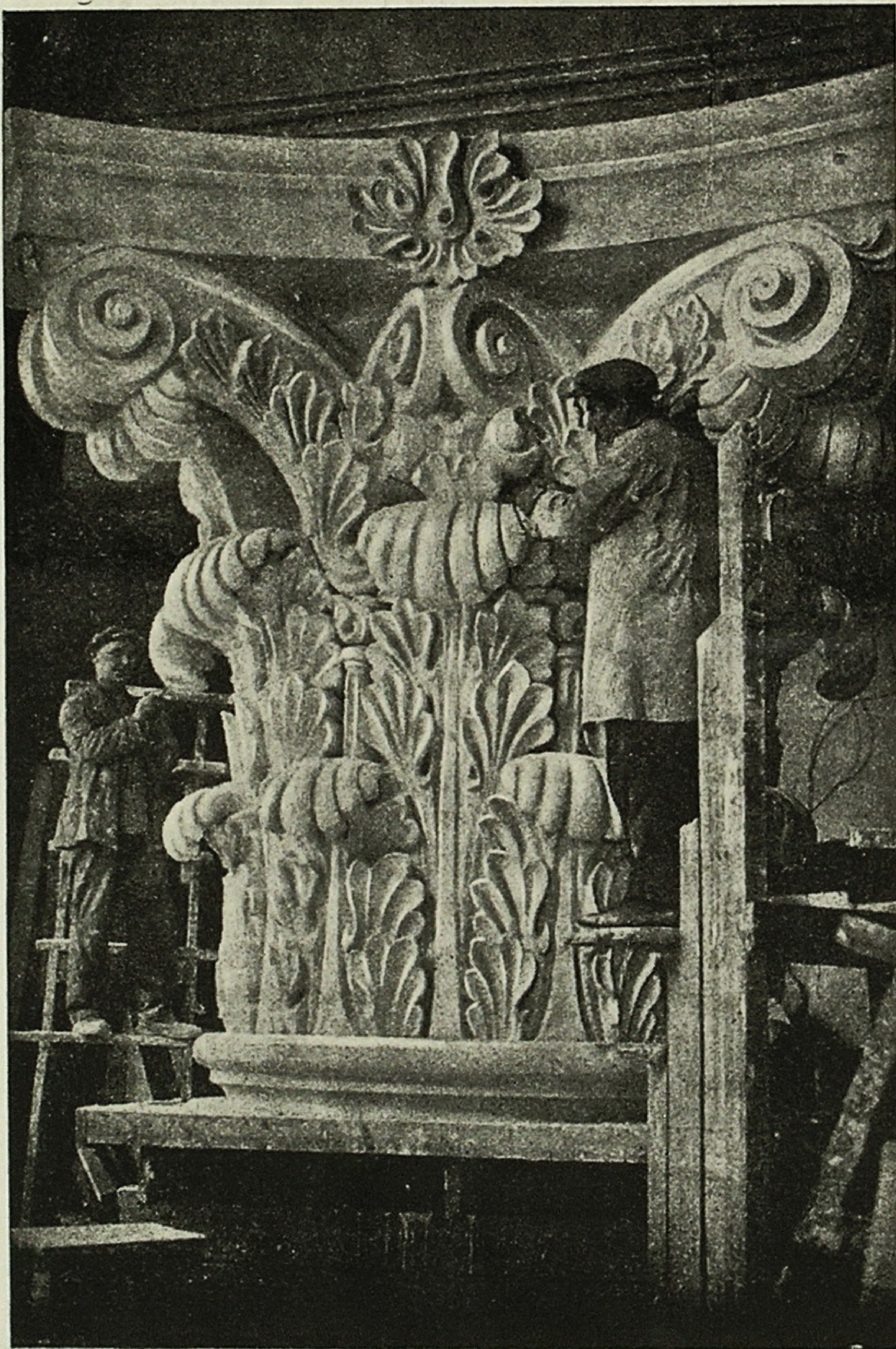
У зв'язку з тим, що площа має вздовж 600 м, архітектурно-планувальна управа вважає за потрібне розбити цю площу на дві: Урядову і площу, що межує з Софіївською дзвіницею, яка матиме головним чином транспортне значення.

Коли вважати, що основні споруди Урядової площі—будинки Раднаркому і ЦК партії — є тут домінуючими, то будинки, які будуть розташовані з правого і лівого боків площі, повинні бути трохи нижчі за зазначені будови.

Розглядаючи проект дому наркоматів, уряд звернув увагу ще на одну, дуже важливу обставину – чи вважати за потрібне, щоб цей новий будинок щодо стилю був пов'язаний з будинком Раднаркому. Уряд цілком правильно зазначив, що стильову єдність тут не треба утворювати.

Решта питань, які не пов'язані з чисто архітектурними особливостями площі, були задовільно вирішені архітектурно-планувальною управою. Слід сказати, що Урядова площа непогано пов'язується з усіма районами міста: вул. Калініна продовжується з виходом на Срітенську. Паралельно вул. Революції утворюється ще одна вулиця з похилом не більше 5,5—6%, що полегшує евакуацію площі.

Площа й досі не має остаточного рішення—це вірно. Однак, треба мати на увазі, що в нас є понад 30 проектів Урядової площі, в розробці яких беруть участь кращі архітектори Радянського Союзу. Проте, жоден з цих проектів не можна визнати задовільним. В чому ж річ? До реконструкції Урядової площі, на якій є багато будинків, треба підходити дуже обережно. Коли ж здійснити будьякий з поданих проектів, то доведеться знести чимало будинків і виселити пожильців. А тому уряд УРСР ухвалив— забудовувати в першу чергу правий бік площі, де не будуть зносити будинків.

Будинок ЦК КП(б)У. Капітель

Архіт. С. М. Венгеровський

Основна хиба полягає в тому, що в галузі планування Урядової площі є ще багато невирішених, нез'ясованих питань. У нас і досі нема ще графічного зображення площі. Сьогоднішній виступ проф. Хаустова свідчить, що АПУ цього завдання не вирішило, не вирішив всієї площі і проф. Лангбард.

Які недоліки ми бачимо в архітектурному рішенні? Завдання з боку Михайлівської площі, правда, розв'язане, воно дає приємне для ока архітектурне оформлення. Тут парапет не такий страшний, тут є інтересна побудова, є певна думка, але ніякої думки ми не почуваємо, коли дивитись на будинок з боку Дніпра.

Слід сказати, що з центральною площею ми зустрічаємось щоразу, як тільки починаєм проектувати там якийсь будинок. Це не випадково. Це питання пора, нарешті, вирішити. Час з'ясувати, чи будуть зносити „присутственные места", чи ні, чи буде одна урядова площа, чи дві.

Тепер про пам'ятник Леніну. Коли поставити його на самій кручі, він не буде оформляти площі. Питання про пам'ятник не вирішене, силует з боку Дніпра теж не вирішений.

Архіт. Г. В. Головко

Замість того, щоб абстрактно обмірковувати питання дружньої роботи творчих організацій Києва, Спілка радянських архітекторів України вирішила обговорити архітектуру важливої споруди— будинку ЦК КП(б)У, автором проекту якого є проф. Лангбард. Ми запросили письменників, художників, скульпторів і кіноробітників, щоб спільно проаналізувати цей конкретний архітектурний твір. Ідеться, звичайно, не тільки про формальний обмін досвідом

і практичне обміркування робіт наших майстрів—працівників мистецтва. Такі методи обговорення повинні допомагати нам знайти правильну спільну лінію, щоб виробити наш радянський стиль—стиль соціалістичного реалізму.

Деякі тт., що вчора тут виступали, розводилися про злободенні питання нашої архітектурної практики. Проте, вони нічого конкретного не говорили про соціалістичний реалізм, про елементи формалізму й еклектики в нашій безпосередній творчій роботі. Ніхто не спинявся на тому, що творчі організації відгородилися одна від одної парканом замкнутості. А це явище нетерпиме. Замкнутість повинна, зрештою, розтопитися у вогні більшовицької критики й самокритики всіх питань, пов'язаних безпосередньо з роботою творчих організацій.

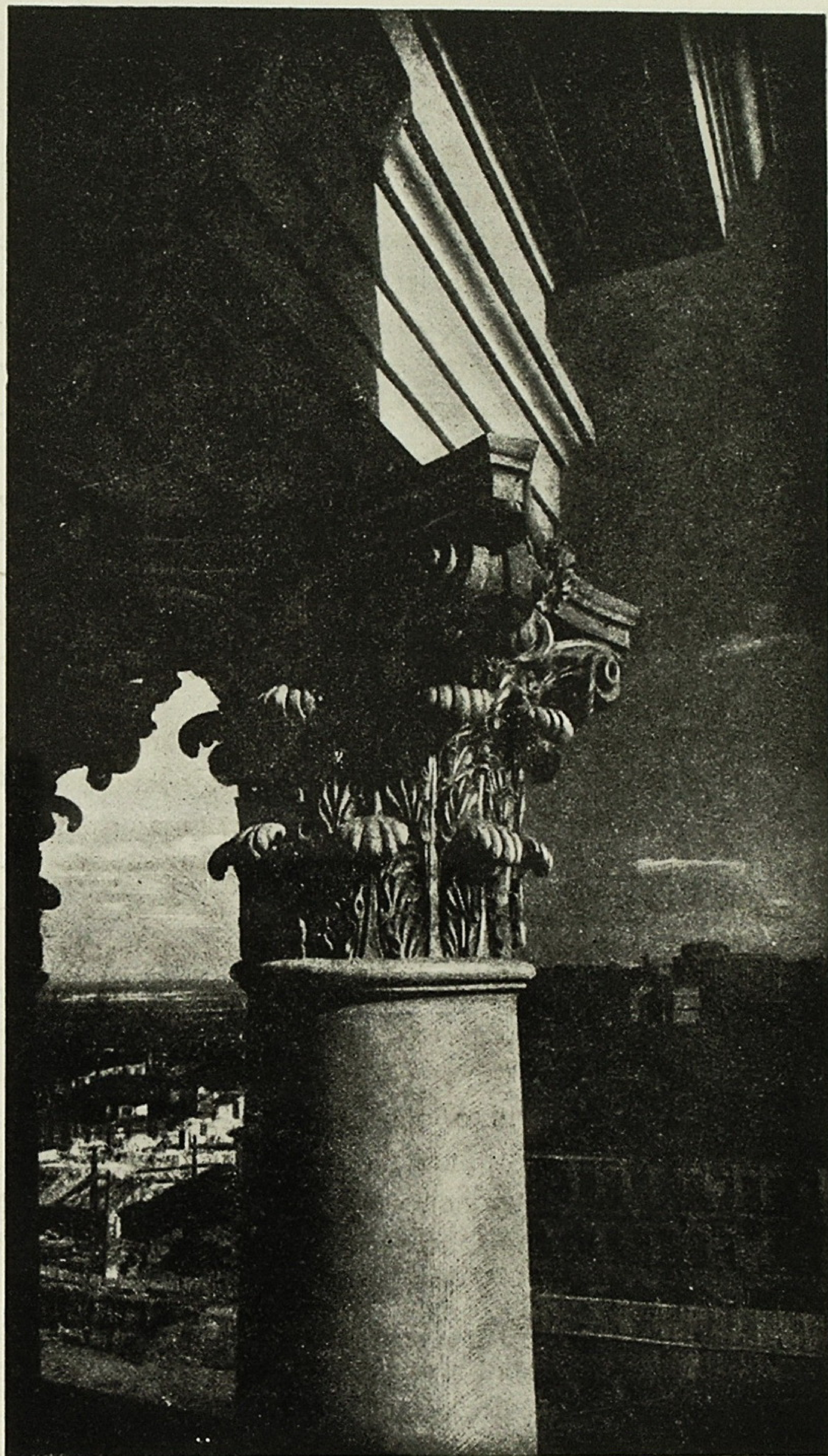
Хто любить наше радянське мистецтво, хто прагне викривати і виганяти з усіх ділянок нашої роботи мерзенних ворогів народу—троцькістсько-бухарінських та буржуазно-націоналістичних агентів фашизму, той, насамперед, повинен бути непримиренним і безпощадним до цих ворогів, до всякого фальшу в нашій роботі. Нам, працівникам мистецтва, насамперед, потрібна глибока критика й самокритика, згуртованість творчих сил, творчих організацій навколо більшовицької партії, навколо великого будівника країни соціалізму — тов. Сталіна. (Аплодисменти).

Ця дружня робота нам необхідна, як повітря, бо в нас є багато недоліків, про які ми дуже мало говорим, а часом навмисне заплющуєм на них очі.

Деякі товариші питали проф. Лангбарда про соціалістичний реалізм. Ви знаєте, що цей стиль в образотворчому мистецтві не так виразно оформився, як, наприклад, у літературі. Звичайно, треба не забувати, що будівництво метро, каналу Волга—Москва, Палацу Рад і т. д., а також Сталінський план реконструкції Москви, пішли шляхом соціалістичного реалізму. Соціалістичний реалізм, товариші, це не якась застигла схема, не порожня форма, а жива справа, жива єдність форми й змісту, рух і розвиток єдиного стилю, який, на основі своєї принципової єдності, по-різному переломлюється в різних галузях мистецтва. Реалізму „взагалі" нема. Соціалістичний реалізм—це правда про наше багатогранне прекрасне заможне життя, яке вказує основні і ведучі принципи розвитку соціалістичної країни.

Говорячи про соціалістичний реалізм, ми повинні бути конкретні. Це надзвичайно важлива справа, над якою ми, архітектори, повинні серйозно працювати. Одна людина, навіть і великий майстер, цього питання розв'язати не може. Тут повинна допомогти колективна мисль, мисль усіх творчих організацій.

Мені здається, що архітектура даної споруди —

Будинок ЦК КП(б)У. Деталь колонади

будинку ЦК КП(б)У — не пішла шляхом соціалістичного реалізму. Проф. Лангбард виходив у своїй роботі не з нашої реальної дійсності, а з великих класичних творів минулого, що, в наших умовах, ніколи не може правити за вихідну точку в творчій роботі. Радянський архітектор-художник, наслідуючи геніальних майстрів минулого, повинен творити в той же час свій стиль. На мою думку, проф. Лангбард не прагнув утворити новий образ, який би допоміг розкрити почуття й світогляд нової людини.

За своїм призначенням—це монументальна споруда, яку ми повинні почувати з усією силою, як величний архітектурний образ, що утворює силуетність міста. Будинок сховано за колонадою класичного корінфського портика. Коли ми робимо аналіз

архітектурних витворів класики, то уявляємо собі ту епоху, де народився цей портик корінфського ордера, який автором цілком перенесений у нашу дійсність. Ми, товариші, живем у чудову епоху, повну глибокого ідейного змісту, в епоху величезних досягнень у галузі техніки, яких не було і не могло бути в класичному світі. А тому ми говоримо, що в даному разі між формою і змістом є розрив.

Автор проекту добре варіює класичними елементами, але це—некритичне наслідування класики. Автор розв'язав архітектурне завдання, не виходячи з призначення та ідейного змісту даної споруди, що по суті повинно визначити даний архітектурний образ. У цій споруді не почувається ідейної цілеспрямованості, на яку так багаті метро, павільйон СРСР на Паризькій виставці, Палац Рад і споруди каналу Волга—Москва.

Проф. Лангбард не врахував того, що архітектура соціалістичного міста повинна бути пов'язана з околишньою природою. Якщо капіталістична архітектура стоїть переважно спиною до природи, то радянський майстер повинен глибоко зрозуміти природу і розглядати її, як складову і невід'ємну частину архітектурного ансамблю. Автор проекту виключив із свого рішення специфіку Києва, його південний колорит, його багатющий рельєф, який визначає характерний образ усього міста. Шкода. Ми знаємо багато прикладів з історії архітектури, коли архітектор прекрасно використовував рельєф місцевості. Такі приклади є в наявності і в Києві (Андріївська церква Растреллі та ін.).

Тут говорили, і тов. Лангбард вчора сказав, що зараз, коли збудований лише один будинок, важко зробити висновок. Це, звичайно, невірно. Коли навіть підійти до справи з погляду розвитку філософської мислі, то треба, як сказав Енгельс, спочатку дослідити окремі елементи, щоб мати змогу уявити собі весь процес. Отже деякі висновки, особливо про силуетність, можна робити вже тепер.

Я, товариші, бачив цю будівлю, коли вона була в риштованні. На великій відстані, особливо з боку Дніпра, вона приємно тішила око, здавалась динамічною і монументальною. Зняли риштовання—цілком інше враження: будівля нагадує форму зрізаного циліндра. Я не хочу наводити тут невдалі приклади, як робили ті товариші, що порівнювали будову з прибутковим домом. Це неділова критика.

Щодо інтер'єра. Взяти, товариші, наприклад, таке приміщення, як вестибюль. Тут надто велике нагромадження колон з дорогим, але зовсім не ефектним обличкувальним матеріалом. Коли ви зайдете туди, то почуваєте себе якось незручно в цьому ліску колон. Вестибюль одна з основних частин будинку, тут повинно бути затишно, зручно. І ось, потрапляючи туди, людина одержує зовсім інше враження. Або взяти сходи. Вони якісь буденні, їм бракує парадності.

Я вважаю, що виступи, які тут були, в основному правильні, більшовицькі. Довгий час у декого з наших товаришів було невірне уявлення про критику,—вважали, що видатних майстрів критикувати незручно, та ще й рано. Ми розпочали боротьбу з такими настроями. І ось на цьому творчому вечорі архітектурна громадськість Києва довела, що вона вміє критикувати по-діловому. Були, правда, й невдалі виступи. Один з товаришів порівнював цю будівлю мало не з фортецею. Це невірно. Така критика не допомагає, а лише дезорієнтує. Критика повинна бути відповідальна, продумана й ділова.

Які ж висновки треба зробити? Не зважаючи на всі недоліки, про які тут йшла мова, будинок ЦК КП(б)У є все ж великим вкладом у забудову столиці сонячної України. Це будівництво повинна вивчати наша архітектурна молодь. Взяти хоч би планування. Вимоги планування міста вимагали наблизити будинок якомога ближче до крутого схилу Дніпра. Це викликало немало технічних утруднень. Справа ускладнялася ще й тим, що під великою частиною території будівництва був колись Боричів яр, який, природно, не міг служити надійною основою для будької споруди. Так, будинок колишнього манастиря, що був на цьому місці, поступово деформувався і мав досить значні розколини й відхилення від вертикалі. Отже, треба було повністю розв'язати питання про основу будинку, що гарантувала б його від деформації. Після досить старанного обслідування і аналізу геологічних умов вирішили заснувати цю споруду на шарі бурої глини. Довелося пройти 160 тридцятиметрових шахт і закласти стовпи, зв'язані вгорі залізобетонною конструкцією, на якій повинен стояти сам будинок. Цю величезну і небезпечну роботу було виконано за один літній будівельний сезон. Якість роботи цілком задовільна, будинок не дає ніяких деформацій. Взагалі історія цього будівництва досить повчальна для молодих архітекторів.

Величезне значення має вона і для всієї архітектурної громадськості міста. Надалі громадське обговорення проектів таких важливих споруд треба розпочинати задовго до того, як ці проекти реалізуються. Це допоможе нам уникнути неприємних архітектурних „сюрпризів“, на які, на жаль, такий багатий Київ. Узяти хоч би колишній будинок НКВС,—його не треба було будувати на вул. Кірова. У свій час ми не взяли цю споруду, як і все будівництво міста, під громадський контроль. З нашої байдужості скористались підлі вороги народу, які чимало нашкодили і на архітектурному фронті. Лі-

квідуючи наслідки шкідництва, ми повинні активізуватись, по-справжньому боротись за створення величних архітектурних пам'ятників, за соціалістичне планування міста.

Ми, архітектори Києва, разом з іншими творчими організаціями, будемо на основі боротьби за стиль соціалістичного реалізму викорінювати буржуазний формалізм і сіре спрощенство, дешеве прикрашенство і безпринципний еклектизм. Розгортаючи більшовицьку критику й самокритику, ми повинні створити такі прекрасні споруди, щоб наші нащадки могли читати по них сталінську добу так, як ми читаємо зараз по класичних архітектурних творах епохи Греції і Рима. І ми створимо в столиці квітучої України, невід'ємної частини великого Радянського Союзу, справді світлі пам'ятники сонячної епохи Сталіна. (Апподисменти).

П. П. Роттерт—*доктор технічних наук*

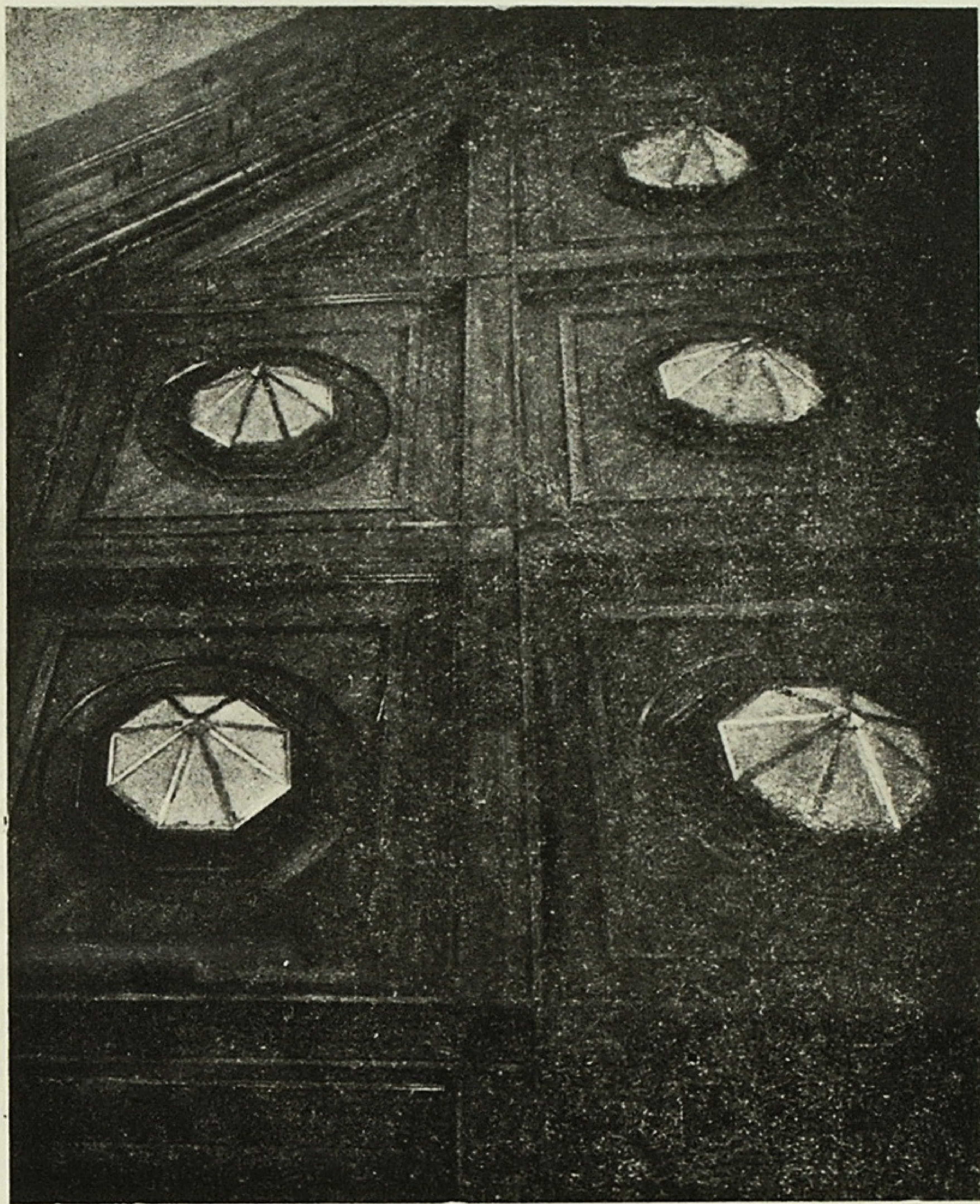
Звичайно, було б краще, якби ми влаштовували такі збори до того, як ми приступаємо до будівництва. Тоді ми, напевне, уникнули б помилок, яких іноді допускаємося.

Але дехто з товаришів зазначають, що ці збори зайві, бо вони не можуть внести істотних змін у споруджений уже будинок. Це твердження неправильне. Адже тут ідеться про питання ширшого характеру, ніж побудова будинку,—мова йде про реконструкцію Києва і про створення Урядового центра, який повинен бути провідним ансамблем реконструйованої столиці. Отже, цілком своєчасно саме тепер, коли збудовано перший будинок цього ансамблю, обговорити дальший шлях створення Урядового центра в Києві, зваживши на припущені досі помилки.

Ніхто тут не говорив, що сама ідея, покладена в основу проекту проф. Лангбарда, неправильна. Говорили про розміри площі, про те, що площа не відповідає цьому будинкові. Сама ідея створення Урядового центра в Києві — дуже правильна і здорова, її треба здійснити, втілити в життя. Приклади ряду великих міст (як от Лондон, Вашінгтон та ін.) доводять, як важливо з планувального і архітектурного погляду мати в місті добре оформлений і виразно підкреслений адміністративний центр, який служить найкращим орієнтиром для кожного.

Місце, обране в Києві для будівництва Урядового центра, є, безперечно, одне з найкращих у Києві.

Далі я гадаю, що нам ще дуже рано турбуватися і хвилюватися з приводу того, що площа нібито неправильно розв'язана, не ув'язана з будинком і т. д., бо по суті планування цієї площі—це ще, так би мовити, чистий аркуш паперу, на якому можна накреслити і рішити що завгодно.

Будинок ЦК КП(б)У. Кесони стелі в залі засідань

Який характер матиме майбутній Урядовий майдан—чи буде він являти собою єдину площу до Софіївського собору, чи він буде поділений на дві частини. Мені здається, що цей майдан треба розбити на частини. Для мене цілком ясно, що в дальшому будівництві цього об'єкту ми повинні твердо додержуватися того основного проекту, частину якого ми вже здійснили, що треба будьщо повністю здійснити весь задуманий проект і, зокрема, другу половину головних будівель на площі збудувати за тим самим проектом, який уже закінчений.

Дехто з тт., що тут виступали, відзначили як велику хибу те, що новий будинок не має силуету. Звичайно, дуже неправильне враження (з погляду загальноміської перспективи) створює одноманітна забудова, коли цілі квартали забудовуються однакової висоти і форми будинками, так би мовити, „під одну гребінку". Але нам здається, що помилкою буде також у кожному більш-менш значному будинку шукати точку для створення міського силуету. В даному місці такий силует повинен бути створений, але ним не обов'язково повинен бути саме цей будинок. Згадаймо площу Зимового палацу в Ленінграді. Кожному з нас відомо, що будинок Зимового палацу без усякого силуету. Будинок колишнього генерального штабу проти Зимового па-

лацу також не має силуету. Силует на цій площі, і при тому дуже виразний, створює адміралтейський шпиль. І нікому на спадає на думку, що Адміралтейство змагається з будинками штабу і Зимового палацу, що останніх два будинки втрачають від відсутності в них силуету. Навпаки, тут одне доповнює інше і допомагає створенню загального силуету площі в цілому.

Отже, ми гадаємо, що така монументальна будівля, як наш новий будинок на Урядовій площі, не потребує такого силуету. Силует цей, товариші архітектори, ви зможете дати в інших будівлях на цій площі.

Тут була висунута пропозиція створити силует площі шляхом надання більших розмірів пам'ятнику Леніну, який повинен бути вище будинків. Хоч на проекті пам'ятник дійсно вище будинків, але, на мою думку, це необов'язково, навіть не потрібно. Пам'ятник повинен бути пропорціональним, мати певну висоту і певний розмір у плані. Щоб він виділявся на фоні будинків, йому не треба давати таких гігантських розмірів, які створили б розрив з розмірами будинків і порушили б співвідношення.

Насамперед, треба на основі великої, вдумливої проробки і глибокого аналізу, вирішити питання, де саме ставити монумент Леніну, чи висунути його вперед, щоб його краще видно було з боку Дніпра, чи поставити ближче до міста. Не можливо поставити пам'ятник лицем до площі, до міста, тому що якось неприродно було б, щоб фігуру Леніна не повернути лицем до нашої найбагатішої річної магістралі, до тієї магістралі, яка рухає Ленінську енергостанцію—Дніпрогес. Якщо буде вирішено пам'ятник повернути лицем до міста, то тоді його треба ставити не в тому місці, де він намічений у проекті, а в центрі площі.

Зупинемось на внутрішньому оформленні приміщень нового будинку. План, мені здається, дуже ясний, чіткий. Обробка виконана просто і суворо відповідає діловому призначенню будинку.

Новий будинок споруджений в основному в класичних формах. Це теж викликає тут деякі зауваження. Перед нами стоїть завдання створити радянський стиль, стиль величної Сталінської епохи. Ми, архітектори, прагнемо домогтися цього нового стилю, це—наш обов'язок. І немає сумніву в тому, що настане такий час, коли ми не будемо повторювати класичних зразків. За останні 10—15 років ми багато дечого зробили в напрямку створення радянського стилю. Не можна цілком відкидати все те, що ми зробили в період, так званого, конструктивізму. В своєму критичному підході до цього періоду ми іноді перегинаємо палицю. А втім, візьмемо, наприклад, мавзолей В. І. Леніна в Москві. Це цілком нове за стилем своїм архітектурне рішення, яке органічно пов'язане з нашою епохою. Цей період дав також ряд дуже цікавих і знаменних рішень заводських будов та ін.

Але це лише окремі об'єкти або ділянки нашого будівництва. Залишаються безмежні галузі громадського і соціального-побутового будівництва, де ми нічого ще нового щодо архітектурного стилю не дали. Радянська архітектура покищо перебуває в перехідному періоді свого розвитку. Отже, якщо ми при проектуванні звертаємось до найкращих зразків минулого—до класики, то ми цим ніякої помилки не робимо.

І якщо з такого погляду підійти до справи, то треба сказати, що проф. Лангбард упорався із своїм завданням, дав цілком виразний, ясний образ адміністративного будинку. І якщо частина будівлі справляє позитивне і гарне враження, то, напевно, ще кращий вигляд матиме будинок у закінченому вигляді, коли буде споруджено весь ансамбль.

Нарешті, я вважаю за потрібне і важливе відзначити дуже цікаву інженерно-технічну сторону цього будівництва.

Гідрогеологічні розвідування показали, що верхній шар грунтів на місці будівництва являє собою лесовидну породу. Практика будівництва на лесових грунтах довела, що створення на них монументальних споруд веде до неминучих деформацій.

Нижче товщі лесових грунтів було знайдено бурі суглинки і, нарешті, під ними—майже горизонтальний (що дуже важливо) шар бурих, надійних глин.

Після досить старанного обслідування і аналізу геологічних умов, проведеного комісією з авторитетних спеціалістів Києва і Москви, вирішили заснувати цю споруду на бурій глині.

Залягання цієї глини від поверхні сягає на 30 метрів. Тому фундамент будинку був запроектований у вигляді окремих стовпів, зв'язаних вгорі залізобетонною конструкцією, на якій повинен стояти самий будинок.

У зв'язку з цим рішенням, перед будівниками постало досить важке технічне завдання; пройти 160 глибоких шахт до бурої глини і закласти стовпи. Не зважаючи на трудність цього завдання, роботу по збудуванню фундаменту було виконано за один літній будівельний період, при чому, не зважаючи на всю небезпеку цієї роботи,—без аварій і нещасних випадків.

Як показали спостереження за осіданням будинку, вжиті заходи виявились цілком доцільними і будинок не дає ніяких деформацій. При такому фундаменті ніякі зсувні явища, які могли б статися в верхньому лесовому шарі, не загрожують будинкові, бо стоїть він на стійкій корінній породі.

Курортне будівництво в Одесі

Проф. Ф. А. Троупянський

Дореволюційні курорти мали суто класовий характер і обслужували майже виключно буржуазні, заможні класи. Звичайна трудяща людина—робітник або селянин—навіть і мріяти не могли про лікування на курорті.

Але й ці курорти для обраних, у зв'язку з низьким культурним рівнем країни, поганими санітарними і житловими умовами, відсутністю комфорту і потрібного технічного обладнання, відзначилися своєю відсталістю і примітивністю.

Велика соціалістична революція, яка зробила незаперечним фактом статтю Сталінської Конституції про відпочинок трудящих, надала величезного розмаху розвиткові в СРСР курортної справи. У країні Рад курорти мають єдине виключне завдання—поновлювати й поліпшувати здоров'я трудящих, а курортна справа перетворилася в одну з важливіших галузей соціалістичного господарства.

Одеські курорти, які завдяки лікувальним властивостям своїх лиманів, з давніх часів користуються цілком заслуженою популярністю, ішли в своєму розвиткові цим же шляхом.

У дореволюційні часи одеські курорти знаходились у розпорядженні міста. Вони були зосереджені на Куяльницькому і Хаджибеївському лиманах і обслуговували, головним чином, заможні верстви населення; біднота лікувалася просто неба, на березі моря і лиманів, вдаючись до самих примітивних методів лікування. За відсутністю на лиманах курортних приміщень, величезна маса хворих була віддана в експлуатацію дачевласників.

Міське самоврядування Одеси дивилось на лимани і кліматичні станції міста лише як на прибуткову статтю і уникало значних капіталовкладень у будівництво нових курортних приміщень. Років 40 тому на Куяльницькому лимані було збудовано грязелікарню більш-менш значних розмірів (акад. Н. К. Толвинський), яка, проте, відзначалась класовим характером свого внутрішнього обладнання: за велику плату тут можна було дістати все, що потрібно для справжнього лікування, а ті, що не мали таких грошей, повинні були обмежуватися сурогатами і терпіти незгоди.

Стара грязелікарня на Хаджибеївському лимані була збудована ще задовго до Куяльницької лікарні, приблизно, років 70 тому.

За своїм внутрішнім обладнанням ця грязелікарня цілком застаріла і абсолютно не відповідає сучасним бальнеологічним вимогам. Крім цього, невеличкі, кустарно-примітивного типу водо- і грязелікарні знаходились у руках приватників і розкидані були по берегах лиманів.

З кліматичних курортів за дореволюційних часів в Одесі існував лише Лермонтовський курорт. Заснований також приватним підприємцем у дуже скромних, невеличких розмірах, він був з медичного боку дуже погано обладнаний і до того майже неприступний за цінами на місця. Ще один санаторій, заснований групою лікарів з експлуатаційною метою був на кол. Французькому (нині Пролетарському), бульварі. Це був санаторій для людей з великими прибутками і капіталами, для привілейованих.

Ось, приблизно, все, з чого складався курортний фонд дореволюційної Одеси.

З перших же років соціалістичної революції взята була настанова на те, щоб усю берегову приморську смугу, починаючи від Холодної балки до Люстдорфа, перетворити в єдиний курортний фонд.

Але на шлях правильного і планомірного розвитку одеські курорти стають після декрету РНК СРСР від 13/III 1923 року, коли починається перехід курортів на госпрозрахунок. У цей час з'ясовується точний обсяг курортного фонду і починається відбудовча робота на одеських курортах, які переходять до системи Українського курортного управління. Запроваджується також і чітка спеціалізація одеських курортів, які розподіляються на три цілком повні групи: курорти грязеві, кліматичні і дитячі.

Проте, розвиток курортної справи в Одесі гальмувався нестачею добре пристосованих для санаторних потреб приміщень. Санаторних будинків спеціального призначення, обладнаних за сучасними вимогами санаторно-курортної справи, на одеських курортах не було жодного.

Нестача лікувально-житлових приміщень найгостріше відчувалася на одеських лиманах, де були зосереджені грязелікарні. Тим то в першу чергу розпочато було проектування двох санаторіїв ім. Кагановича на Куяльницькому лимані на 160 чоловік і Селянського санаторія ім. ЦВК УРСР на 120 чоловік.

Проектування цих об'єктів проходило в умовах повної непідготовленості до складання проектних завдань. Норми для проектування санаторно-курортних закладів і досі ще остаточно не розроблені, а

Кістковий санаторій у Люстдорфі. Головний фасад

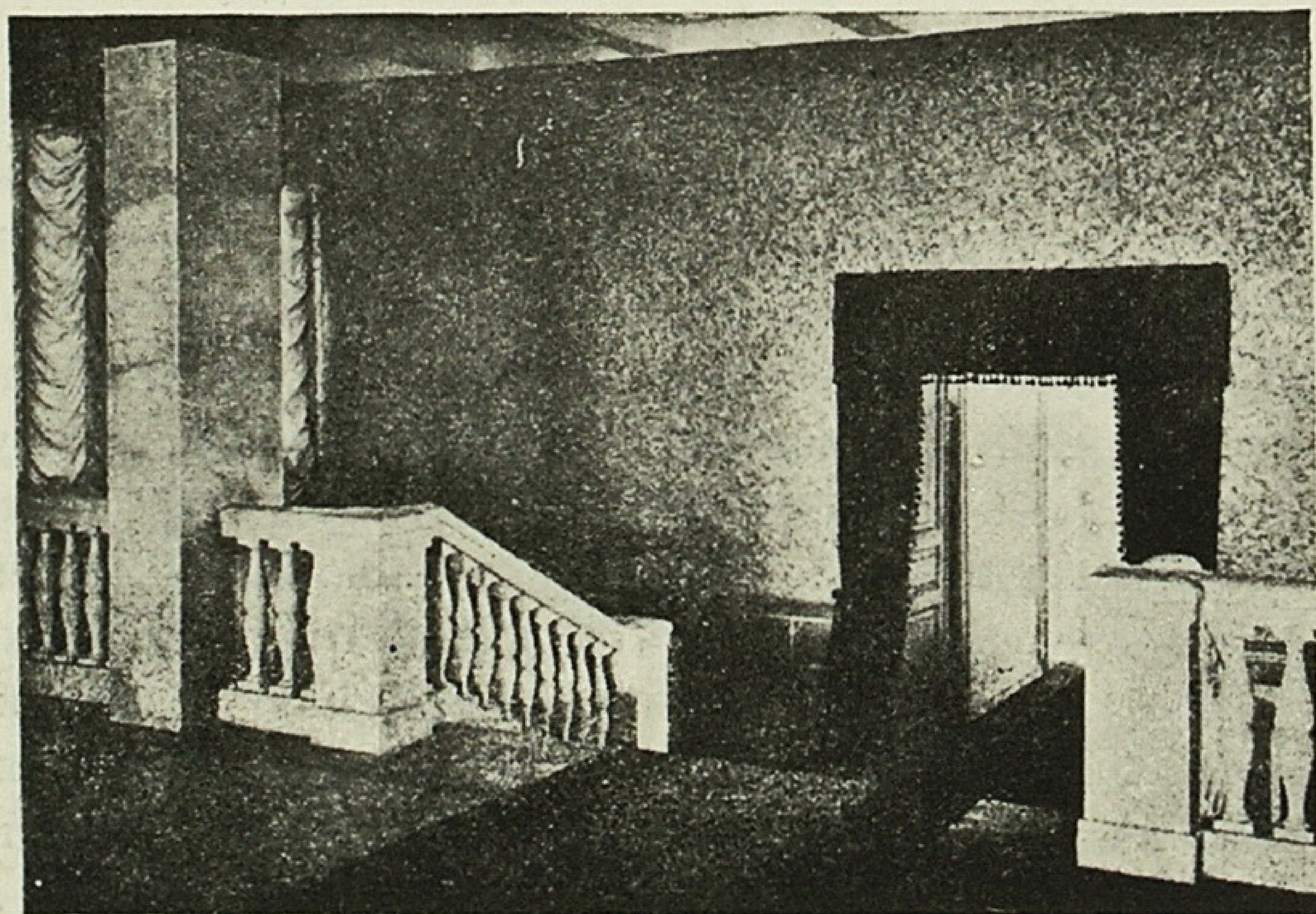
тоді вони зовсім не існували. Не було певних вказівок ні щодо кількості ліжок, ні щодо складових елементів будинку. Завдання доводилось розробляти на підставі даних по лікарняному будівництву.

Не зважаючи на все це, нове санаторно-курортне будівництво Одеси має безперечний інтерес для кожного, хто цікавиться цією ділянкою архітектури і будівництва.

Зупинемося на деяких об'єктах нового курортного будівництва в Одесі.

Санаторій ім. Кагановича на Куяльницькому лимані розділений на цілком правильні сектори, які утворюють один двір для хворих з відкритими терасами і балконами. Цей санаторій у плані своєму повинен був розв'язати одну з важливіших проблем санаторно-курортного будівництва — про розміщення кухні і їдальні. Шляхом уміщення кухні і їдальні в окремому будинку, кухні — на другому, а їдальні — на першому поверсі, передбачалося звільнити санаторний корпус від кухонних запахів, випаровувань, мух тощо і чітко відділити брудну частину санаторія — кухню від житлово-лікувальних корпусів.

Кістковий санаторій в Люстдорфі. Вхід до спортивного залу

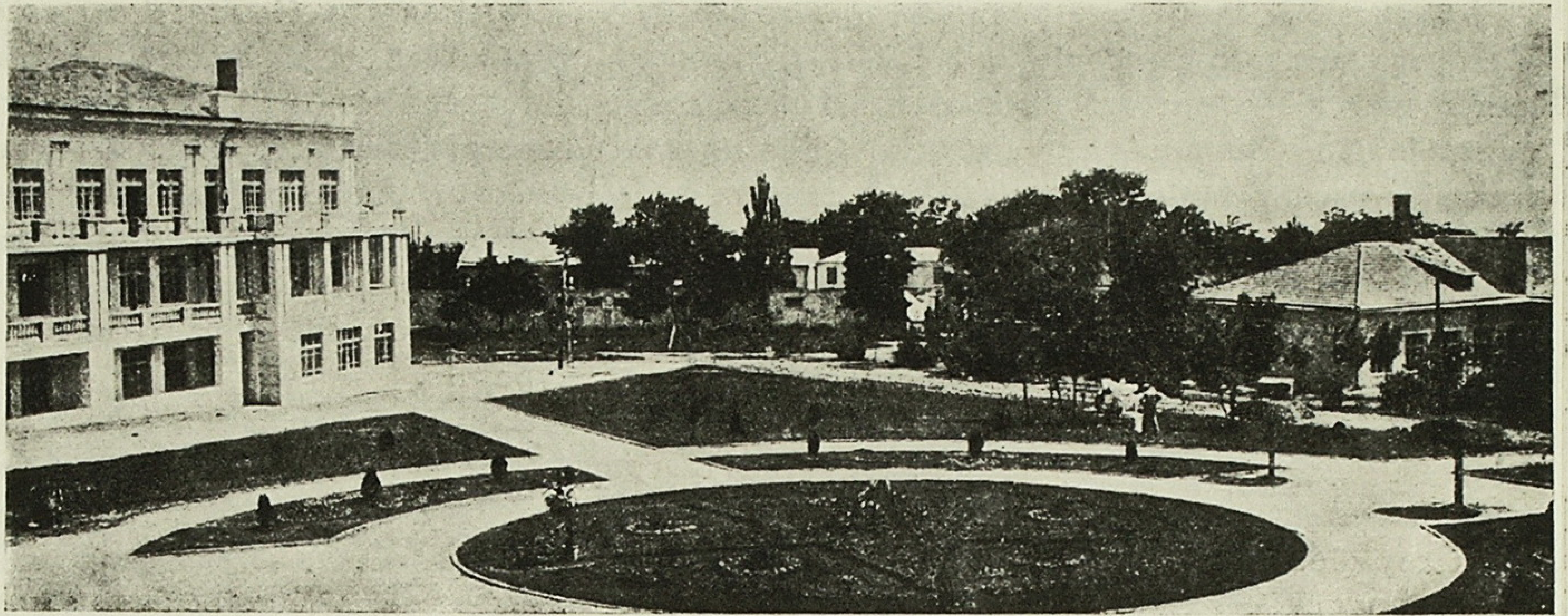
На жаль, цілком правильна ідея розміщення кухні на верхньому поверсі, а не на одному горизонті з їдальнею, не виправдала себе в натурі: в зв'язку з поганою роботою ліфтів їжу подавали вручну. З цього і був зроблений неправильний висновок про необхідність розміщати їдальню й кухню на одному поверсі, що і здійснювалося весь час у санаторному будівництві Одеси.

Архітектурне оформлення санаторія ім. Кагановича зроблено досить просто, але з достатньою виразністю, яку створюють центральні і бокові башти, велика кількість балконів, тераса і вдала зовнішня штукатурка будинку (витягнуті карнизи при матовому набризку на фактурі природного каменю — одеського ракушечника). З усіх приміщень відкриваються мальовничі види на Жевахову гору, стадіон і парк.

Збудований спочатку лише для літнього користування санаторій ім. Кагановича зараз отеплений (центральне опалення) і працює протягом цілого року. Тепер цей санаторій призначений виключно для лікування хворих шахтарів і працівників московського метро.

Серед обслужних споруд цього санаторія слід відмітити музикальну раковину в парку на 90 музикантів, розміщену серед зелені, на острівці ставу. Поверхня і підлога раковини подвійні; добре ілюмінована електролампами, раковина, відбиваючись у воді, справляє при вечірньому освітленні дуже ефектне враження. Вона вдала також і з погляду акустичних вимог.

Селянський санаторій ім. ЦВК УРСР на Хаджибеївському лимані, збудований за проектом архітектора Ціммера, має багато недоліків у своєму

Кістковий санаторій в Люстдорфі. Головний корпус

планувальному і архітектурному розв'язанні. Санаторій розміщений у чудовому віковому парку, але парк цей, на жаль, недостатньо використаний для архітектурного оформлення санаторія — відсутність терас та балконів надає санаторію замкненого характеру.

Треба відмітити один дуже невдалий момент у будівництві цього санаторія — організацію підвалів для опалення і господарських потреб санаторія. Будинок збудований під час найнижчого горизонту грунтових вод; тепер, при значному підвищенні горизонту води (майже на 1,5 метра), підвальний поверх знаходиться під загрозою затоплення. Цей приклад наочно показує, що на майбутнє доводиться цілком відмовитись від підвалів при будівництві на низинних місцях лиманів.

З нових санаторіїв Одеси відмітимо ще недавно закінчений будівництвом санаторій ВЦРПС (проект архітекторів Каца і Шліфера) і III санаторій одеського Курупру (проект архіт. Ф. А. Троупянського). Санаторій ВЦРПС розташований на березі Малого Фонтана — однієї з наймальовничіших місцевостей Одеси. Санаторій дуже добре і чітко розбитий на окремі корпуси відповідно до географічних країн світу і вміщує 400 ліжок для нервово хворих, з усіма видами лікування, згідно найновіших вимог санаторно-курортної і медичної справи.

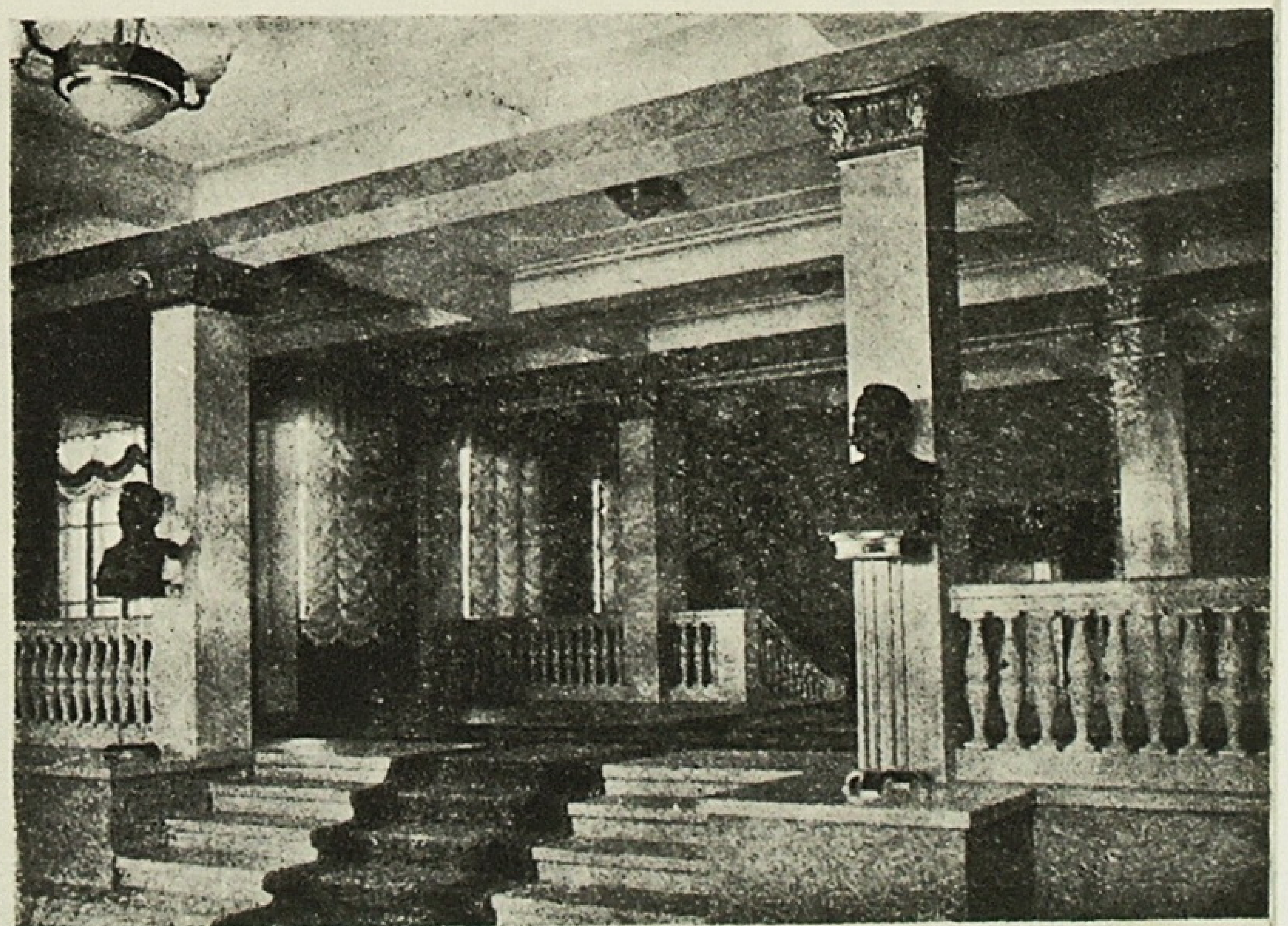
Архітектурне оформлення всіх будинків санаторія ВЦРПС наближається до вимог нашого сучасного періоду. Хоч у них ще є невижиті остаточно прийоми конструктивізму, що обумовлюється переробкою проекту на ходу, в процесі будівництва, розпочатого ще в період архітектурного спрощенства, проте, в оформленні будинків уже з'являються в значній мірі скульптура, барельєфи, архітектурні тяги тощо. Планування всієї площадки санаторія добре пов'язується з санаторними будинками.

III санаторій одеського Курупру на Пролетарському бульварі цікаво розв'язаний у вигляді чотирьох ізольованих режимних корпусів на 50 ліжок кожний з єдиною центральною їдальнею. Майже всі палати на 2 ліжка з балконами і терасами з кожної палати. Ці будинки стали для Українського курортного управління типовими.

Досить великого розміру при радянській владі набуло в Одесі будівництво дитячих санаторіїв. Дитячі курорти в Одесі знайшли собі широкий розвиток у чудових пригородах міста — Люстдорфі, Лузанівці, а останнім часом і Клейн-Лібенталі. Основною базою для цих курортів служать прекрасні пляжі, які має Одеса на цій частині морського берега.

Існуючий люстдорфський санаторій, влаштований на базі двох старих пансіонатів з прекрасним пляжем, являє собою зразок не нового, а лише реконструйованого санаторія, в якому, звичайно, не можна було запровадити всіх тих найновіших удосконалень, які застосовуються в нас у новобудованих санаторно-курортних закладах.

Кістковий санаторій в Люстдорфі. Вестибюль

Чотири роки тому в Люстдорфі розпочато будівництво дитячого санаторія на 500 ліжок, головне, для хворих кістковим туберкульозом. З комплексу будинків цього санаторія вже закінчені будівництвом і здані в експлуатацію терапевтичний корпус, пропускник і контора. Проект нового дитячого санаторія в Люстдорфі розроблений досить ретельно і передбачає найкраще і найвигідніше обслуговування хворих дітей.

Великий санаторій для кістково-туберкульозних дітей на 400 ліжок спроектований і будується в Лузанівці. З цього санаторія покищо до ладу вступили лише службові приміщення.

Значним надбанням для всієї України, безперечно, буде великий санаторій „Артек", що його будують в Лузанівці. Вже приступлено до складання проекту цього санаторія, а саме будівництво має розпочатися в найближчому часі.

Серед курортних будинків, збудованих при радянській владі в Одесі, вартий уваги будинок Українського інституту курортології (автор — архітектор Троупянський) при Лермонтовському курорті в Одесі, обладнаний так, щоб дати хворому всі види і методи бальнео-фізіо-терапевтичного лікування.

Наведені нами курортно-санаторні одиниці — це тільки найвиразніші зразки того, що збудовано в Одесі за період революції. За цими зразками в основному перебудовувався майже весь курортний фонд Одеси, який піддано докорінній і найгрунтовнішій реконструкції. Більшість санаторних будинків Одеси перероблені в плані, добудовані, надбудовані тощо. За роки революції збудовано десятки нових санаторіїв для лікування серцевих, туберкульозних, шлункових і нервових хворих. На одному тільки Пролетарському бульварі збудовано велику сітку санаторіїв, серед яких такі значні одиниці, як санаторій НКВС з фізіо-терапевтичним відділом, що розкинувся на величезній площі з чудовим парком і найрізноманітнішими підсобними будівлями, санаторій Р.-С. міліції, санаторій одеського облпарткому і т. д.

Архітектура більшості нових одеських санаторіїв, збудованих у минулому десятиріччі і на початку поточного десятиріччя, являють собою типові зразки конструктивізму з незначним архітектурним оформленням. Лише останні роки принесли певний злам в курортній архітектурі Одеси; підтвердженням цього служить згаданий нами вище санаторій ім. ВЦРПС і значна більшість будованих і проектованих тепер курортів.

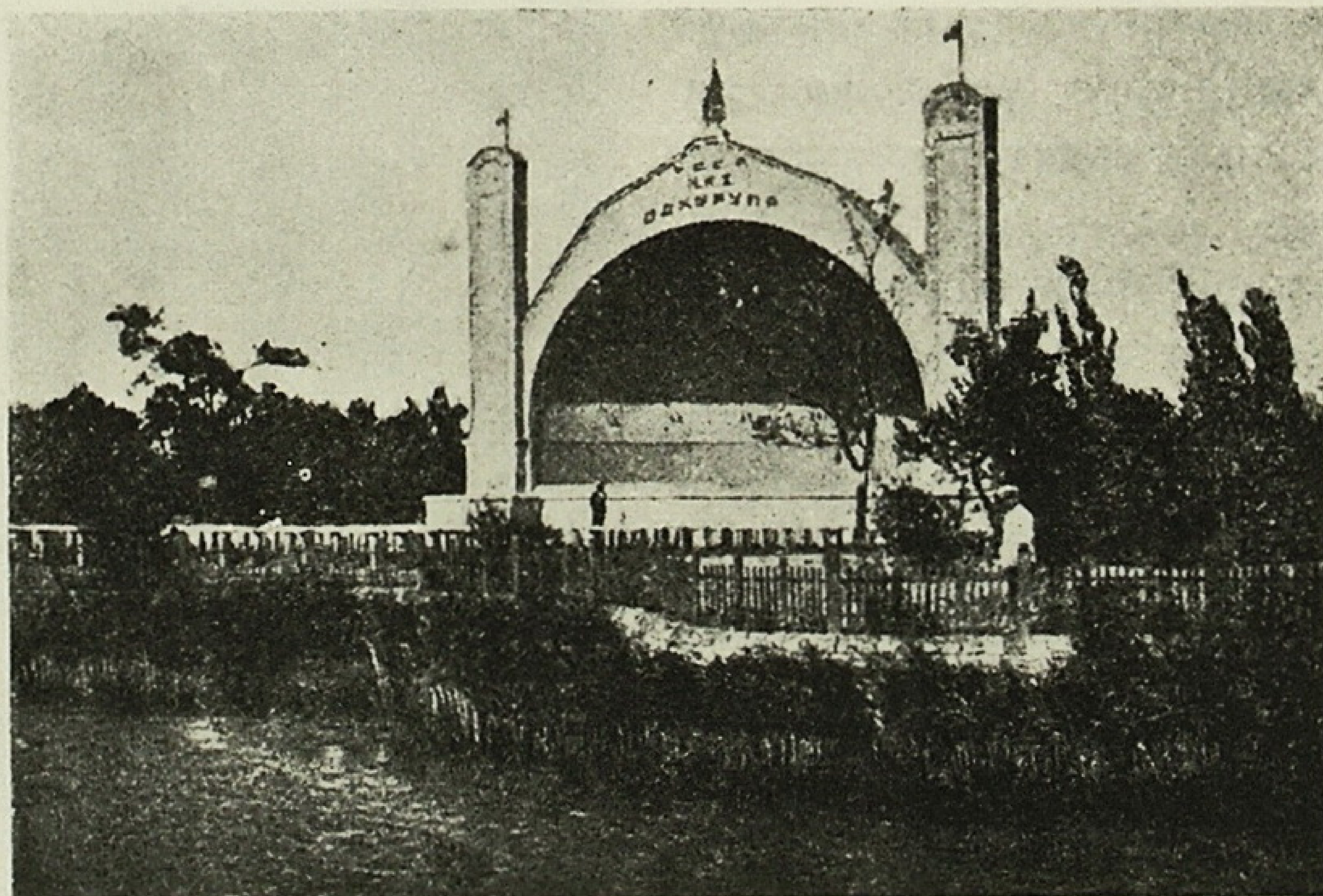
Виключні кліматичні і інші природні умови створюють всі передумови для дальшого широкого розвитку курортного будівництва в Одесі. Одеса має низку чудових, незасвоєних ще районів, які можуть бути з успіхом використані для будівництва нових санаторіїв.

Будівництво нових грязелікарень у майбутньому повинно провадитись на Куяльнику — в бік Жевахової гори, між двома лиманами, на Хаджибеївському лимані — в бік верхнього плато, де ми маємо виключно мальовничу місцевість; на Холодній балці, в зв'язку з використанням санаторія для дитячого курорту, треба збільшити територію, зайняту під виноградниками з метою підсилити виноградне лікування хворих.

Будівництво нових кліматичних курортів треба в майбутньому здійснювати в Аркадії, на Гагарінському і Вагнерівскому березі для нервових і ниркових хворих і у місцевості за Великим Фонтаном, по дорозі до Люстдорфа.

Сітка дитячих курортів зростатиме в наслідок дальшого засвоєння місцевостей — Люстдорфа, Лузанівки і Клейн-Лібенталя, де є ще багато чудових ділянок, не використаних для будівництва.

У першу чергу треба звернути увагу на виключну своєю красою і природними багатствами територію за Люстдорфом, у Олександрівці, де ми маємо один з кращих в Одесі величезний пляж. Тут необхідно збудувати літні санаторії легкого типу (сонячні табори).

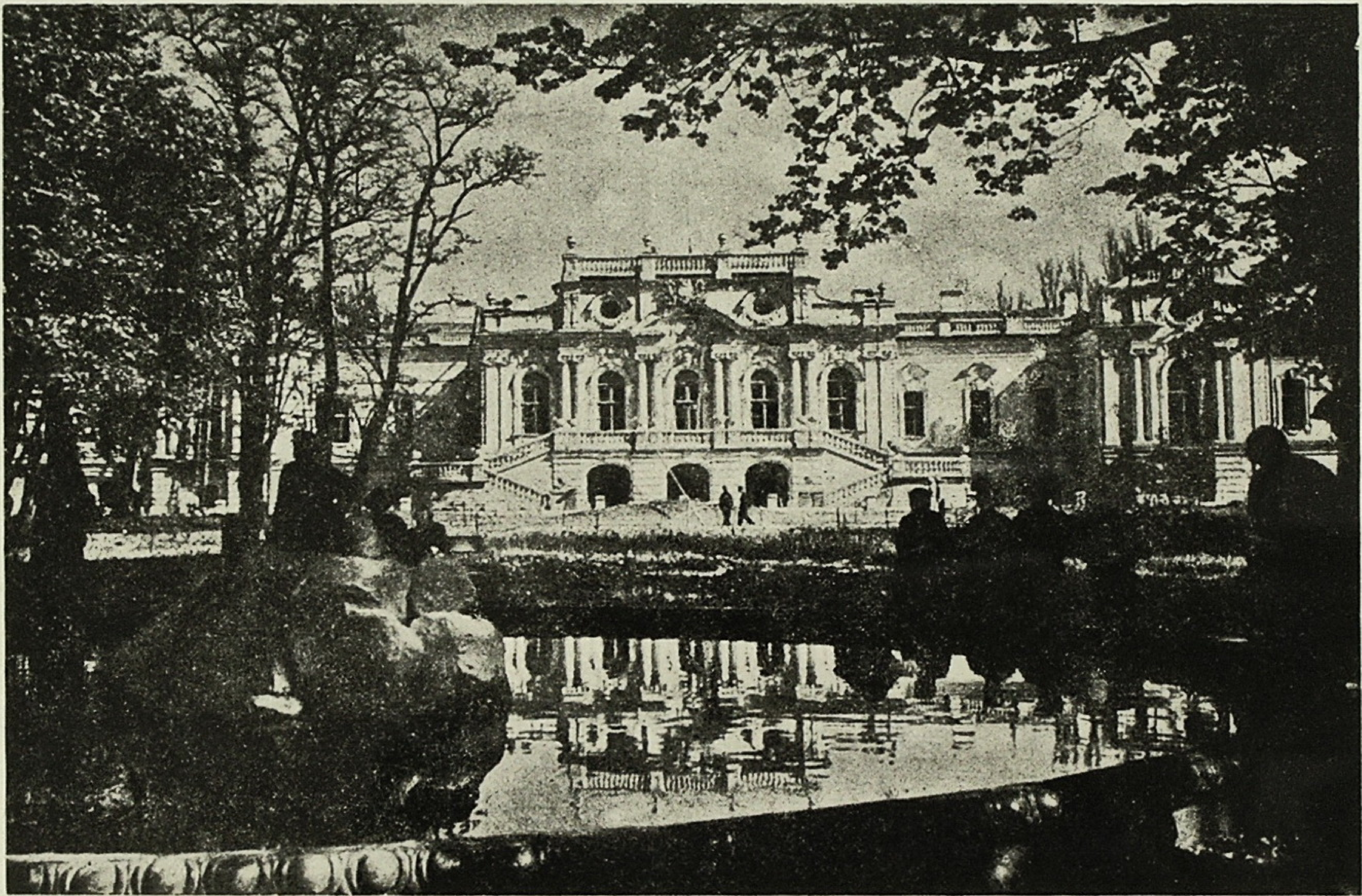

Санаторій ім. Л. М. Кагановича на Куяльницькому лимані. Нова музикальна раковина в парку

Растреллі і його школа на Україні

(Архітектурна спадщина)

Арх. М. В. Холостенко

Будинок ЦВК УРСР (кол. царський палац у Києві, збудований за проектом Растреллі) з боку парку

Справжня архітектурна творчість полягає в тому, щоб досягти архітектурного образу, який становив би органічну єдність з природним оточенням, прикрашував природу і був би її необхідною частиною.

Растреллі залишив нам у Києві на схилах Дніпра чудовий твір—колишню Андріївську церкву. Про неї можна сказати словами одного автора, який писав, що в цьому творі „природа и искусство подали друг другу руку, работая над сооружением данного здания".

Расстреллі майстерно використав природу. Будівля Андріївської церкви художньо завершує гору. Здається, неначе церква сама виросла з гори і її силует мальовничо вписався в силует київських дніпровських схилів. Силует церкви чудово сприймається з усіх боків і він відзначився у пам'яті багатьох сучасних архітекторів.

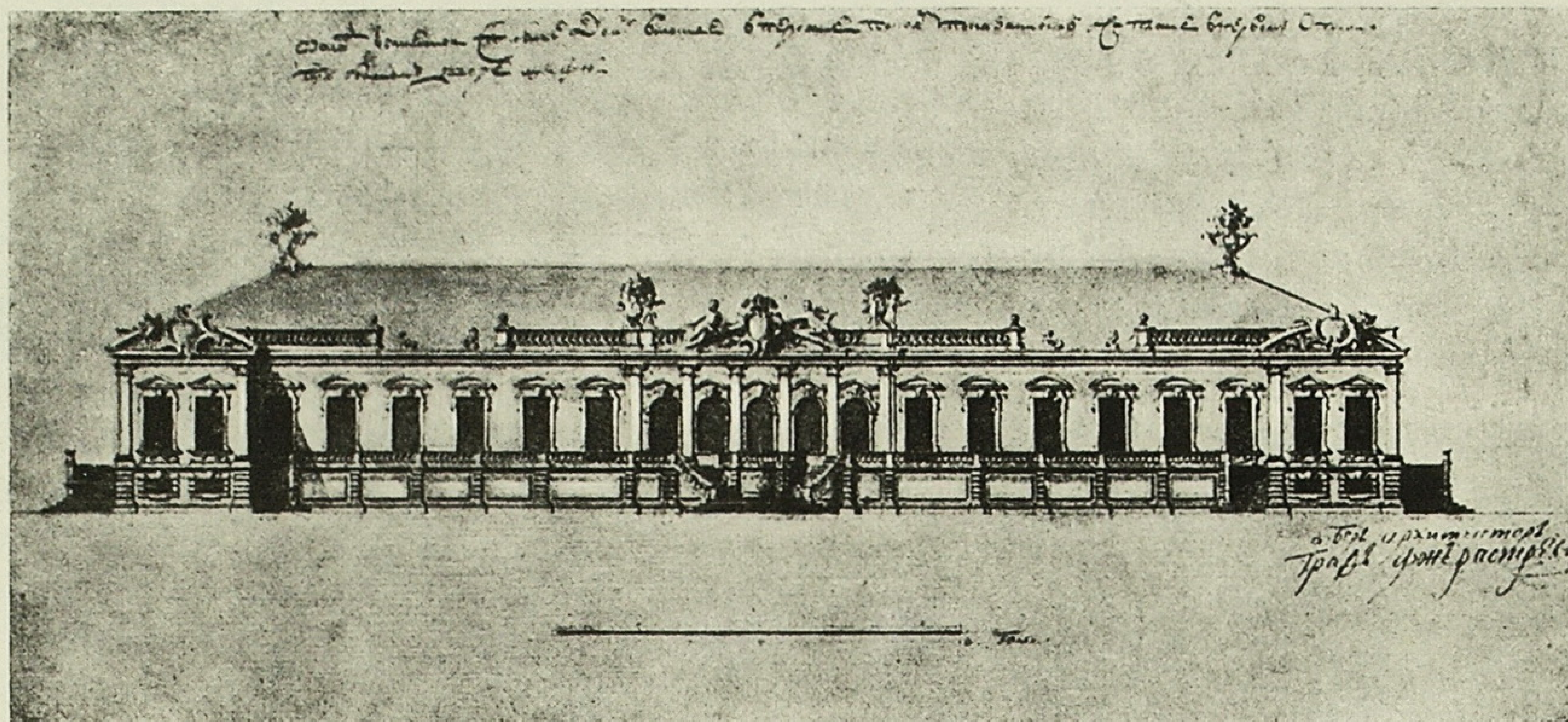
Ось тому образ цього спорудження і відіграв велику роль у розвитку тогочасної архітектури на Україні. По своїй архітектурній композиції будівля Андріївської церкви є однією з найкращих робіт Растреллі. Вона належить до найбільш цікавого періоду творчості цього майстра.

І. Грабарь у своєму аналізі творчості Растреллі [1] розрізнює три періоди в розвитку його творчості, починаючи з того часу, коли він закінчив архітектурну освіту в Парижі. Растреллі був син відомого скульптора, який приїхав до Росії при Петрі І. По контракту з Лефортом у Парижі в кінці 1715 року батько почав службу в Росії разом „з сыном, учеником его".

Через 2 роки після приїзду до Росії батько Растреллі виклопотав для сина закордонну поїздку для навчання архітектурі. За кордоном син і пробув до 1723 року. Після повернення він працював над устаткуванням кімнат Шафіровського дому в Петербурзі. Після смерті Петра І батько знову виклопотав у Катерини І дозвіл на продовження синові навчання за кордоном, де він і пробув 5 років.

---

[1] И. Грабарь. История русской архитектуры, том III.

Растреллі. Проект палацу в Перово

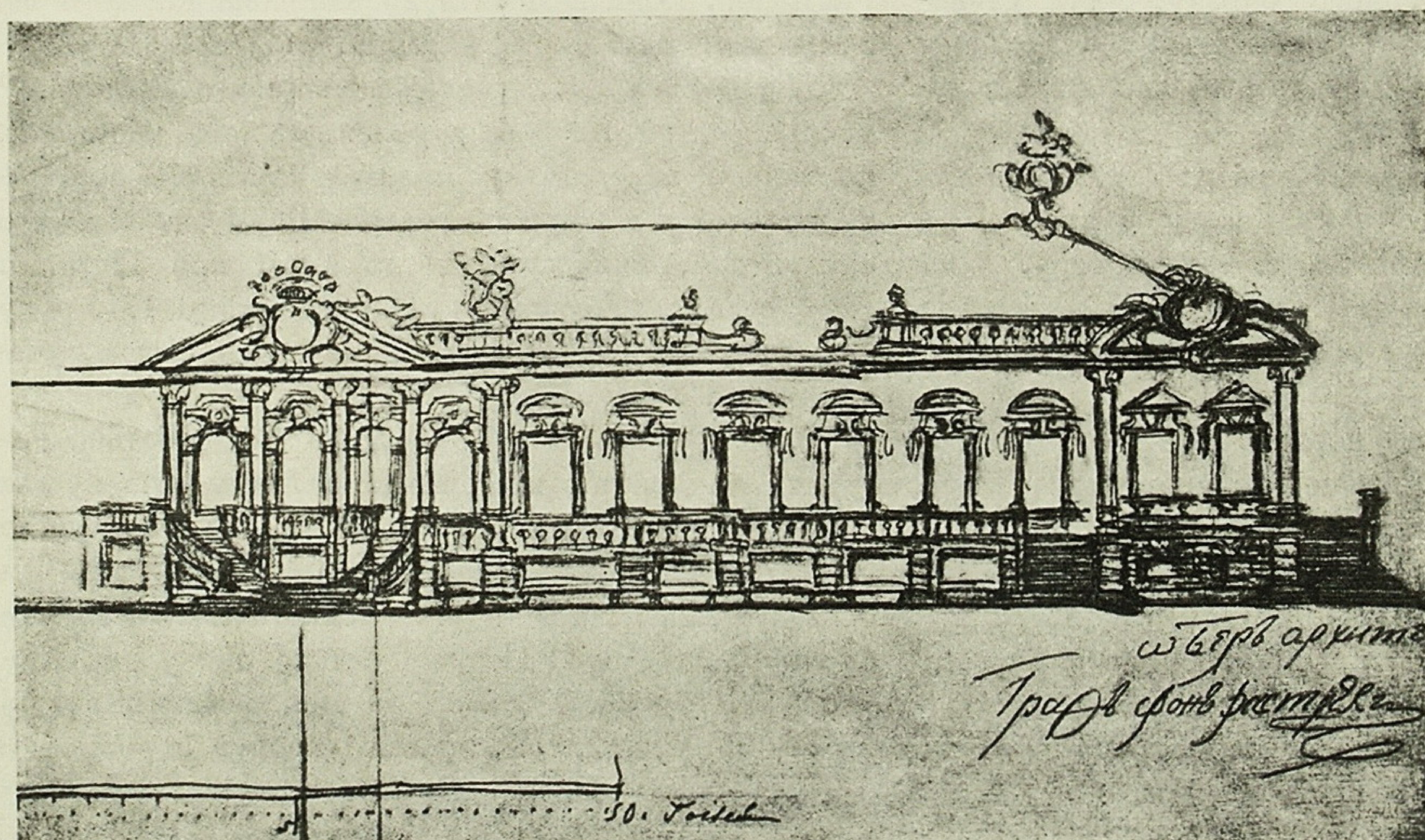
У кого вчився Растреллі, відомостей не збереглося, але судячи з його роботи, виконаної після другої поїздки, видно, що він добре був знайомий з будівлями Попельмана і Неймана в Дрездені і Вюрцбурзі, де головним чином Растреллі, очевидно, і працював.

Перший період у роботі Растреллі з 1730 року після закордонної подорожі характеризується „плоскостным“ трактуванням спорудження з обробкою пілястрами, наличниками, розкріповками і т. п. (проект Зимового палацу, манеж, палац Бірона і ін.).

Другий період, коли рельєф набирає більшої сили, пілястри робляться з більшими виступами, рельєфна ліпка грає світлотінню і іноді навіть робиться надто сильною і багаточисленною, особливо у внутрішній обробці приміщення (літній палац Єлізавети, 1713 р., Анічков палац, будинки Бестужева, Воронцова).

Нарешті, третій період—коли гра світлотіні і об'ємів, багаточисленні колони створюють ті ефектні мотиви, які так характерні для Растреллі, як майстра об'ємно-просторових композицій і світлотіні. В цей період він створює Смольний і Зимовий палаци, палац у колишньому Царському селі і т. п. До цього творчого періоду Растреллі і належить Андріївська церква в Києві.

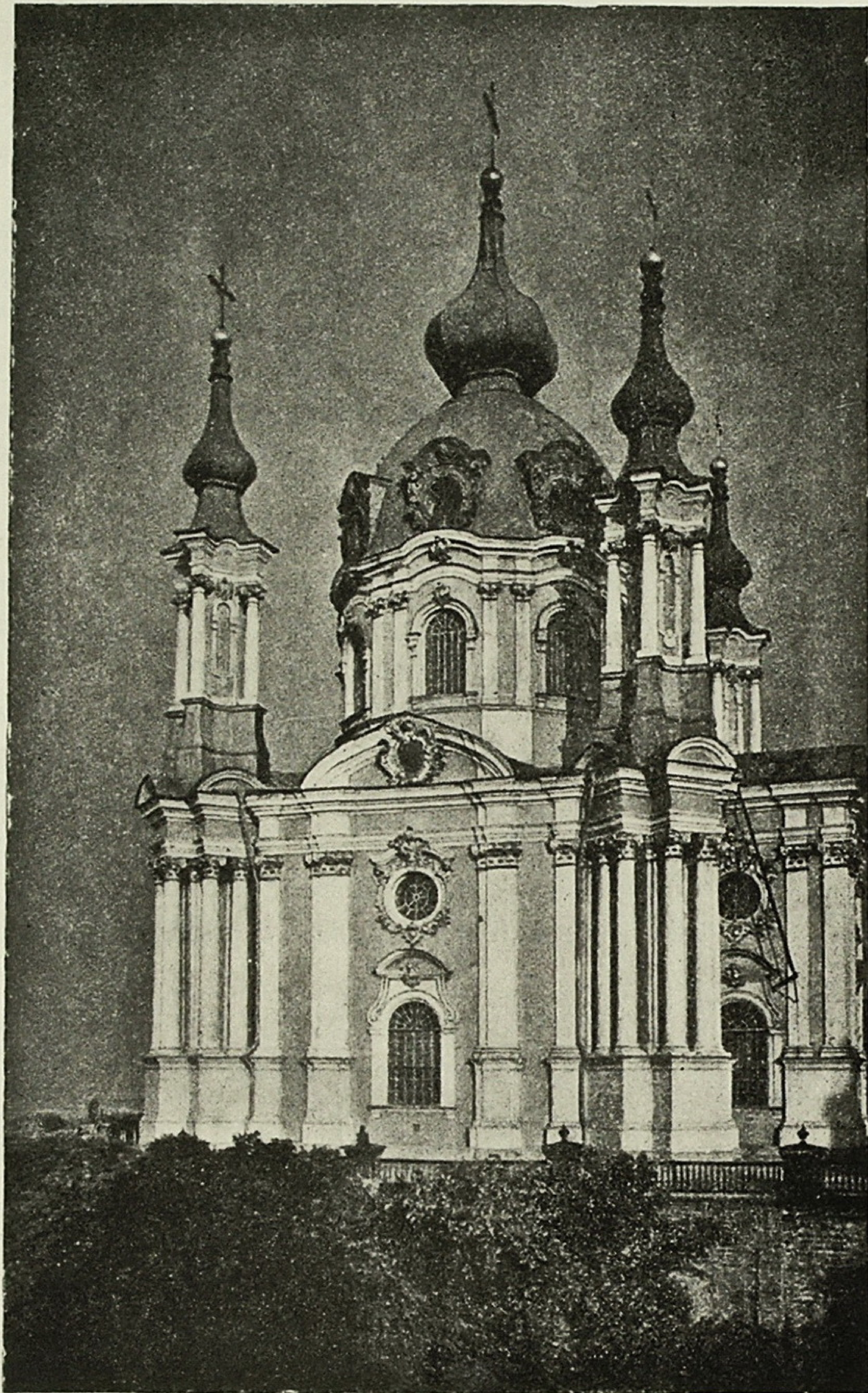
Цікаво, що Растреллі в цей час звертається до традицій і мотивів старої руської архітектури XVI-XVII століття, до мотивів руських п'ятибанних церков. Хоч він це робить під впливом Єлізавети, яка в свою чергу діяла під тиском московського духів-

Растреллі. Ескіз до проекту палацу в Перово

Растреллі. *Андріївська церква. Стеля куполу.* **Фото** *С. Шиманського*

Растреллі. Андріївська церква в Києві. Вигляд з північної сторони. Фото С. Шиманського

Растреллі. Східний фасад Андріївської церкви в Киє

ництва, але Растреллі зумів вдало поєднати ці мотиви XVI-XVII сторіч з своїми новими архітектурними формами, тому що він добре був ознайомлений з старою руською архітектурою. Растреллівська школа в своїх роботах на Україні також легко пов'язувалась з традиціями і особливостями місцевої архітектурної школи.

Не зважаючи на спільність архітектурних форм з вищезгаданими спорудженнями, композиція Андріївської церкви є цілком самостійна. Вона являє собою однокупольну церкву з п'ятьма главами. В плані це нерівноконечний хрест з короткими кінцями. Середній купол стоїть на чотирьох кутових опорах— пілонах. Ці пілони зовні у вигляді контрфорсів, оточених колонами, закінчуються легкими, граціозними баштоньками теж з колонами і завершуються (главами) банями.

Майстерність цієї композиції полягає в дуже вда знайденому співвідношенні об'єму головного купо з чотирма об'ємами баштеньок, а також у знайде відстані цих баштеньок від центрального об'єму. Всі елементи створюють загальний силует, що має різно нітні ракурси при огляді церкви з різних боків і міс

Така об'ємно-просторова композиція є найбіл цінною якістю в роботі Растреллі в цей період йо творчості. Ще більше посилює ефект цього спор дження доброякісне виконання окремих його детал (колон, капітелів зовнішнього і внутрішнього орн менту і т. п.).

Це спорудження Растреллі цікаве також і свое внутрішньою архітектурою, форми якої мало похо на церковну архітектуру. Вони більш нагадую стильові форми єлізаветинського двору з його п казним блиском і пишністю.

З окремих частин тут цікава надпрестольна різьба і різьба кафедри. Робота ця була виконана по рисунках самого Растреллі. Про це є дані у відомості розплати по договору з Іосифом Домаш'єм, „всякого резного дела мастером“, що виконував різьбу „по учиненному обер-архитектором графом Растрелли в большом виде на деревянных досках чертежу“ [1].

Проте, не тільки цікавий цей растреллівський твір, що відіграв сам по собі певну роль в історії київської архітектури і будівництва, але й цікава сама історія його будівництва. Для провадження робіт сюди приїхали люди, які також відіграли значну роль не тільки в будівництві Андріївської церкви, але й взагалі в історії будівництва та архітектури тогочасного Києва.

Перший проект церкви був замовлений І. Г. Шеделю, але його проект не сподобався, і тоді Растреллі було доручено скласти новий проект, який був закінчений у 1747 році. В цей же час була утворена комісія по будівництву в Києві церкви і палацу. Для керівництва будівельними роботами восени 1747 року був надісланий з Москви в групу Власова, що керував будівельною комісією, архітектор Мічурін. Мічурін, хоч і не належав до растреллівської школи, але мав великий досвід в роботах Москви. Він, наприклад, склав відомий план Москви 1739 року і відіграв велику роль у відбудуванні її після пожежі 1737 року. Маючи цей досвід і добру освіту, і, крім того, будучи ознайомлений як пенсіонер Петра I з тогочасною західно-європейською архітектурно-будівельною практикою (в Голландії), Мічурін зміг якнайкраще здійснити задумане Растреллі спорудження.

[1] Т. Титов „О Киевской Андреевской церкви“ „Мир искусства“, 19.

У Київ він приїхав з командою учнів—помічників і майстрів (можливо, що частину з них було взято в Києві). Серед інших у Мічуріна працювали такі учні, як Андрій Спірідов, Семен Карін, Микола Сальков, Є. Трубніков, Тихон Невський [1].

З майстрів, що керували і працювали в окремих галузях роботи, до Києва приїхали Марк Антоній Демарк—„мастер каменного и квадраторного дела“ з учнями, Петро Цегу—„мастер штукатурного дела“ з учнями. З руських приїхав різчик Нікита Алексеєв і Матвей Матуров—„столярных палатных уборов мастер“ [2].

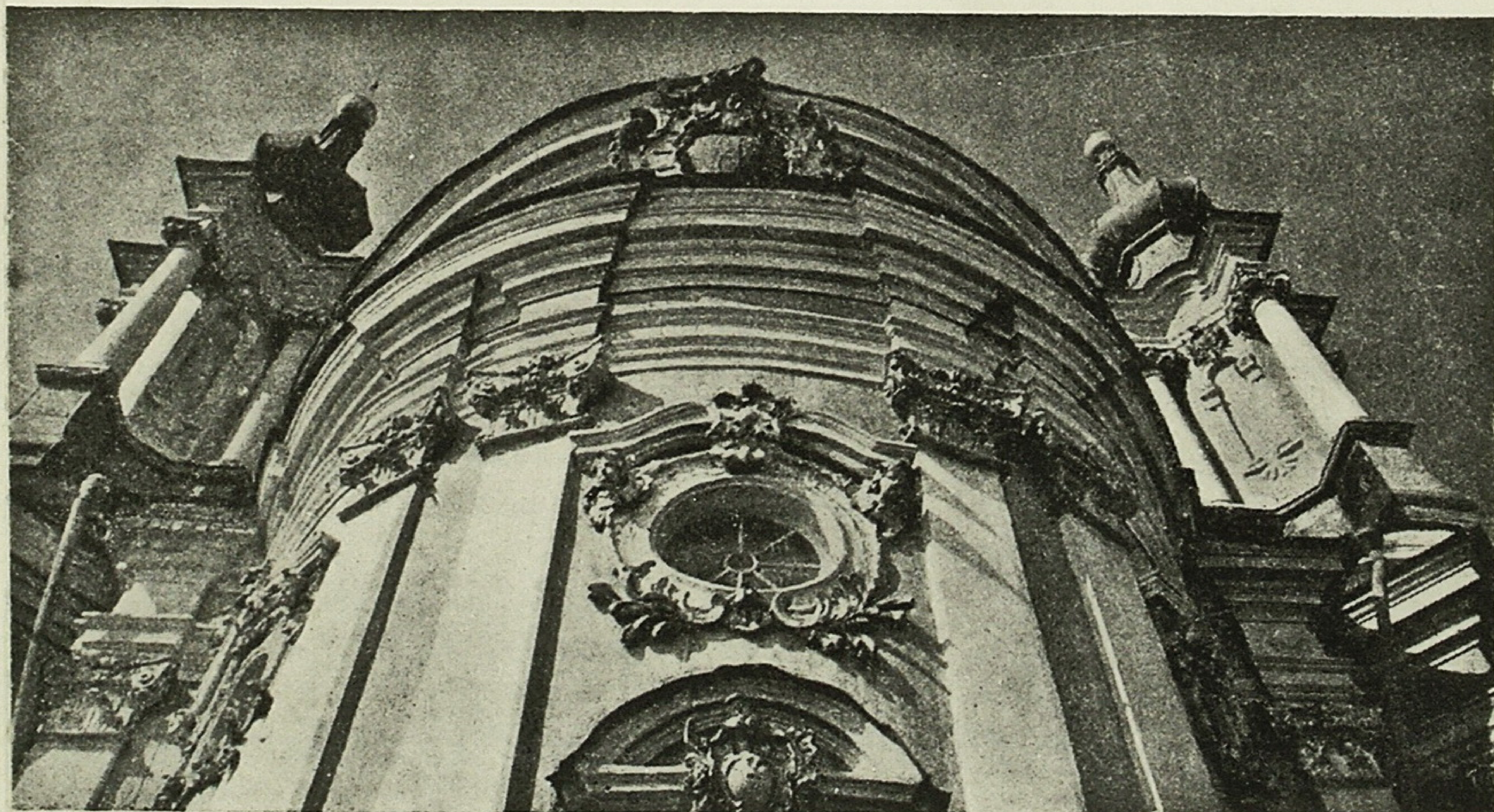
Крім того, у команді Мічуріна працював „подмастерье шкицевого, машинного и столярного дела“— Петро Неєлов, що багато важив в історії київського будівництва, працюючи в колишній Лаврі.

Під час великих перерв у будівництві палацу сам Мічурін та його помічники Неєлов, Карін, а також і інші майстри зі своїми учнями працювали на інших будівлях у Києві. Наприклад, на будівництві, яке провадила Лавра, що дуже добре відбилося на якості та культурі цього будівництва, у Видубецькому манастирі та ін.

Будівництво Андріївської церкви розпочалося в 1747 році. В 1751 році Марком Демарком уже було закінчено цегляну кладку та різчиком Нікитою Алексеєвим розпочаті роботи по виготовленню даху, моделей орнаменту з дерева. У 1752 році зроблено зовнішнє, а в 1753—54 рр. внутрішнє обтинькування стін. Останню роботу виконував Петро Цегу зі своїми учнями (справа комітету будівництва палацу № 3, стор. 380).

[1] Український архів давніх актів. Справа № 3, Комітет будівництва палацу, стор. 310, 315, 415, 458. Київ.

[2] Справа № 3 комітету будівництва палацу, стор. 322, 362. 380.

Растреллі. Андріївська церква. Деталь східного фасаду.

Фото С. Шиманського

Тоді ж, мабуть, було зроблено зовнішнє офарбування стін, за зразок якого Растреллі взяв офарбування Петербурзької церкви Преображення і тому він наказав „красить грунт зеленым, а орнамент белой краской, вензеля и короны золотить“. Вся внутрішня дерев'яна різьба була привезена з Петербурга. Живопис (мабуть, крім плафона) робив Антропов. На цьому будівництво закінчилось, але сама церква стояла занедбаною, а крім того, через зроблену Мічуріним помилку при будуванні фундаменту (не було відведене джерело, що било згори, поблизу будівлі)—вона поступово руйнувалась. Тільки в 1894 році, коли вже була попсована форма бань, її відремонтували, але бані після переробки не залишили своєї початкової форми. Андріївська церква добре збереглась до наших часів і зараз вона перетворена в державний заповідник.

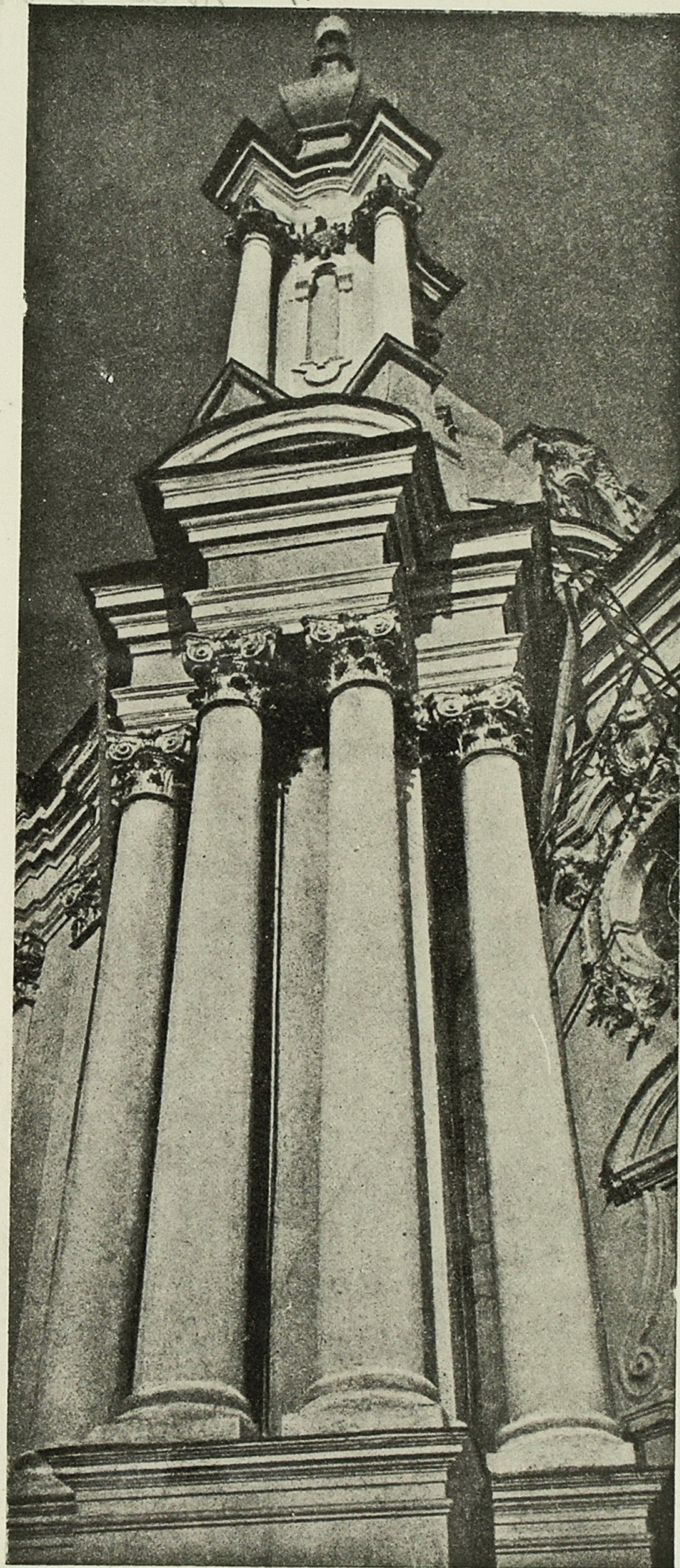
Одночасно з будівництвом церкви були розпочаті роботи по влаштуванню саду з виноградниками, оранжереями і т. п. на схилах Дніпра, на кол. манастирських землях, орендованих у Нікольського манастиря. Проект саду і всіх його об'єктів розробив Йоган Лоренц, „садового дела мастер“, як це видно з його персональних листів. У київських справах проект цей не зберігся, тому що оригінал був надісланий до Петербурга на затвердження (справа № 2 ком. будів. палацу).

Лоренц працював тут до кінця 1753 року, коли його відкликали до Петербурга, а замість нього приїхав з Петербурга Іван Федотов (справа № 3, стор. 108).

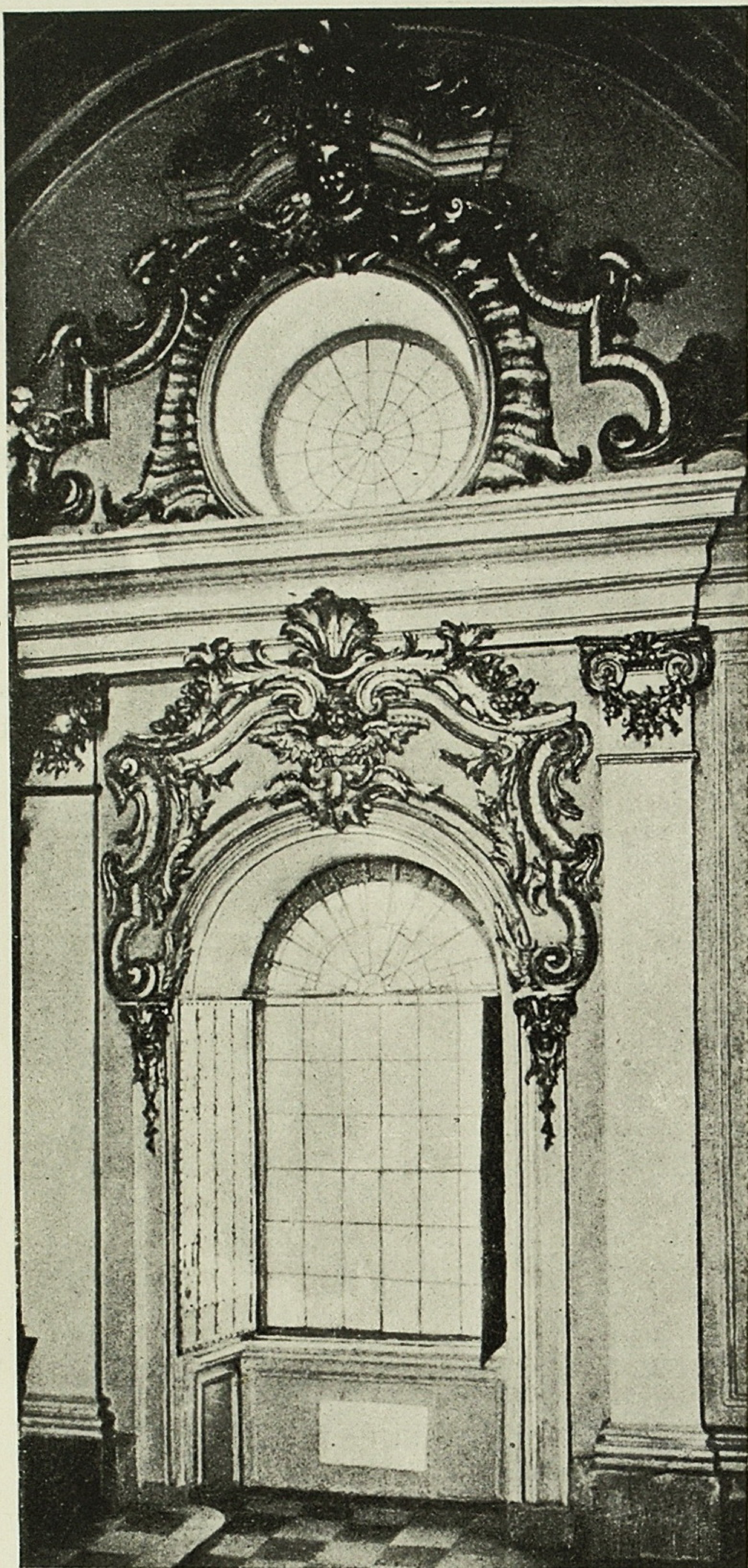
Восени 1751 року був надісланий „указ“ (серпень 1751 року, справа № 3 ком. будів. палацу, № 1141), щоб для цього будівництва було „употреблено господина архитектора Мичурина“ з його командою (там же, стор. 310). Доручаючи це будівництво Мічуріну, йому ставилось в обов'язок взяти за зразок палац у Перово (мал. 1), на батьківщині Розумовського, збудований для Єлізавети. Йому було наказано: „держаться против плана и фасада того Перовского дома“. Архітектору Євлашову доручили зробити обмір та опис Перовського дому і ці дані дати Мічуріну („Старые годы“, 1911, март, Бондаренко—Подмосковские дворцы XVIII ст., стор. 14).

Фасади Перовського палацу проектував Растреллі; зберігся майстерно виконаний ескіз пером Растреллі, і, як видно, потім фасад викреслений по цьому ескізу.

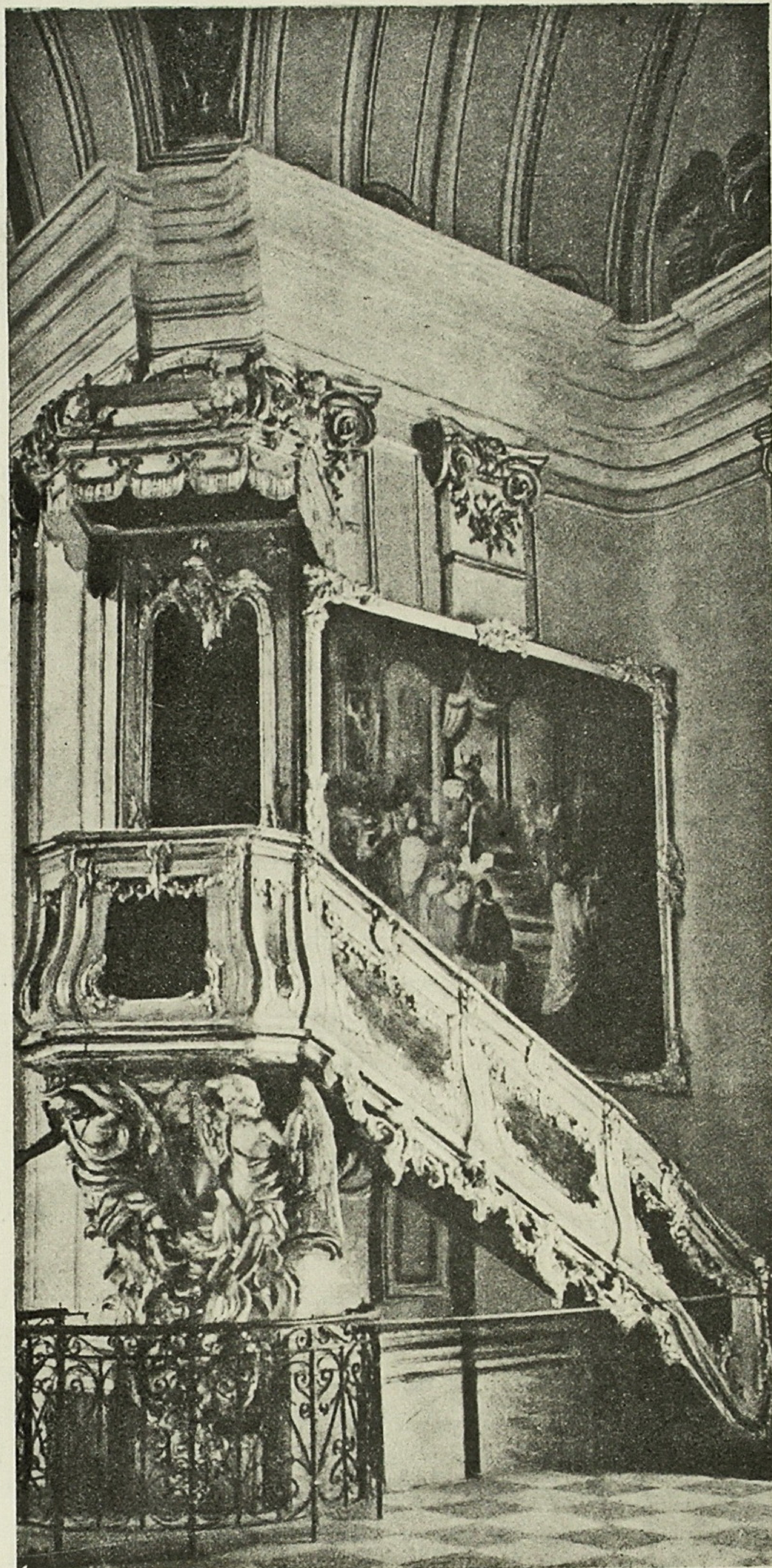
По композиції проект належить до першого „плоскостного“ способу творчості Растреллі. Тут всі елементи ордера розв'язані пілястрами і невеликими „раскреповками“. Цей довгастий будинок має два виступи на кінцях, що завершуються фронтонами з великими картушами. Центральна частина майже в одній площині з стіною і має тільки невеличку „раскреповку“. П'ять центральних півциркульних вікон облямовані пілястрами, чотири середніх піля-

Растреллі. Андріївська церква. Деталь.
Фото С. Шиманського

Растреллі. Андріївська церква. Деталь внутрішньої архітектури. Фото С. Шиманського

Растреллі. Внутрішня архітектура Андріївської церкви. Кафедра

стри з'єднані фронтоном, а дві, що з боків, мають ще півпілястри, які є переходом до площини стіни фасаду. Ці пілястри закінчуються скульптурою. Такий своєрідний прийом підкреслює центральний фронтон. Подібний прийом, тільки з більшим об'ємним трактуванням, був ужитий Растреллі в будинкові Строганова (1750—64 рр.)

Київський палац в основі відповідає проектові Перовського палацу. Він являє собою півтораповерховий будинок. Цокольний поверх зроблений з цегли, а верхній, де розташовувалися приміщення палацу, був дерев'яний.

До 1755 року палац в основному був уже готовий, і була розпочата позолота колон. Тоді ж до цього основного корпусу почали робити прибудови. Робив їх один з учнів Мічуріна—Семен Карін, який в кінці 1753 року був прикріплений до палацу, вів там всі справи будівництва і самостійно його

закінчив, тому що Мічуріна в той час у Києві не було.

І. Грабарь зазначає, що під час відсутності в Києві Мічуріна заступником останнього був Квасов. Однак, це не стверджується документальними даними київського будівництва палацу. Всі документи на будівництві палацу підписувалися Семеном Каріним. Потім ми бачимо С Каріна на будівництві дзвіниці у Козельці, яку він робив з Григоровичем-Барським. З 1770 року Карін знов у Києві працює архітектором при палаці, закінчує добудову флігелів і провадить капітальний ремонт. В 1783 році палац знову було відремонтовано з великою заміною дерев'яних стін та перекриття. Роботи ці виконував Курбатов, якому тоді було надано звання архітектора.

У 1819 році палац згорів і залишився тільки перший кам'яний поверх його, на якому у 1834 році будинок був відбудований для фабрики і курзала мінеральних вод [1]. Сучасний вигляд може дати лише віддалене уявлення про початковий будинок, хоч при відбудові його і дотримувались мічурінських рисунків.

Як ми вже згадували вище, на Україні робота Растреллі мала великий вплив на творчість архітекторів того часу, підносячи їх культуру і будівельну майстерність.

Після робіт Растреллі на Україні з'явилась ціла група пам'ятників растреллівської школи або таких, на яких позначився вплив цієї школи. Серед інших тоді збудовані такі спорудження, як собор у Козельці, Охтирці, Ніжині, церква Покрови на Подолі (Київ), у Лемешах, палац у Глухові, дзвіниця на дальніх печерах у Лаврі і т. п. На цих творах ми бачимо вплив архітектури Андріївської церкви і особливо її східного фасаду. Мотив обробки кутів у вигляді контрфорсів ми бачимо у дзвіниці на дальніх печерах і т. п.

Таким чином, пам'ятники архітектури роботи Растреллі в Києві мали серйозне історичне значення і зараз заслуговують детального їх вивчення.

[1] Закревский. Описание Киева, стр. 277, изд. 1868 г.

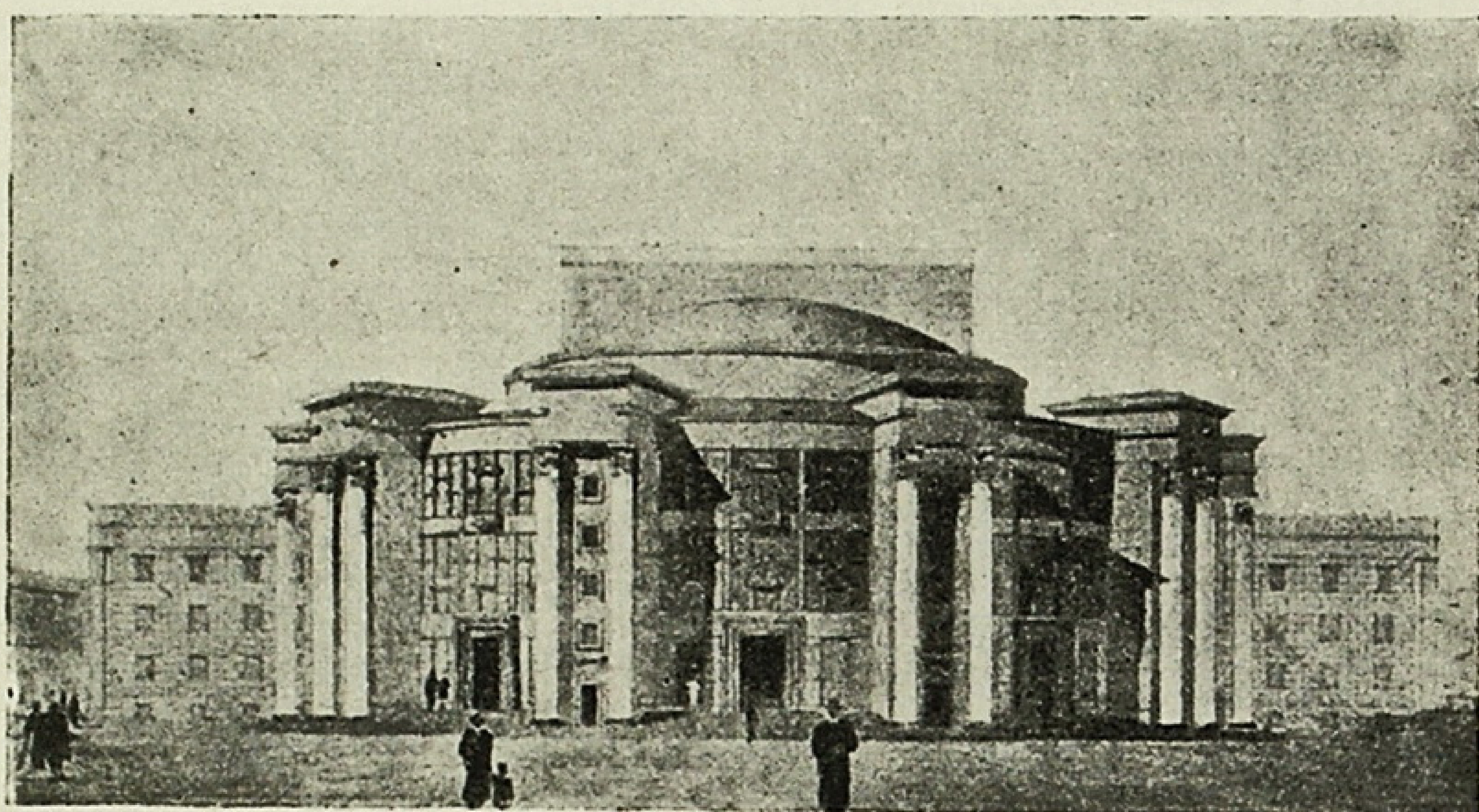
АРХІТЕКТУРНІ КАДРИ

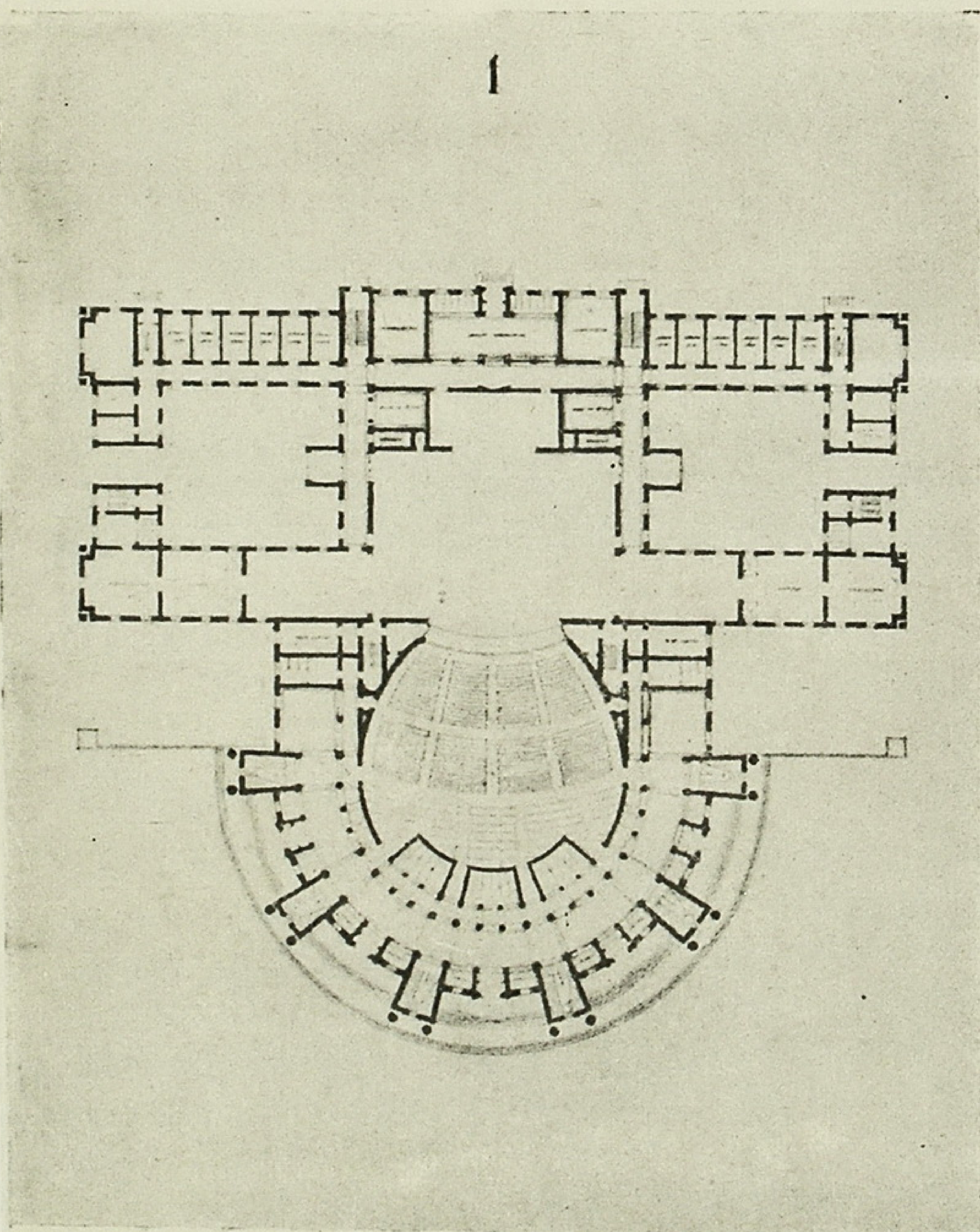
Підсумки 1937-38 навчального року в київському будівельному інституті

Архіт. В. Ю. Мощіль

Остання виставка студентських робіт архітектурного факультету київського інженерно-будівельного інституту показала результати роботи по архітектурному проектуванню, малюнку, живопису і офорту і дозволяє зробити висновки за весь минулий навчальний рік.

Студент V курсу Мошинський. Проект театру. Вгорі— перспектива, внизу—план першого поверху

Запровадження у вишах штатно-окладної системи оплати праці професорсько-викладацького складу закріпило за вишами кращих викладачів, збільшило їх відповідальність за виховання кадрів, позитивно позначилося на якості студентських робіт.

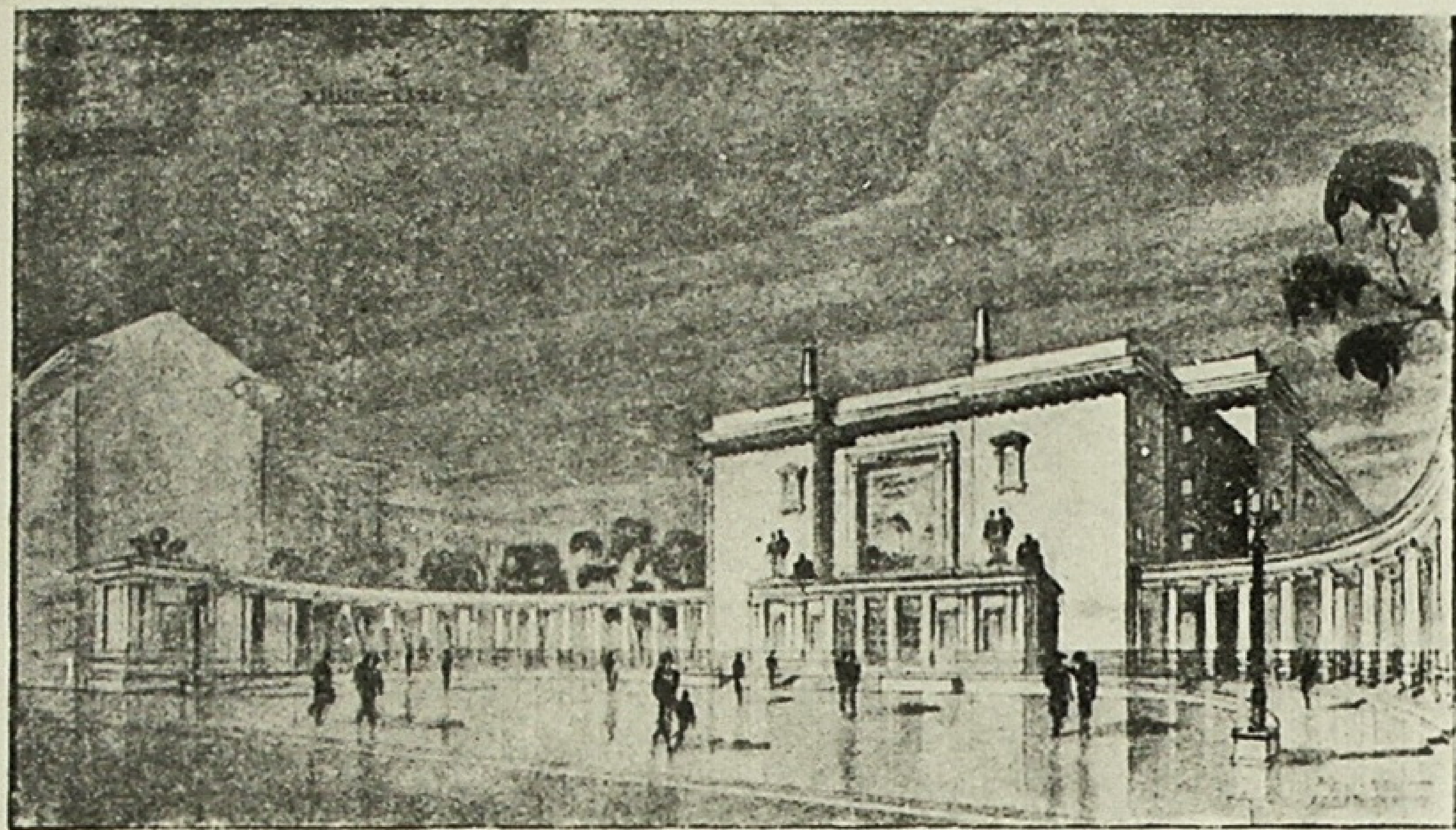
Однак, є ще причини, які негативно впливають на справу архітекторського проектування.

Навчальні плани розроблені Головним управлінням учбових закладів Наркомату важкої промисловості і затверджені у минулому році Комітетом у справах вищої школи, складені таким чином, що по суті не давали ніякої підготовки до проектування. Так, наприклад, курс „частини будівель“ викладався на третьому курсі після першого проекту. Нарисна геометрія вивчається вся на першому курсі, теорія тіней і перспективи не виділена окремо. На все це відведено мало часу, і практичних робіт студенти не встигають виконати. В програмі немає теоретичної частини архітектурної композиції. Студенти тільки некритично копіюють ордери, часто не усвідомлюючи того, що вони роблять.

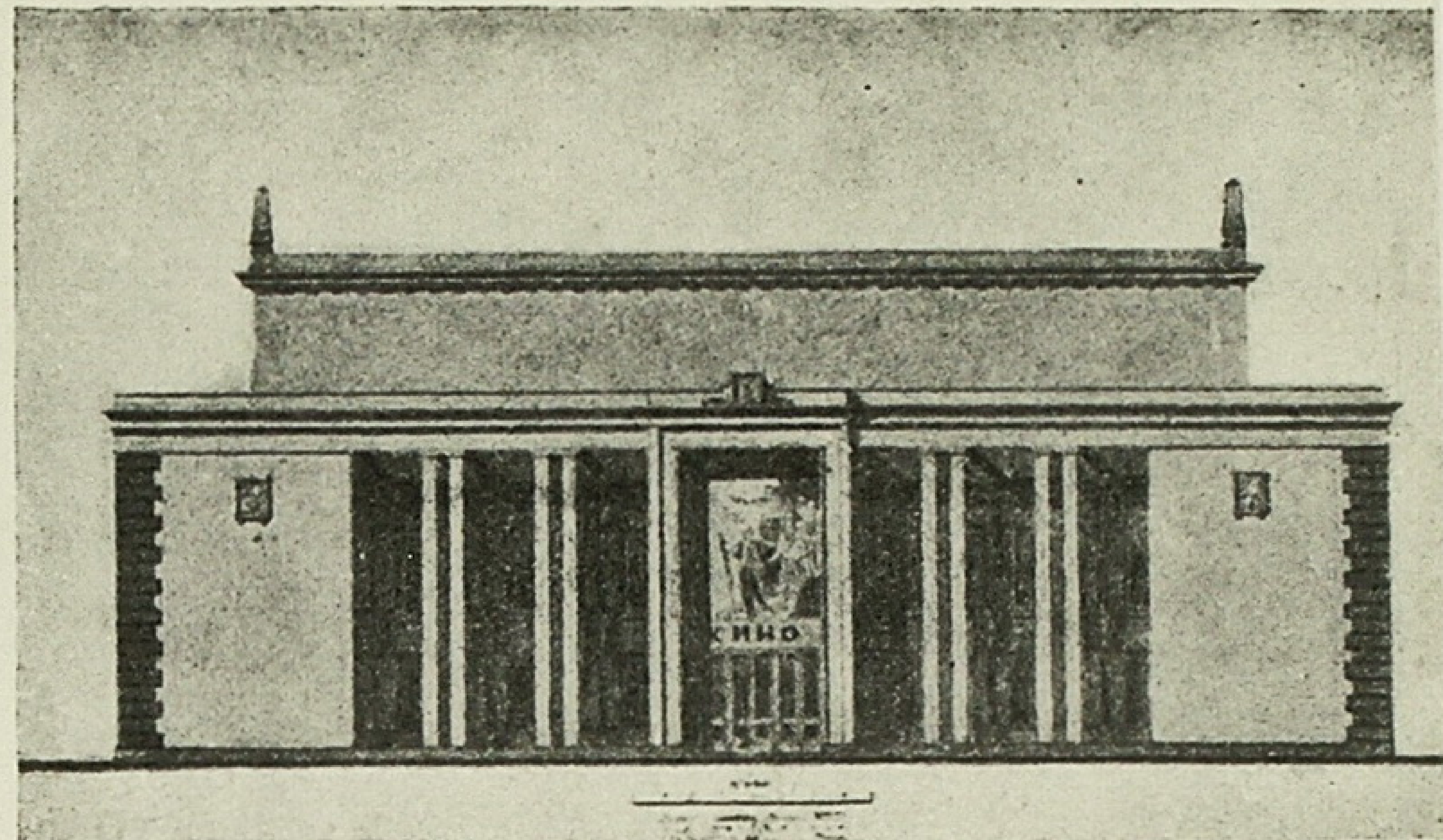
Все це веде до того, що, приступаючи до проектування, студент не знає навіть, як зображаються на рисунку частини будівель—сходи, двері, вікна

Студент IV курсу Станіславський. Будинок міськради. Перспектива

Студент IV курсу Покришевський. Двозальний кінотеатр. Перспектива

Студент IV курсу Шварцбург. Двозальний кінотеатр. Головний фасад

і ін. Тому викладачам проектування на третьому курсі доводилося вивчати з студентами основні поняття про частини будівель і ін.

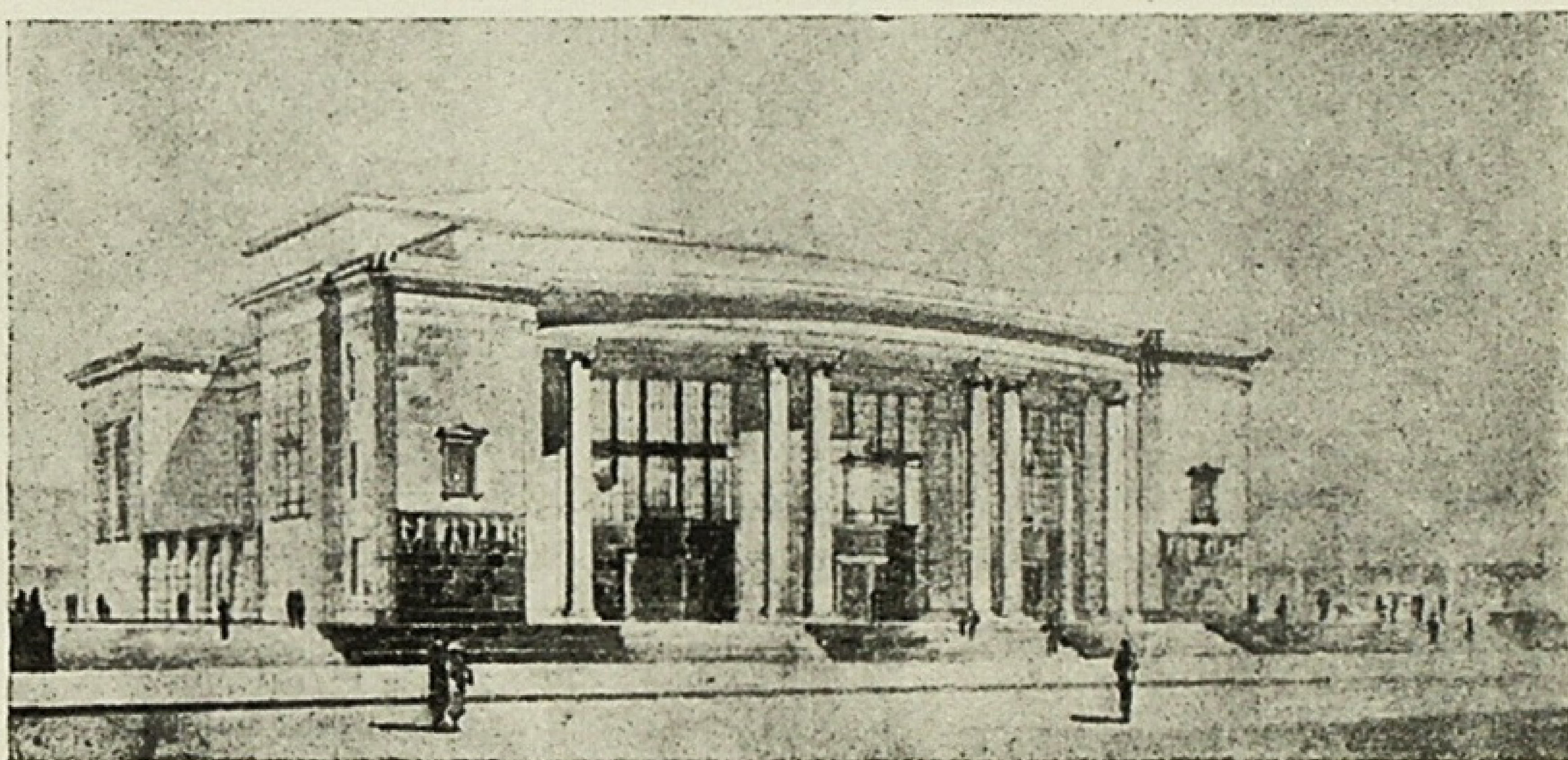
Рисунок і живопис поставлені так, що вони не дають студентам належної підготовки для оформлення своїх проектів. Студенти, які прекрасно опанували техніку акварелі, часто бувають безпорадними перед відмивкою фасаду або перспективи свого проекту.

З цього виходить, що рисунок і живопис повинні бути ближче пов'язані з основною дисципліною— архітектурним проектуванням.

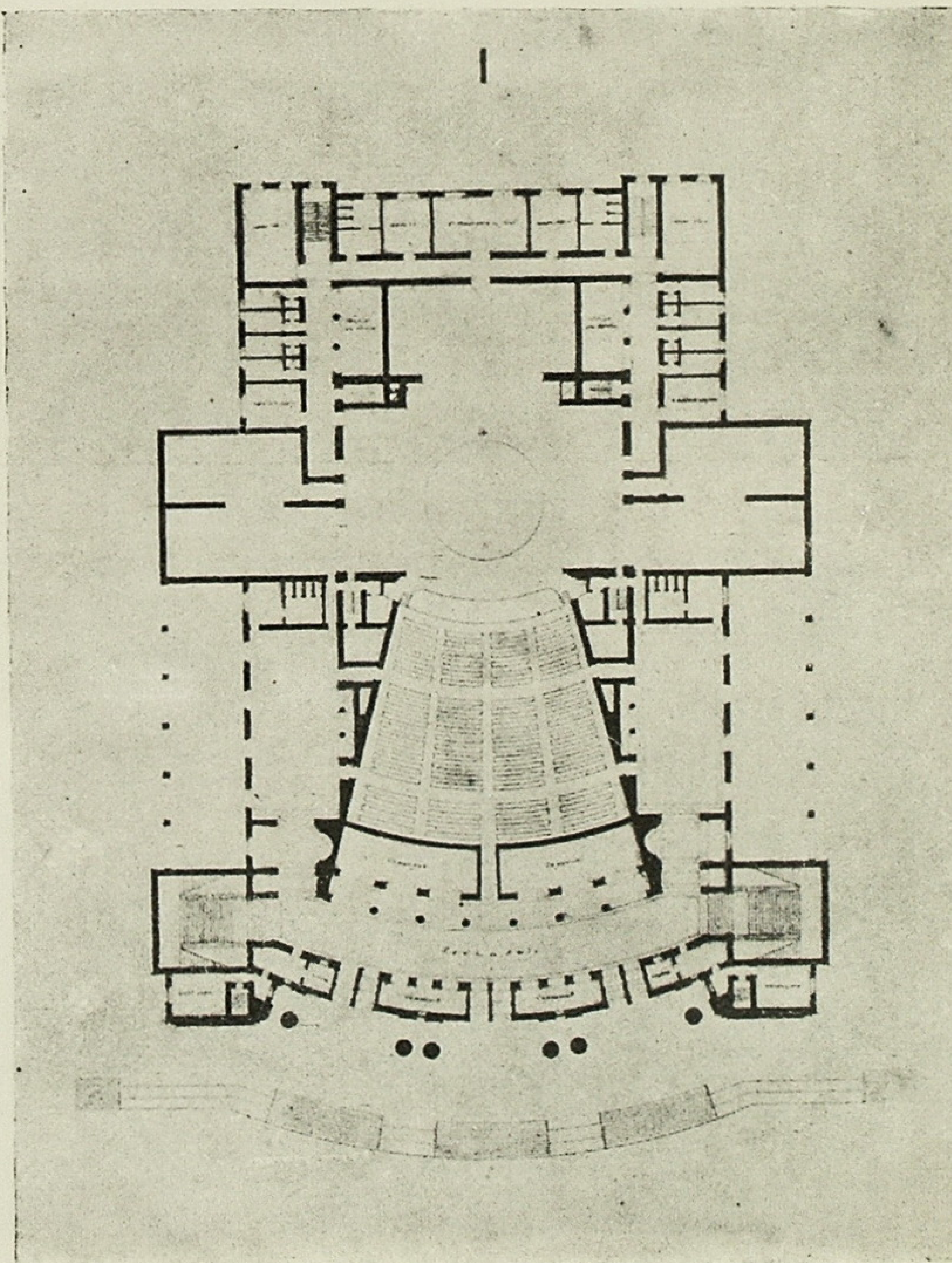
Перейдемо тепер до розгляду студентських проектів. Зважаючи на велику кількість тем і проектів, ми не будемо спинятися докладно на кожній роботі.

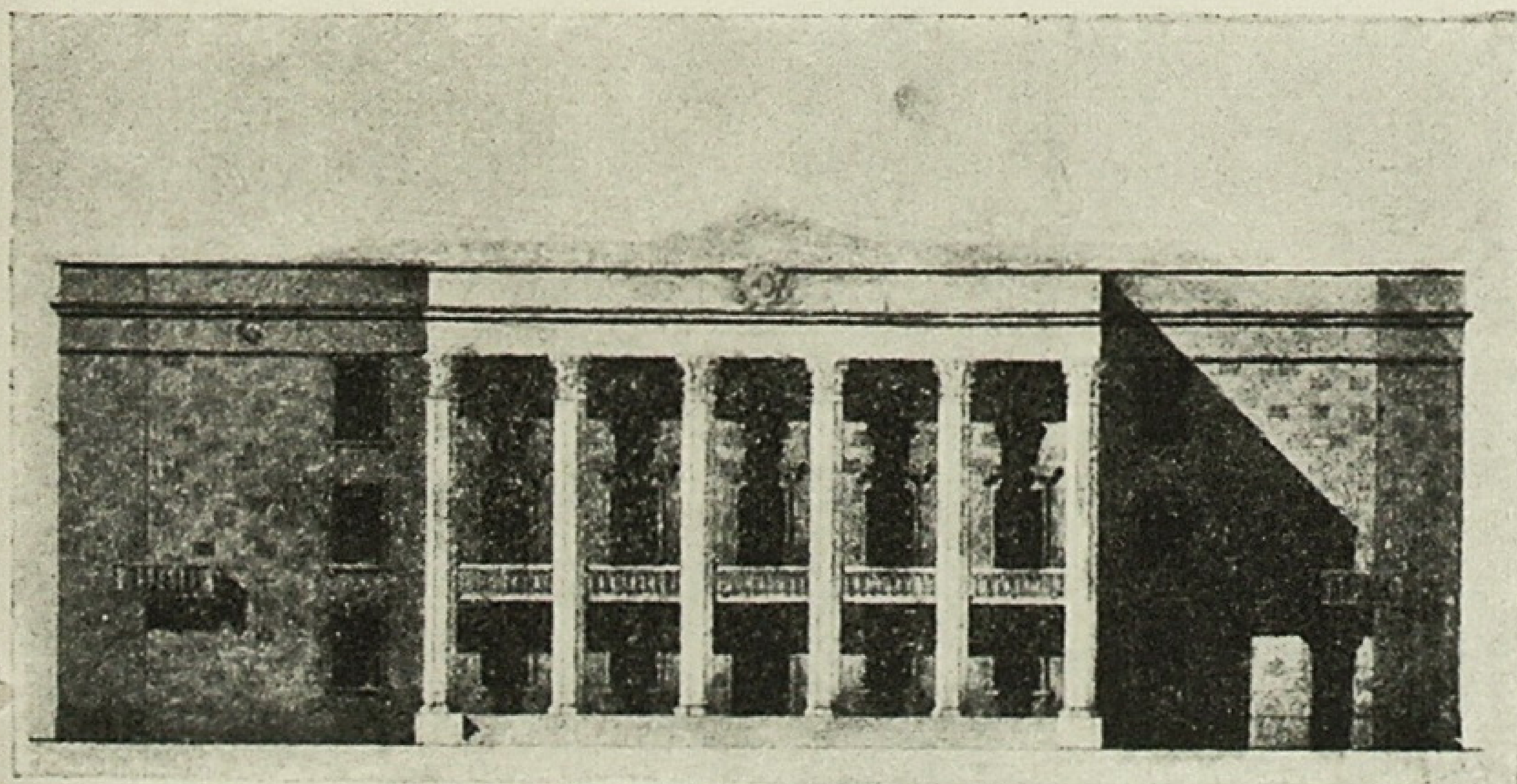
На третьому курсі проароблялися такі теми: однокомплектна школа, санаторій на 115 ч., турбаза, жилий будинок, водна станція, двоквартирна дача, залізничний вокзал і колгоспний клуб.

З цих робіт слід відзначити проекти водної станції, складені тт. Беноцькою, Литвинчук, Гуменською і Горєлік. У розв'язанні плану вони вдало використали рельєф берега, добре розв'язані спуски до води, вдало також подано розташування заданих приміщень.

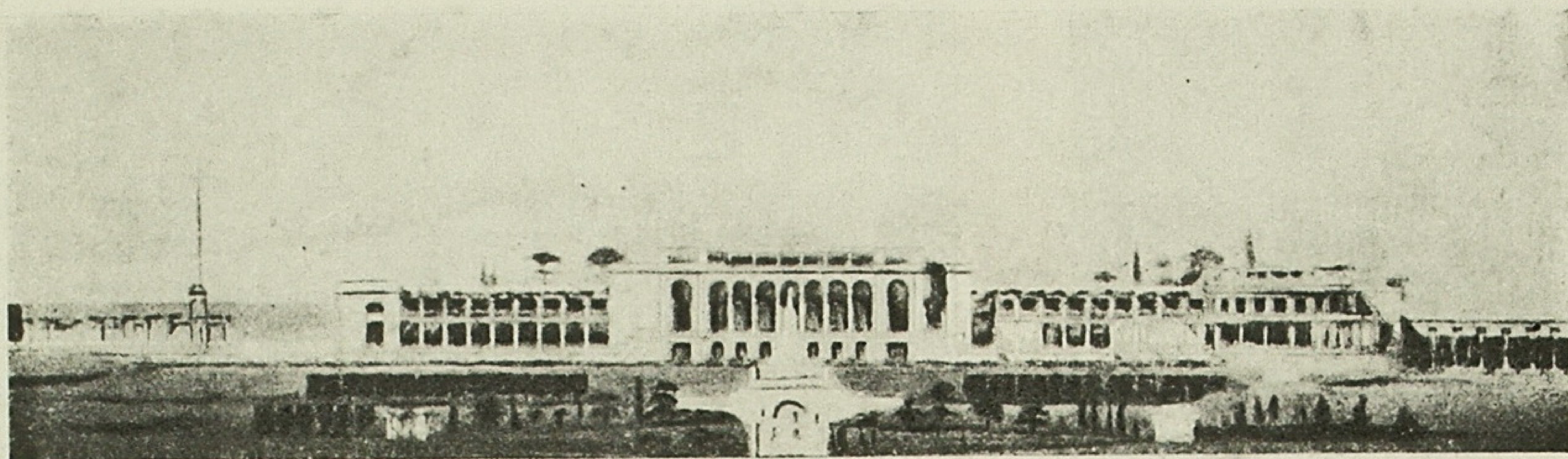

Студент IV курсу Перемислов. Проект театру. Вгорі— перспектива, внизу план першого поверху

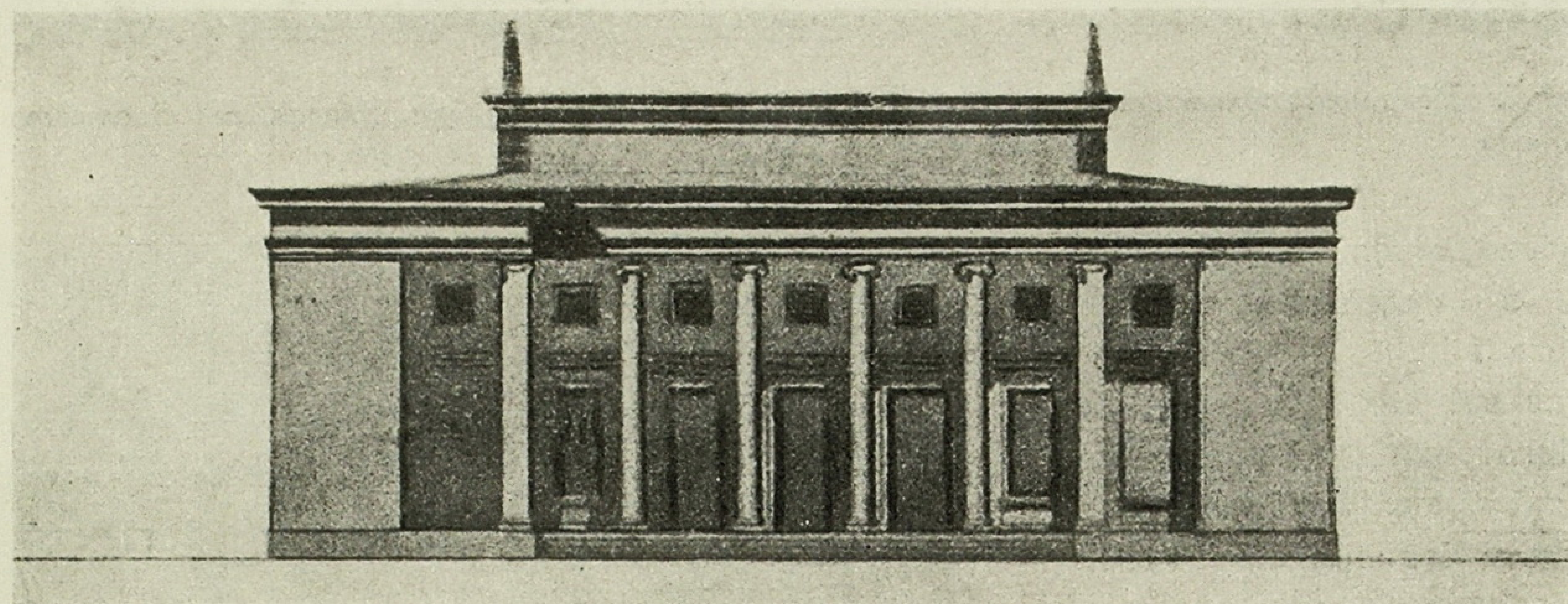

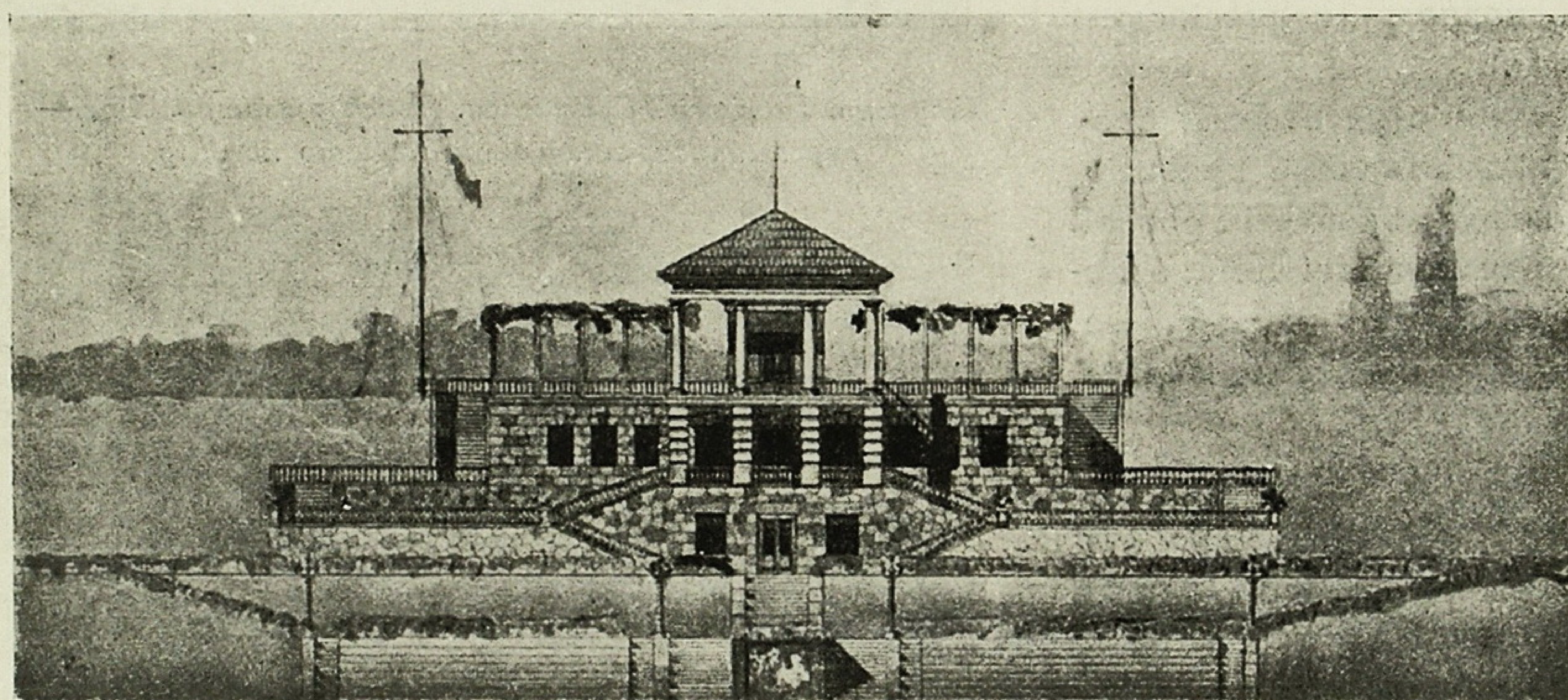
Студент IV курсу Френк. Будинок міськради. Головний фасад

Студент V курсу Герасимюк. Проект курзалу. Головний фасад

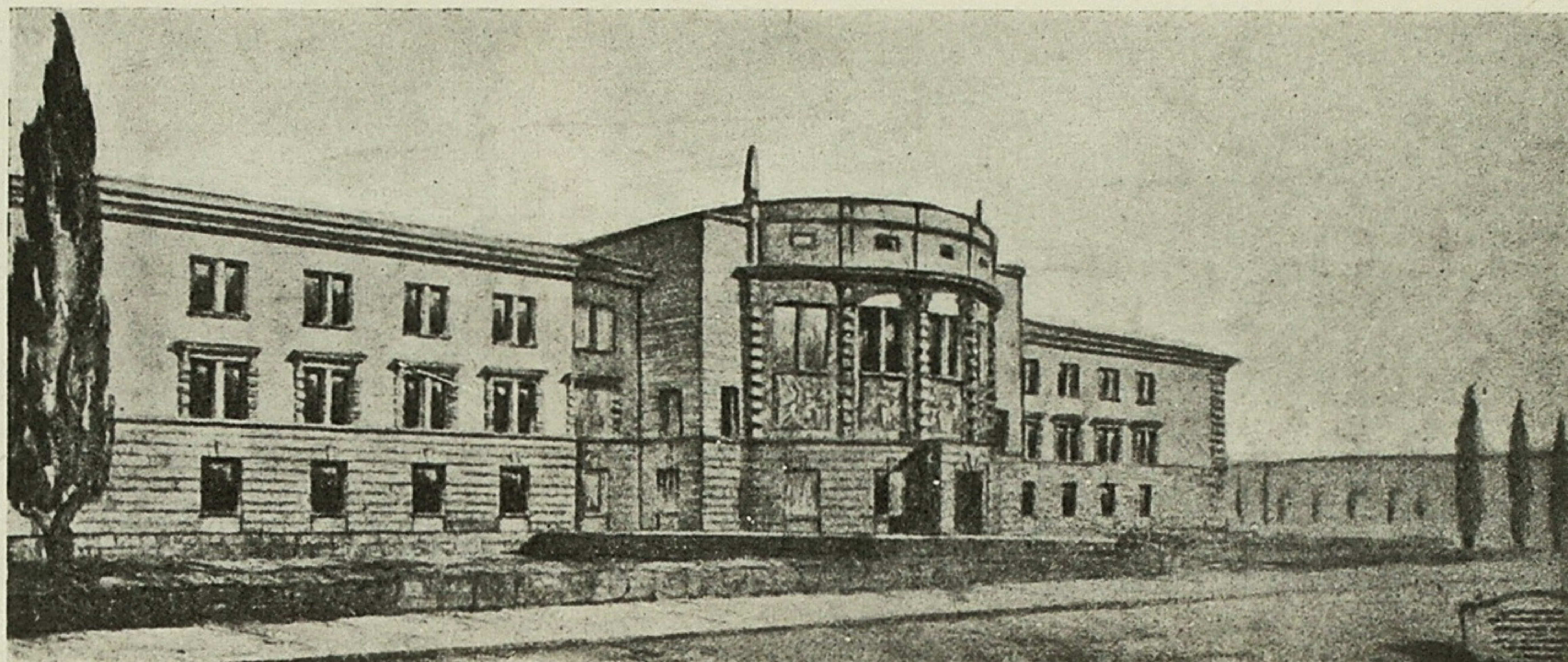
Студент IV курсу Малиновський. Проект двозального кінотеатру. Головний фасад

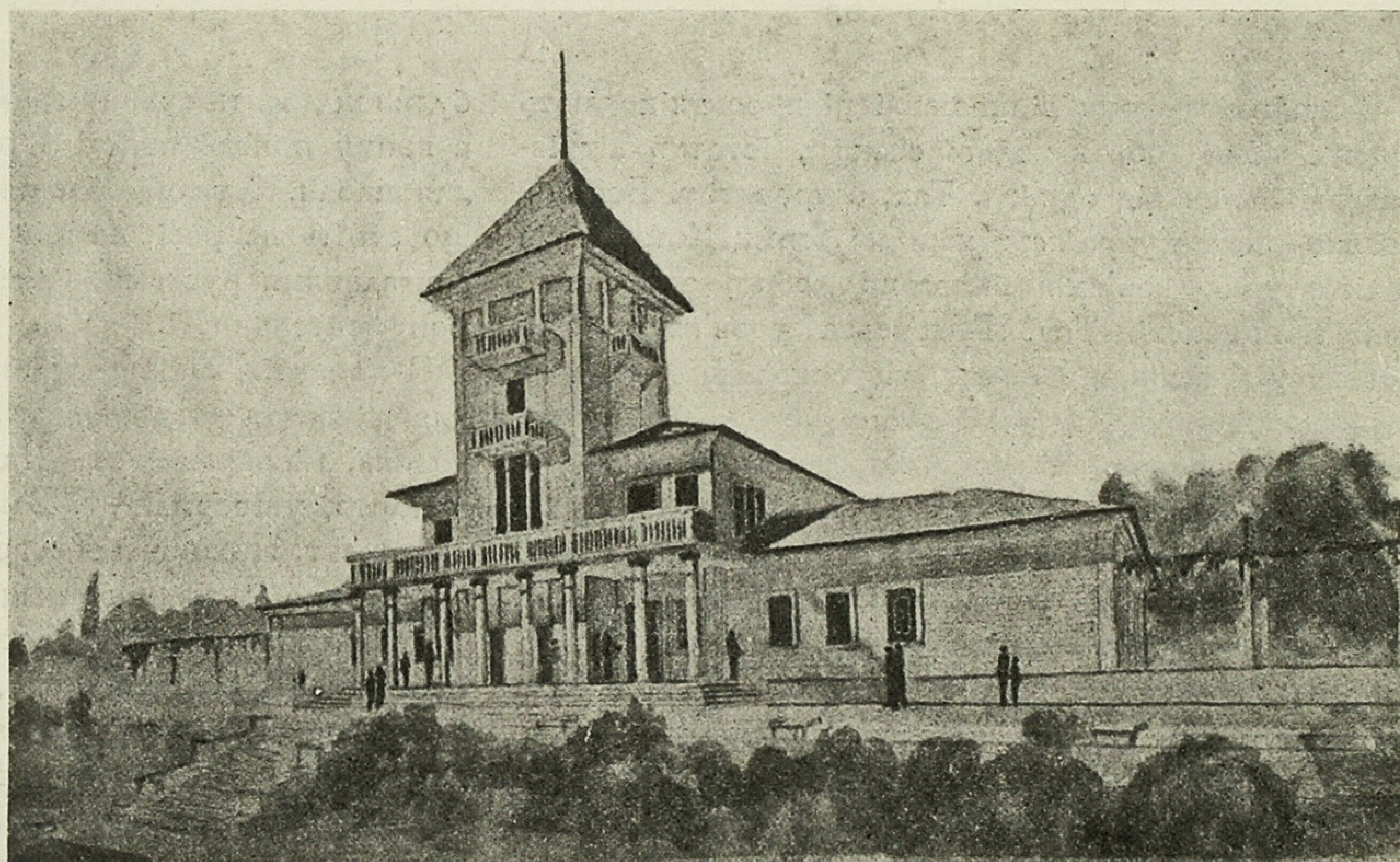
Студентка III курсу Гуменська. Водна станція

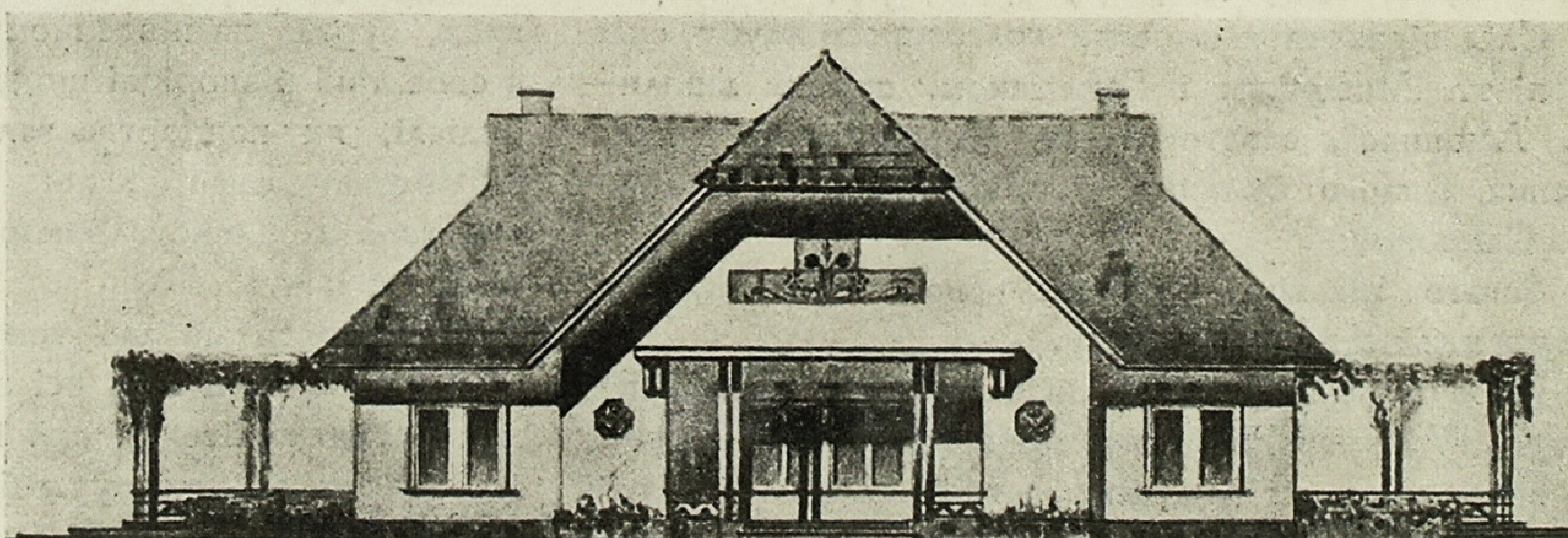
Студент V курсу Фролов. Морський вокзал. Перспектива

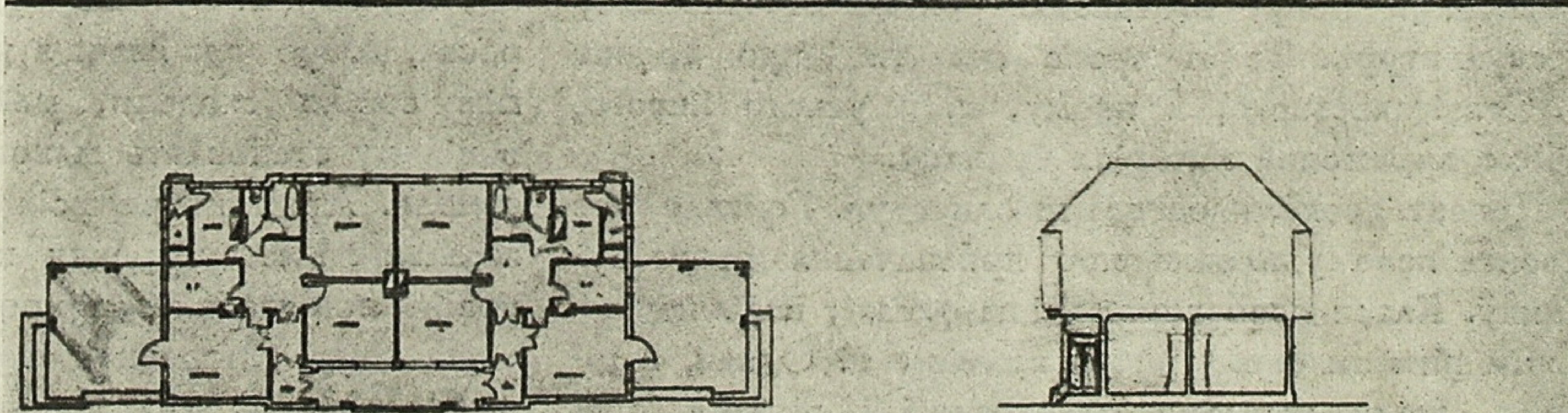

Студент IV курсу Знающев. Будинок інституту будівельної механіки. Перспектива

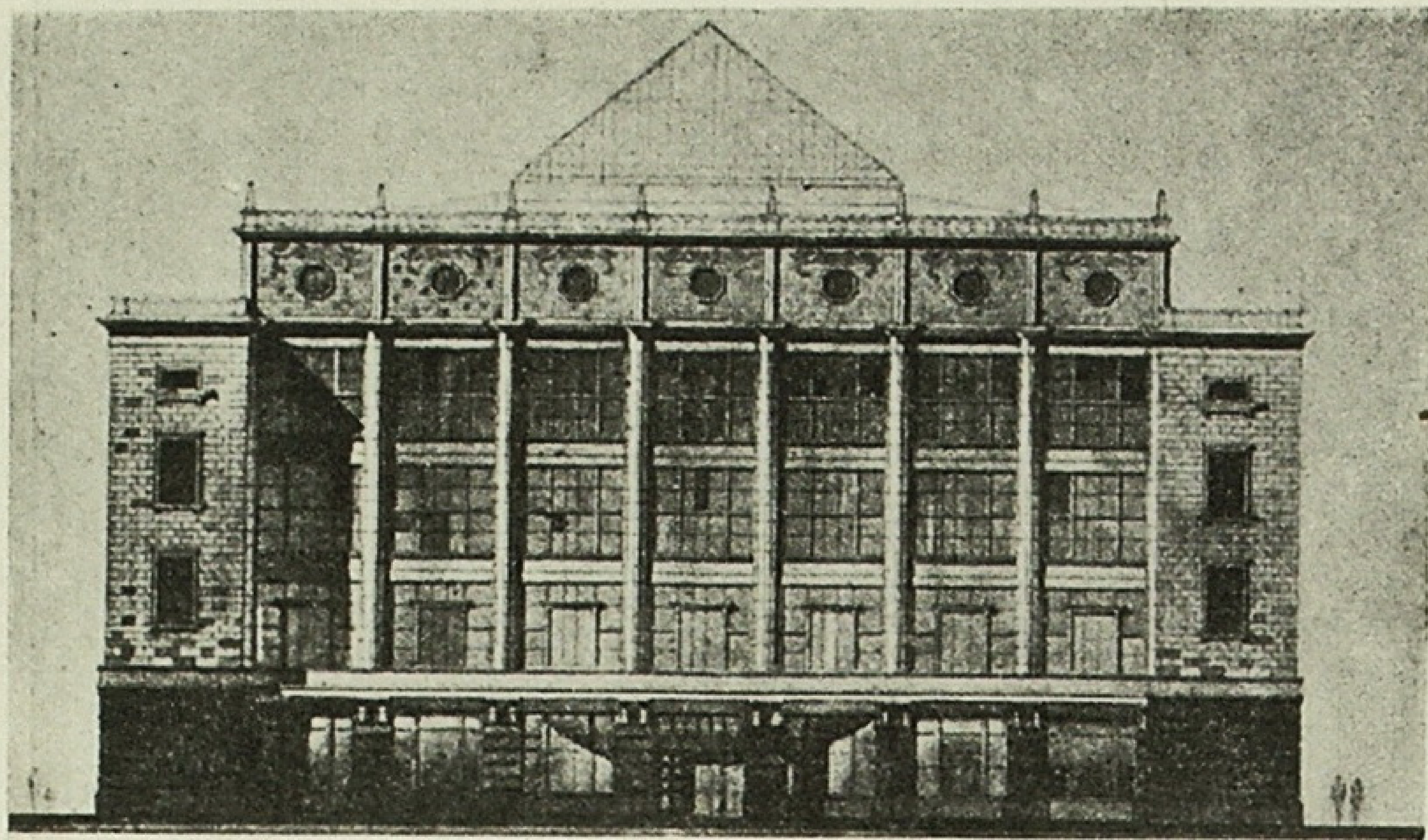

Студентка III курсу Беноцька. Проект водної станції

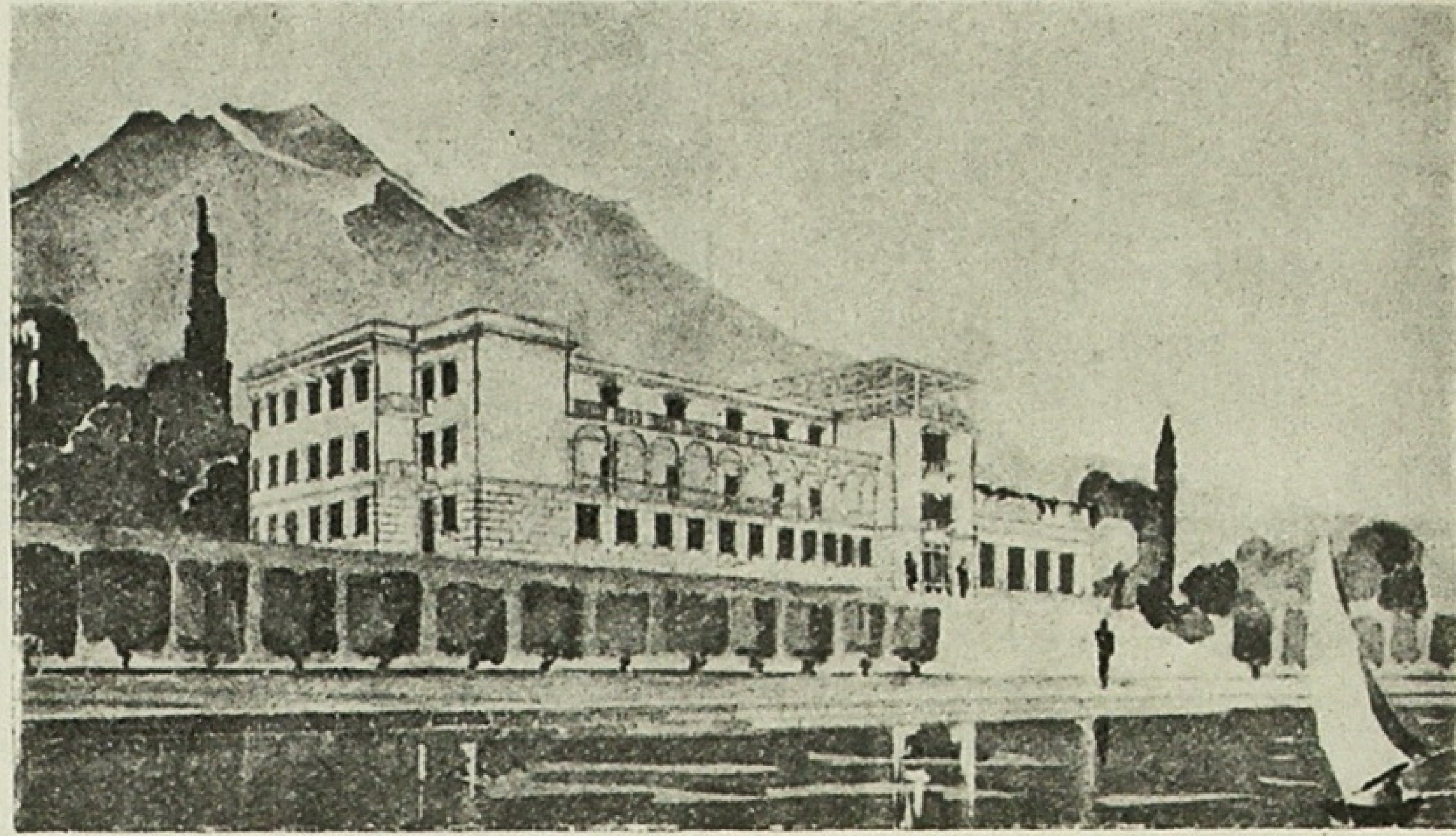

Студент III курсу Райхлін. Проект дачі

Студент IV курсу Вайсберг. Проект універмагу. Головний фасад

Студентка III курсу Самсонова. Проект турбази. Перспектива

В архітектурному відношенні ці проекти подають досить чіткий образ водної станції, істотно відрізняючись один від одного. Так, в проекті т. Беноцької використані українські народні форми. Композиція архітектурних об'ємів виявлена добре, але деталі мало пророблені. Тов. Гуменська розв'язала свій проект у класичних формах, застосувавши для цього дорійський ордер і пов'язавши його з масивною кам'яною основою. З проектів двоквартирної дачі виділяються роботи тт. Каціна, Райхліна і Шевченка. В плані т. Райхліна добре розташовані приміщення. Кожна квартира має окремі парадний і чорний входи. При їдальні запроектовано терасу. Кухня, санвузол, комора, кімната домашньої робітниці та інші приміщення мають зручний зв'язок між собою.

В проекті т. Шевченка спальні винесені на другий поверх, що дало авторові проекту можливість добре використати горище, яке виходить досить великим при черепичному даху.

Слід відзначити проекти колгоспного клубу, складені тт. Ліпецьким і Гажеманом, проект школи— т. Лапшиної, санаторій—тт. Чернявського і Шевченка, жилого будинку—т. Вайнштейна, турбази— т. Самсонової.

Багато цікавих розв'язань своїх проектів дали студенти четвертого курсу.

Проект будинку для районної виставки розв'язаний студ. IV курсу Рижйовою в простих і ясних формах з використанням народних мотивів. В архітектурній композиції добре застосовані елементи живопису і скульптури. Те ж треба сказати і про проект т. Станіславського, в якому, крім усього іншого, добре виражений матеріал будинку.

Проект двокомплектної школи студ. Гопкало дає досить ясне уявлення про призначення цього будинку. Класи ясно виражені на фасаді, виділяючись своїм ритмом серед інших приміщень. Однак, в цілому, щодо загальної композиції і деталей, цей будинок досить сухий і громіздкий для школи. Немає в ньому привабливості і радості, що так потрібні для школи. Кути оброблені важким камінням, обеліск, що стоїть на розі, нижній поверх, оброблений горизонтальними рустами,—все це надає будівлі зайвої монументальності.

З проектів на інші теми виділяються такі: басейн для плавання—т. Раковського, гостиниця—т. Самойловича, міськрада—тт. Станіславського, Френк і Рапопорта, універмаг—т. Вайсберга, двозальний кінотеатр—тт. Покришевського і Шварцбурга (інститут будівельної механіки Академії наук УРСР).

Розв'язання двозального кінотеатру—завдання нове і викликає цілий ряд труднощів. Проекти тт. Покришевського і Шварцбурга на цю тему дають у плані дуже прості, економічні і ясні розв'язання і архітектурну композицію, що визначає призначення будинку.

Студентам V курсу були запропоновані теми, що вимагають комплексних розв'язань. Так, наприклад, курзал на південному березі Криму включає в себе такі різнорідні щодо свого характеру і обсягу будівлі, як концертна зала на 1000 ч., ресторан, бібліотека, кафе, літня естрада і ін. Завдання вимагало доцільного використання рельєфу, сходів до моря і ін.

Виділяється на цю тему робота студ. V курсу т. Герасімова, в якій всі зазначені споруди мають між собою архітектурний і функціональний зв'язок. До всього комплексу з боку санаторія є зручний під'їзд; окремі будівлі, будучи розташовані на терасах, добре пов'язані з рельєфом і, сполучаючись між собою сходами, майданчиками і доріжками, в цілому становлять живописний архітектурний ансамбль. Архітектура всіх будівель підпорядкована загальній ідеї створення комплексу споруд, якнайкраще пов'язаних з природою.

На тему „Морський вокзал" виділяється проект т. Фролова. В проекті дуже зручно запроектовані

платформи для пасажирів і вантажів у різних умовах. Розв'язання плану забезпечує зручний графік руху прибуваючих і від'їжджаючих пасажирів.

Архітектура будівлі відповідає своєму призначенню і в міру монументальна.

Нарешті, треба зупинитися ще на одній темі, що розроблялася студентами V курсу, — це оперно-драматичний театр на 1200 місць.

Тут треба відзначити дві роботи тт. Перемислова і Мошинського. В плані цих проектів добре розв'язані частини для глядачів і сценічна частина. Чіткий і зручний графік руху публіки, просторе, парадне фойє. Відрізняються ці проекти формою зали для глядачів, фойє і розташованням обслуговуючих приміщень сценічної частини. Архітектурні розв'язання обох проектів дають монументальні споруди і добре виявляють призначення їх. Однак, велика кількість скла в проекті т. Мошинського псує в цілому добре задумані форми і нагадує універмаг.

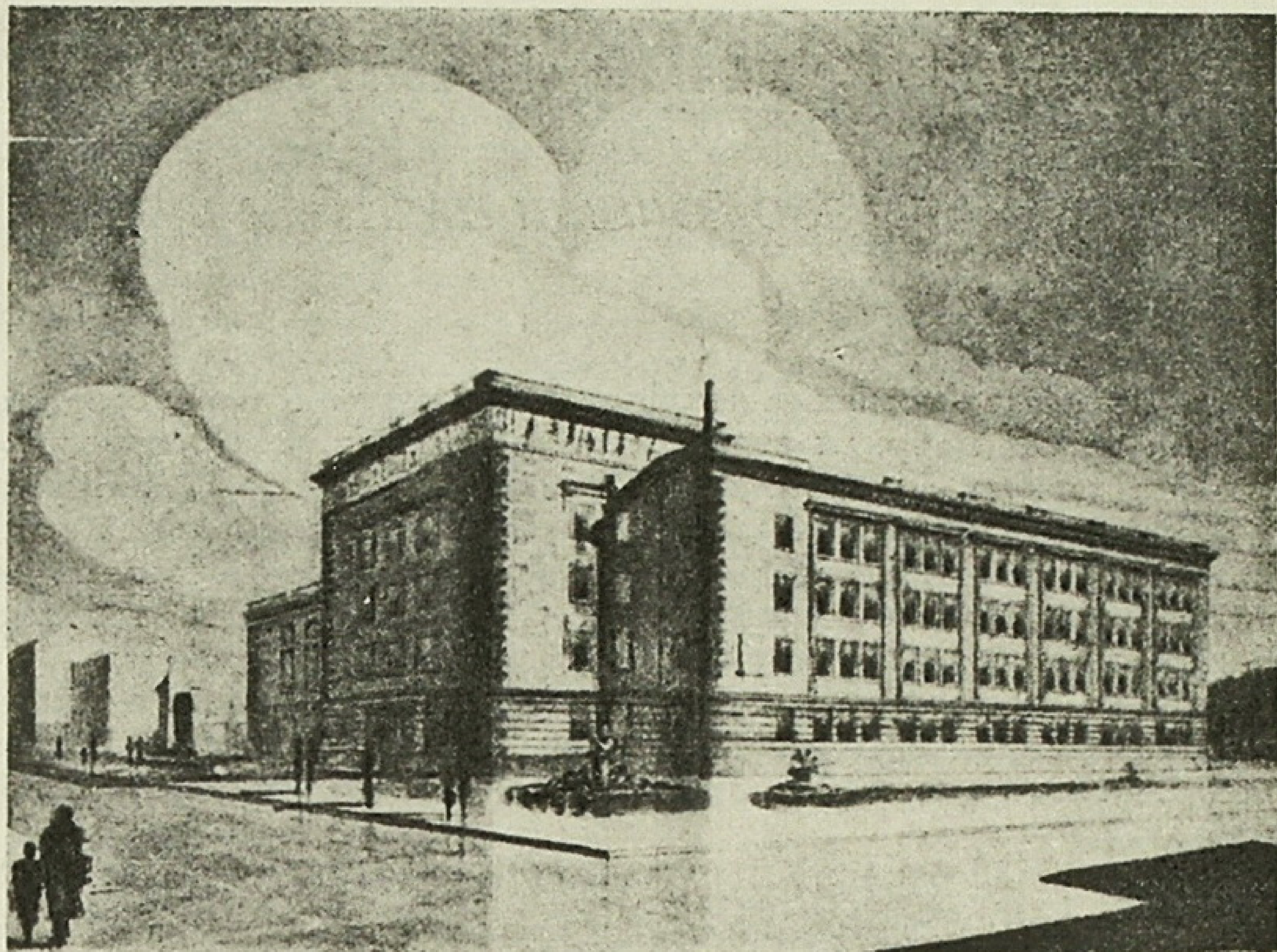
Та ж хиба, правда, в меншій мірі, є і в роботі т. Перемислова. Якщо взяти до уваги, що в театрі немає потреби в таких великих скляних поверхнях, то буде очевидним, що в даному разі прийняте розв'язання є надуманим.

На закінчення треба сказати, що тематика архітектурних проектів за минулий навчальний рік дуже актуальна. Вона торкається цікавих тем сучасності. Такі будівлі, як жилий будинок, двозальний кінотеатр, гостиниця, крематорій і інші, цілком виконані на основі реальних програм. У тих випадках, коли будівництво передбачається поза Києвом (наприклад, морський вокзал), студенти виїздили на місце майбутнього будівництва або користувалися відповідними ділянками. В розглянутих проектах немає великих розходжень з задумом і програмою, а в деяких роботах, як, наприклад, школа, кіно, жилий будинок та інші, кубатура будівлі на людину відповідає нормам, що, як відомо, є досить складним для студента, який уперше приступає до проектування школи. В роботах відсутня гігантоманія або прагнення розв'язати невеличке завдання за допомогою невластивих йому монументальних форм.

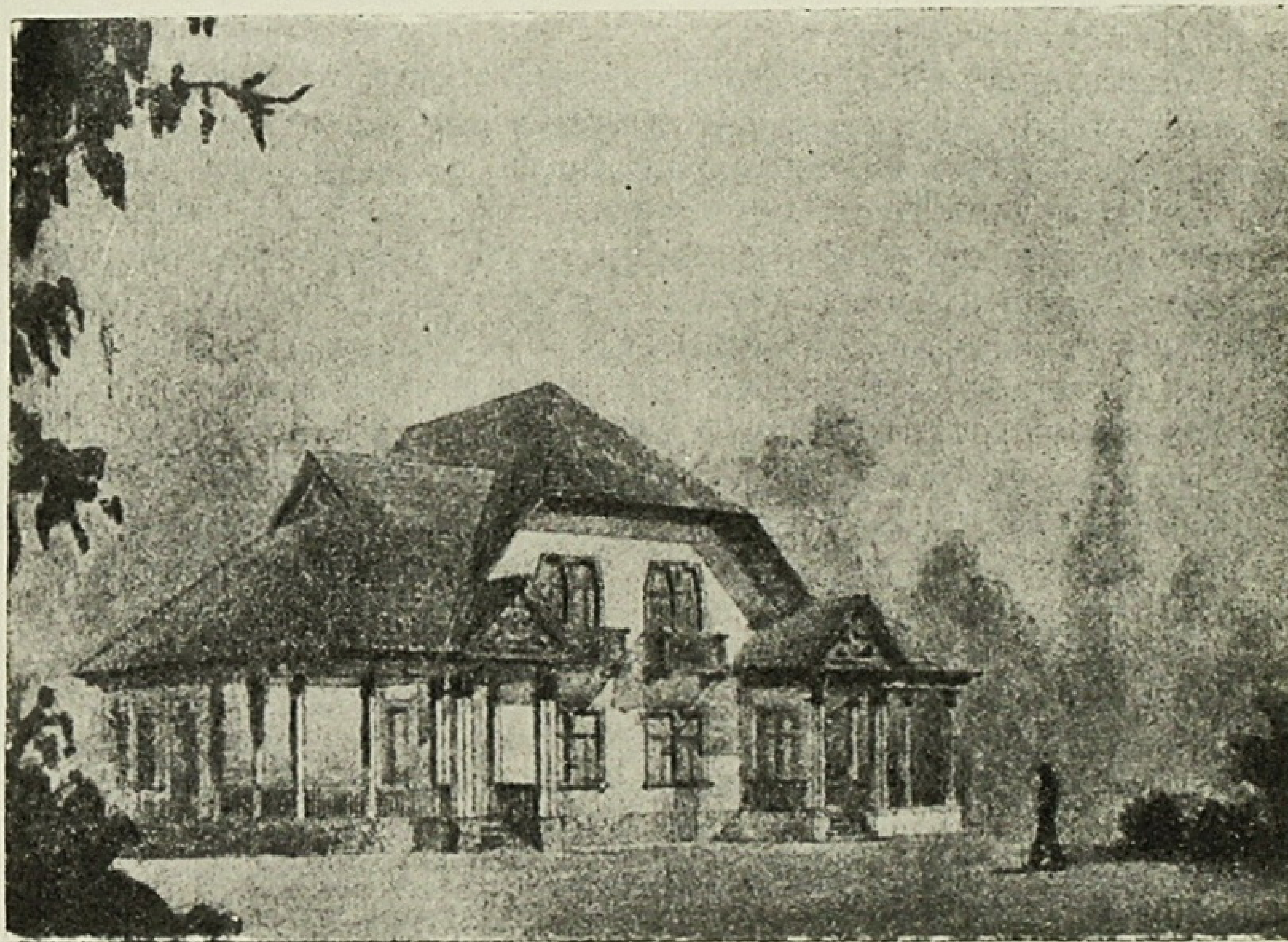
Інститут, як це показали неодноразові виставки, стає на правильний шлях соціалістичного реалізму. Однак, треба звернути увагу і на хиби, що є в згаданих проектах.

Цілком очевидно, що невеликі спроби застосування народних архітектурних форм, що мають місце в інституті, далеко ще недостатні і результати їх незначні. Немає в цій частині ні відповідного керівництва з боку кафедри архітектури, ні знань у студентів.

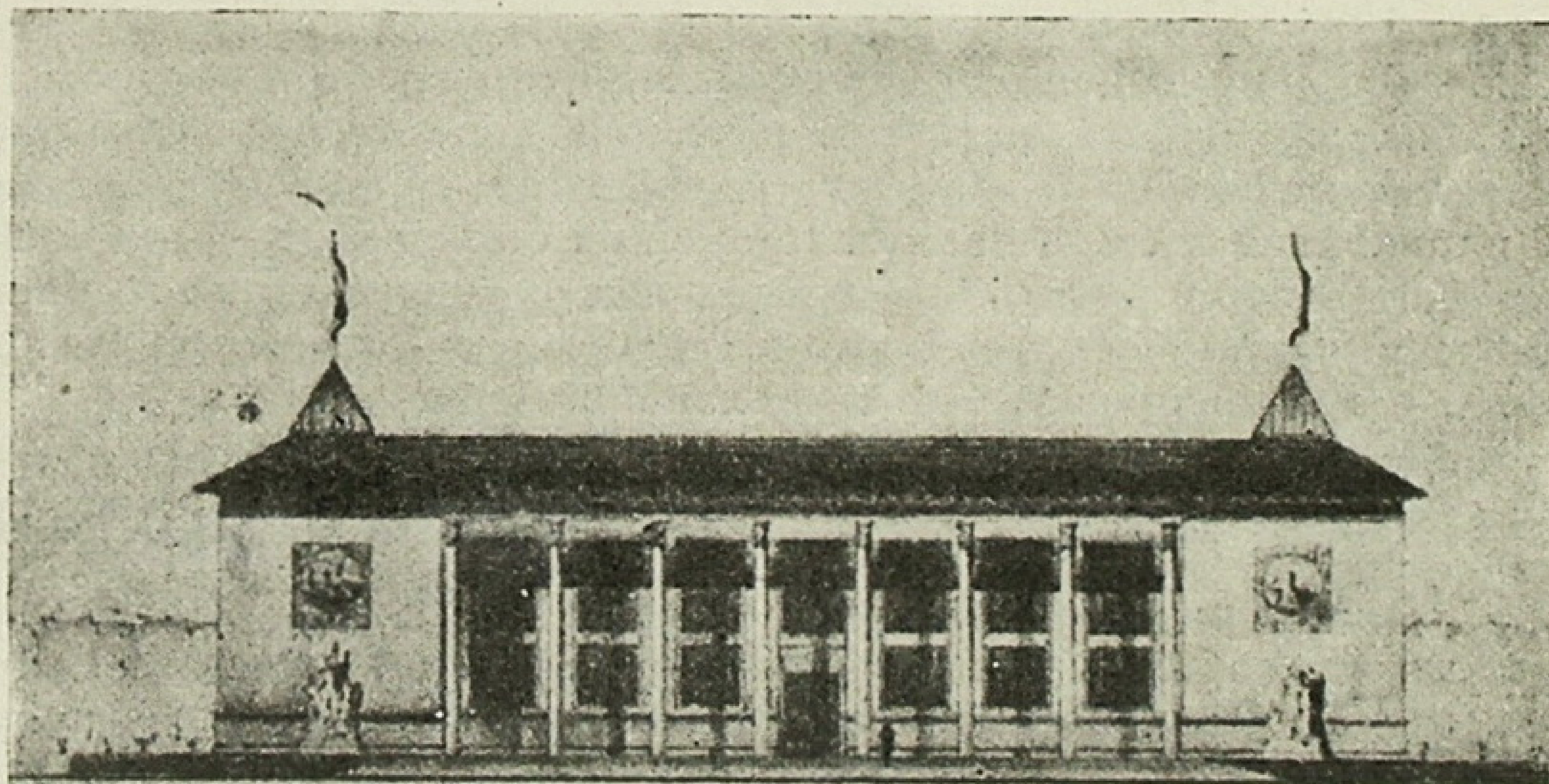
На цей бік роботи треба звернути більш серйозну увагу. Крім того, використання класичної спадщини не завжди можна визнати критичним.

Студент IV курсу Гопкало. Проект школи. Перспектива

Студент III курсу Шевченко. Проект дачі

Студентка IV курсу Рижйова. Павільйон районної виставк

Інститут має всі можливості стати передовим вище Української Радянської Соціалістичної Республіки Необхідно усунути хиби, що заважають йому в ро боті, щоб піднести ще вище кваліфікацію спеціалі стів, які готуються інститутом.

Про планування й будівництво міст

РЕЗОЛЮЦІЯ III ПЛЕНУМУ ПРАВЛІННЯ СПІЛКИ РАДЯНСЬКИХ АРХІТЕКТОРІВ

За роки сталінських п'ятирічок будівництво й реконструкція міст в СРСР набрали величезних масштабів. На основі історичних постанов червневого пленуму ЦК ВКП(б) 1931 року і постанови РНК СРСР і ЦК ВКП(б) про генеральний план реконструкції м. Москви успішно здійснюється соціалістична реконструкція Москви та інших міст Союзу, виникають і розвиваються сотні нових міст і селищ.

Вперше в історії будівництво міст підпорядковано єдиному плану, підпорядковано інтересам всієї маси населення. Основною ідеєю радянського містобудівництва є сталінське піклування про людину.

Швидке піднесення матеріального і культурного рівня трудящих мас Радянського Союзу ставить в теперішній час ще більш високі вимоги перед радянським містобудівником. Тим часом, практика планування й будівництва міст ще не відповідає повністю цим вимогам і має цілий ряд великих недоліків. Погана організація справи планування міст була використана ворогами народу—троцькістсько-бухарінськими бандитами, які було пробралися в міськради і органи комунального господарства з шкідницькою метою.

І Всесоюзний з'їзд радянських архітекторів у своїх рішеннях відзначив істотні недоліки в галузі містобудівництва і планування міст. „Робота планувальників ще відірвана від життя, від повсякденних питань реконструкції міст. Цим, зокрема, пояснюється те, що навіть в наших найбільших містах випадково розміщувалося і розміщується масове будівництво (жилі будинки, школи, ясла, лікарні і ін.). Архітектурна громадськість не вела достатньої боротьби з формалізмом, прожектерством та гігантоманією, з ігноруванням економічних та інженерних питань будівництва, що мали місце в планувальній практиці. Вказівка РНК СРСР і ЦК ВКП(б) про суцільне архітектурне оформлення площ, магістралей, набережних і парків як у Москві, так і в інших містах виконується незадовільно".

В будівництві й реконструкції міст ще не вижиті в ряді випадків антидержавні тенденції і немає необхідної планувальної дисципліни. Партія і уряд з особливою силою підкреслили необхідність здійснення будівництва й реконструкції наших міст за єдиним, твердим, суворо продуманим планом.

„Треба будувати,—говорив товариш Сталін,—за твердим планом. Всякий, хто спробує порушити цей план, повинен бути закликаний до порядку. Проти антидержавних тенденцій потрібна тверда рука, потрібний твердий і міцний апарат, потрібна міцна дисципліна. План, який точно визначає лінію вулиці й площі, повинен бути непорушним планом" (Л. М. Каганович, „Про будівництво метрополітена і план м. Москви", „Московский рабочий", 1934 р., стор. 37—38).

На ділі ці вимоги партії і уряду часто-густо грубо порушуються. Для якнайшвидшої ліквідації наслідків шкідництва, подолання наявних недоліків і корінного поліпшення справи будівництва й планування міст, III пленум Правління спілки радянських архітекторів вважає необхідним проведення ряду заходів як в справі забудови, технічного устаткування і впорядкування міст та селищ, так і в галузі проектно-планувальної роботи.

I. Основні питання організації міської території

1. Пленум вважає, що одним з основних і вирішальних моментів, які забезпечують корінне поліпшення планування й будівництва наших міст є якнайшвидша ліквідація наявного ще у нас випадкового й непродуманого вибору місць для будівництва нових промислових підприємств і зв'язаних з ними нових жилих районів, а в ряді випадків також і цілих міст.

Необхідно тому добиватися, щоб жодне підприємство, жодний жилий квартал в місті не будувалися без всебічного обліку всіх умов їх розміщення.

Пленум доручає президії Правління СПРА розробити і внести на розгляд уряду конкретні пропозиції, які забезпечують правильний вибір території для міського будівництва, передбачивши проведення таких основних заходів:

а) при виборі місць для будівництва нових промислових підприємств і зв'язаних з ними жилих районів та міст необхідно встановити такий порядок, при якому вибір місць для будівництва провадився б з обов'язковою участю спеціалістів—планувальників і санітарних лікарів.

Пленум вважає необхідним просити РНК СРСР встановити порядок затвердження вибору місць для будівництва у відповідних урядових органах;

б) доповнення чинного законодавства про неприпустимість безпроектного (в планувальному відношенні) будівництва, зокрема, запровадження порядку видачі дозволів на проведення будівельних робіт лише після перевірки наявності планувальної документації по даному будівництву; підсилення карних санкцій за порушення цих вимог; підсилення банківського контролю з метою заборони фінансування безпроектного будівництва.

Пленум вважає особливо важливим забезпечення при виборі території вимог для утворення компактного плану міста. В разі розміщення кількох промислових підприємств і зв'язаних з ними жилих районів необхідно домагатися компактного їх розташування в інтересах економіки будівництва міста в цілому.

2. Відзначаючи, що правильному розвитку міст дуже часто перешкоджає випадкове і безладне будівництво тимчасових і аварійних селищ при новобудовах, пленум вважає необхідним:

а) звести до мінімуму практику будівництва тимчасових селищ; житла для будівельних робітників слід розміщувати на території, приділеній для жилих будинків капітального типу; ці житла повинні бути впорядкованими і досить досконалими в будівельному відношенні, щоб їх можна було б включати в структуру міста як жилий фонд, який довгий час існуватиме.

б) Вжити практику позапланового житлового будівництва, яке провадилось у вигляді „аварійних" селищ, де здебільшого не було забезпечено необхідних санітарних умов для життя. Так звані „аварійні селища" повинні бути суворо регламентовані, з визначенням для кожного конкретного випадку справжньої потреби, складу і об'єму такого селища. Об'єм і місце розташування аварійних селищ повинні визначатися плануванням і затверджуватись одночасно з вибором місця для будівництва основного жилого району.

3. В постанові РНК СРСР від 26 лютого ц. р. відзначається, що при проектуванні підприємств не використовуються можливості їх взаємного кооперування, і промислові підприємства часто будуються без врахування можливостей пов'язання їх з іншими підприємствами району для влаштування спільних селищ, енерго-і водопостачання, каналізації і ін.

Пленум вважає, що розвитку взаємного кооперування будівництва різних відомств у місті перешкоджає в теперішній час відсутність встановлених організаційних форм подібної кооперації.

Пленум доручає президії Правління СПРА виробити пропозиції в питанні про кооперування будівництва і ввійти з цими пропозиціями в уряд. Пленум вважає доцільним в окремих випадках проводити кооперування з початку проектних робіт.

4. Пленум констатує, що, не зважаючи на рішення уряду про складання схем районних планувань, як першого етапу планувальних робіт, на практиці ця робота дуже часто ігнорується.

Відсутність попередніх схем районних планувань обумовила цілий ряд дефектів та помилок в справі планування і будівництва міст і селищ.

Вороги народу злісно перешкоджали розвитку робіт по районному плануванню і всіляко заважали реалізації в натурі здійснених проектів.

Для забезпечення планомірної і своєчасної розробки проектів районних планувань пленум доручає президії Правління спілки ввійти в уряд з клопотанням:

а) про розповсюдження постанови РНК СРСР від 26.II—38 р. в частині районного планування на проектування населених міст;

б) про систематичне планування робіт по районних плануваннях з встановленням необхідної черговості їх виконання;

в) про виділення спеціальних коштів на ці роботи в плановому порядку.

5. Пленум відзначає істотні недоліки в санітарних вимогах і нормах по плануванню міст. Ці вимоги й норми відзначаються академічністю, необгрунтованими перебільшеннями, які впливають на подорожчання будівництва. Зокрема, повинні бути

переглянуті в бік зниження до дійсно потрібних розмірів норми розривів між промисловими і жилими районами, між окремими корпусами на промплощадці і т. д.

Разом з тим, необхідно в законодавчому порядку встановити обов'язкове застосування активних методів боротьби з забрудненням повітря (встановлення димо-і газовловлювачів і застосування всіх інших механічних методів боротьби з димом, газами і порохом).

При встановленні величини потрібного санітарного розриву необхідно, як правило, відмовитись від практики заочного визначення розмірів санітарних зон. Зони санітарних розривів повинні встановлюватися в кожному окремому випадку з врахуванням конкретної ситуації міста, зокрема, з врахуванням місцеположення шкідливих підприємств.

Пленум відзначає, що намічувані до виводу з міста шкідливі в санітарному відношенні підприємства в багатьох випадках одержують кошти на переустаткування, що закріплює на тривалі строки їх розташування в місті і перешкоджає тим самим плануванню й реконструкції міст.

Пленум вважає, що при визначенні списку підприємств, які мають вивести з міста, треба ретельно й всебічно зважити як необхідність самого виводу, так і всі зв'язані з ним умови. Разом з тим, встановлений список повинен бути абсолютно твердим і обов'язковим для зацікавлених відомств.

Підприємства, які підлягають виводу, не повинні одержувати фінансових коштів для розширення.

Пленум доручає президії СПРА ввійти з відповідною пропозицією в РНК СРСР.

7. Пленум вважає необхідним посилити боротьбу з необгрунтованим вирубуванням зелених насаджень в існуючих містах і самовільним рубанням та псуванням зелені на будівельних дільницях. У правила забудови міста і карне законодавство повинні бути внесенні статті про притягання до відповідальності осіб, які самовільно провадять рубання зелені.

Особливо треба звернути увагу на стан приміської зелені і на захист від забруднення водяних басейнів. Необхідно встановити суворий порядок охорони природи й пейзажу в містах і приміських територіях.

Пленум доручає президії Правління спілки ввійти в уряд з спеціальними пропозиціями в цьому питанні.

8. Пленум звертає увагу всіх робітників, які беруть участь у містобудівництві, на необхідність найсуворішого і старанного обліку в усій проектній і будівельній роботі вимог оборони міста. Пленум пропонує президії Правління спілки спільно з Академією архітектури, Академією комунального господарства і відповідними інститутами скликати спеціальну нараду кваліфікованих спеціалістів з планувальних, архітектурних та будівельних питань, зв'язаних з завданнями оборони, для встановлення необхідних вимог до будівництва окремих споруд.

II. Забудова міста

1. Пленум звертає увагу на те, що важливіша вказівка партії і уряду про „суцільне архітектурне оформлення площ, магістралей, набережних, парків" в практиці будівництва часто не виконується.

Виключні можливості створення архітектурних ансамблів в наших містах, які надає система планового міського будівництва, повинні бути повністю використані.

Для досягнення цієї мети пленум вважає необхідним добиватися компактного розміщення будівництва в містах з тим, щоб кожна закінчена частина міста мала суцільне архітектурне рішення. Для цього треба забезпечити:

а) ретельний і завчасний добір дільниць для забудови, який забезпечує одночасне будівництво ряду споруд;

б) укрупнення дрібних забудовців і кооперування їх коштів для освоєння та інженерної підготовки будівельних дільниць.

Пленум доручає президії Правління спілки ввійти до РНК СРСР з конкретними пропозиціями про встановлення певних форм кооперування коштів на проектування, освоєння дільниць і будівництво, яке проводять окремі відомства з метою комплексного проектування й будівництва в інтересах міста в цілому.

2. Пленум засуджує неприпустиму практику багатьох архітекторів, які не бажають при проектуванні окремих будинків рахуватися з інтересами архітектурної і художньої суцільності міста та окремих його частин.

Для здійснення ансамблевого будівництва пленум вважає необхідним:

а) встановити тверду творчу дисципліну — підпорядкування авторів проектів окремих будинків ідеї загального рішення ансамблю в цілому;

б) утворити умови для суцільного проектування міського ансамблю; зокрема, велике значення для утворення ансамблю має організація творчих колективів архітекторів по проектуванню окремих частин міста (вулиця, площа, набережна).

3. При складанні проектів забудови окремих частин міста (жилі райони, площі, вулиці і т. п.) необхідно:

а) не обмежуватися розробкою одної лише фасадної лінії забудови по магістралях та площах, а давати також рішення забудови прилеглих кварталів, особливу увагу приділяючи їх реконструкції;

б) при проектуванні площ враховувати весь комплекс споруджень, які будуть збудовані на даній площі в найближчі роки;

в) різноманітнити прийоми рішення забудови вулиць та набережних в залежності від їх призначення, ширини й характеру забудови; зокрема, поряд із звичайною периметральною забудовою вводити елементи відкритої забудови, особливо жилих вулиць.

4. Пленум вважає необхідним диференціювати підхід до планування міст різного масштабу й характеру. Треба відмовитись від часто вживаного механічного перенесення в плани малих і середніх міст прийомів та рішень, характерних для великих індустріальних центрів та столиць. В усій роботі по плануванню міст необхідно якнайретельніше враховувати місцеві, національні і природні умови, властиві окремим республікам та районам нашого величезного багатонаціонального Союзу.

5. Необхідно покласти край існуючій практиці розпорошеного й випадкового розміщення об'єктів масового будівництва (школи, дитсадки, ясла і ін.), які перешкоджають правильній організації міського будівництва.

Для усунення цих недоліків, пленум вважає необхідним:

а) встановити завчасний, не менш ніж за рік, старанний добір дільниць міськрадами, виходячи з черговості реконструкції міста,

б) запропонувати президії СПРА ввійти з клопотанням в РНК про включення в плани будівництва міськрад коштів на завчасну підготовку дільниць для будівництв (влаштування доріг, водопроводу, каналізації, знос будинків) в тих випадках, коли треба освоїти для цієї мети нові території. При будівництві масових культурно-побутових установ (школи, ясла і т. д.) і кошторис на будівництво в конструйованих містах, повинні включитися суми на освоєння і впорядкування дільниць.

6. Враховуючи доцільність в окремих випадках будівництва жилих будинків нижче 4-х поверхів, пленум доручає Правлінню ввійти в уряд СРСР з спеціальною доповіддю в питанні про необхідність уточнення й розвитку постанови РНК СРСР від 23 IV-34 р. в напрямку диференціації вимог, які пред'являються в залежності від характеру й значення населеного пункту, стану існуючих водопроводу та каналізації, або строків будівництва цих споруд.

7. У зв'язку з значним розвитком в наших містах індивідуального жилого будівництва, пленум вважає необхідним:

а) намічати для цього будівництва спеціальні райони, які забезпечують можливість найбільш швидкого й дешевого постачання їх основними видами впорядкування (водопровід, дороги, електроосвітлення);

б) просити наркомгоспи союзних республік розробити й видати для цього будівництва відповідні норми і типові проекти.

8. Пленум відзначає, що міськради, архітектори і будівельні організації приділяють зовсім недостатню увагу поточному впорядкуванню, як от: фарбуванню будинків, будівництву кіосків і т. д. Необхідне систематичне спостереження за поточним впорядкуванням міста з боку міськрад.

9. Як особливе завдання, що стоїть перед міськими радами, проектно-планувальними організаціями та НККГ союзних республік, пленум висуває питання про розробку для кожного міста правил забудови за прикладом, прийнятим урядом СРСР для м. Москви.

III. Жилий квартал

Практичній роботі по проектуванню й будівництву жилих кварталів необхідно приділити більше уваги. Пленум вважає обов'язком архітекторів поглиблення теоретичної і практичної роботи в питаннях забудови кварталів. При цьому треба виходити з таких положень:

1) Необхідно піднести якість архітектурного рішення внутрішньоквартальної території, ретельно розробляючи архітектуру

внутрішньоквартальних дворів із зеленими насадженнями, площадками для ігор і т. д.

2) Міськради великих міст (Москва, Ленінград, Київ) і наркомгоспи республік повинні розробляти обов'язкові типові секції для масового житлового будівництва.

3) Необхідно приділити більше уваги господарським потребам кварталу, зокрема, передбачати влаштування складів для вугілля, місць для сміття, розвантажних площадок біля магазинів, індивідуальних гаражів і ін.

4) Слід вижити практику відокремленого будівництва обслуговуючих споруд, як от—котельних, водонапірних баків для кожного дому в кварталі

5) При розміщенні сітки дитячих установ треба прагнути до їх укрупнення в великих кварталах, а також розміщати їх в габаритах жилих будівель в відповідності з постановою РНК СРСР про типові проекти дитячих садів та ясел.

6) Пленум вважає неприпустимою практику забудови випадкових вільних ділянць без врахування загального рішення кварталу. Необхідно зобов'язати в законодавчому порядку всі міськради відводити ділянці в кварталах, які реконструюються, лише на основі планування кварталу в цілому.

7) Пленум відзначає, що в практиці будівництва недосить уваги приділяється оздоровленню кварталів, як от — розущільненню забудови, озелененню вільних просторів, відкриттю внутрішніх садів для громадського користування і т. д.

Архітектурна громадськість повинна боротися за те, щоб „кожний міський житель і активіст любив свою вулицю, де він живе, працював не покладаючи рук для приведення в культурний стан свого дому, двору, провулка, вулиці і прилеглих до них площ, скверів та парків" (Л. М. Каганович „Про будівництво метрополітена і план м. Москви").

IV. Питання інженерно-транспортного впорядкування міст

1) Для правильної організації міської території дуже важливим моментом є погодженість проектних рішень по залізничному, водному й воздушному транспортах з плануванням міста в цілому.

Надаючи питанням організації транспортного вузла в місті дуже велике значення, пленум доручає Президії ввійти в уряд із спеціальною доповіддю про необхідність установлення порядку погодженості проектно-планувальних рішень з проектними припущеннями НКШ, НКВОД'у і ГУГП з тим, щоб ці відомства давали хоч би попередню проектну розробку транспортного вузла для врахування цих пропозицій в будівництві міста.

2) В ряді нових міст та міст, які реконструюються, запроектовані і частково здійснені надмірно широкі вулиці (Свердловськ—200 м, Улан-Уде —100 м і т. п.), які надто здорожчують будівництво й експлуатацію міста. Зовсім недостатня увага приділяється завданням диференціації міських вулиць за типами руху. Тим часом, точний і суворий розподіл вулиць має важливе значення, насамперед, для роботи міського транспорту і для планування.

Враховуючи практику будівництва міст за останні роки, треба переглянути і видати нові норми вулиць з зазначенням профілів, ширин проїзної частини тротуарів, з обліком вимог транспорту, підземного господарства, зелених насаджень і т. д.

3) Враховуючи швидкий розвиток автотранспорту в містах, пленум вважає цілком обов'язковим резервування території для автостоянок на магістралях, вулицях, біля окремих громадських будівель.

4) Грубою помилкою планувальної практики є недооцінка та ігнорування вертикального планування міста, що перешкоджає правильній організації території і здорожчує будівництво. Пленум вважає необхідним піднести значення вертикального планування в проектно-планувальних роботах в будівельній практиці, для чого:

а) при розробці проектів червоних ліній обов'язково встановлювати червоні вертикальні позначки ліній забудови, виходячи з вертикального рішення району в цілому;

б) при видачі червоних ліній і архітектурно-планувального завдання, обов'язково видавати також червоні вертикальні позначки;

в) за порушення виданих червоних вертикальних позначок притягати до відповідальності проектувальників та будівельників.

5) Пленум відзначає, що в багатьох випадках планувальники не приділяють належної уваги питанням розташування й будівництва підземних споруджень. В містах часто розкопуються частини вулиць що перешкоджає рухові і впорядкуванню. Пленум вважає необхідним увійти в наркомгоспи союзних республік з пропозиціями щодо впорядкування цієї справи.

V. Про планувальну дисципліну і роботу міського архітектора

Найважливішим принципом, що забезпечує соціалістичний розвиток міста, є суворе додержування планової дисципліни в містобудівництві.

1) Пленум звертає увагу проектувальників, міських архітекторів, робітників міськрад на необхідність активно боротися проти всяких антидержавних тенденцій та спроб зриву планової дисципліни з боку окремих забудовців. План міста повинен бути законом, на основі якого провадиться все будівництво на території міста і порушення якого карається. Пленум доручає президії Правління спілки ввійти в урядові органи з пропозицією про посилення санкції за порушення будівельної дисципліни й забудови міста.

2) Вважаючи роботу міського архітектора надзвичайно важливою для всієї справи реконструкції та будівництва міст і, зокрема, в частині впроваджування в будівництво планувальної дисципліни, пленум доручає республіканським спілкам архітекторів увійти в Раднарком відповідних республік з пропозицією:

а) про законодавче встановлення посади міського архітектора в республіках, де інституту міських архітекторів ще немає і посади крайового (обласного) архітектора для керівництва будівництвом невеликих міст, промислових селищ та сільськогосподарських населених місць даного краю або області;

б) про підпорядкування міських архітекторів безпосередньо президіям міськрад і наркомгоспам республік;

в) про організацію бюро міського архітектора з включенням в склад цих бюро місцевих архітектурно-планувальних органів;

г) про заснування при президії міськради, як дорадчого органу, міських архітектурно-планувальних комітетів з притяганням до їх роботи широких кіл радянської громадськості міста;

д) про поліпшення матеріальних умов роботи міських архітекторів.

3. Пленум вважає необхідним підсилення керівництва роботою міських архітекторів з боку наркомгоспів республік. Міський архітектор повинен стати найближчим помічником міськради в усіх заходах щодо реконструкції міста. Пленум вважає необхідним вказати всім органам спілки радянських архітекторів на те, що вони зобов'язані всіляко допомагати міським архітекторам в їх роботі — громадськими переглядами проектів, обмірковуванням тих чи інших конкретних питань планувальної практики, консультацією і т. п.

VI. Організація проектно-планувальних робіт

Об'єм і зміст проектно-планувальних робіт що встановився на практиці, хибує на надмірну громіздкість.

Виконувані проектно-планувальні роботи часто ігнорують потреби й інтереси поточного будівництва.

Для корінного впорядкування організаційних питань проектування, пленум вважає необхідним:

1) Установити дві стадії проектно-планувальних робіт: а) генеральний план в складі проекту перспективного розвитку міста на 10—15 років, а також проекту першої черги (1 : 5000); б) детальні проекти планування, розраховані для цілей регулювання будівництва ближчих років (3—5 років) з розміщенням ділянць будівництва на ці роки та їх паспортизація (1 : 2000—1 : 1000).

При плануванні невеликих об'єктів перша черга генерального плану виконується в обсязі детального проекту.

При плануванні промислових селищ і новобудов, коли одночасно здійснюється житло-комунальне й промислове будівництво, одночасно вважати необхідним до складання генплану розробити завдання з врахуванням всього сантехнічного й комунального устаткування території.

2) Детальні проекти планування повинні включати такі роботи:

а) червоні лінії регулювання будівництва, що складаються для районів, де передбачається будівництво;

б) ескізні проекти забудови окремих вузлів, намічених до реконструкції (вулиці, площі, квартали), що забезпечують комплексне рішення забудови;

в) розміщення об'єктів і паспортизація дільниць для будівництва.

3) Враховуючи, що існуючі інструкції про об'єм і зміст проектів планування застаріли, пленум доручає президії Правління поставити перед Комітетом в справах будівництва при РНК СРСР питання про термінове видання нової інструкції про об'єм і зміст проектно-планувальних робіт.

4) З метою підвищення якості проектно-планувальних робіт, забезпечення наступності в роботі між проектною організацією і місцевими органами, що регулюють будівництво, пленум вважає необхідним проведення в життя таких заходів:

а) основні проектно-планувальні роботи (генплани) повинні виконуватися тільки в спеціалізованих планувальних проектних організаціях;

б) в склад проектних груп чи бригад обов'язково повинен включатися один або два спеціалісти міськради, на яких надалі буде покладено здійснення генплану;

в) в обов'язки проектних організацій на час виконання його основних робіт неодмінно повинно входити погодження всіх питань поточного будівництва.

5. Пленум вважає цілком обов'язковим безпосередню участь авторів проекту планування міста в роботах по здійсненню цього проекту в натурі — як головного архітектора або постійного консультанта.

6. У зв'язку з істотними недоліками в постановці експертизи і розгляду проектів, пленум доручає президії Правління поставити перед урядом питання про корінне поліпшення цієї галузі роботи шляхом скорочення кількості експертних органів, підвищення кваліфікації складу експертів і обов'язковості виїзду експертів в основних питаннях на місця.

VII. Кадри, науково-дослідна робота і норми.

1. Пленум констатує, що підготовка архітекторів-спеціалістів по плануванню, а також економістів, інженерів по міському господарству, ландшафтних архітекторій і т. д., поставлена зовсім незадовільно. Пленум доручає президії Правління спілки спеціально обміркувати це питання і ввійти в уряд з відповідними пропозиціями.

Одночасно пленум доручає президії Правління спілки радянських архітекторів розробити і провести в життя практичні заходи щодо підвищення кваліфікації архітекторів-планувальників (короткострокові курси, лекції, консультації і ін.).

2. Пленум відзначає слабкість науково-дослідної роботи в галузі планування міст, засміченість всієї роботи лженауковими „теоріями", відірваність наукової роботи від запитів практики, слабку допомогу, яку подають наукові установи будівництву міст. Пленум вважає необхідним створення в системі Академії архітектури СРСР науково - дослідного інституту по містобудівництву. Необхідно організувати широке обміркування планів науково-дослідної роботи Академії архітектури, Академії комунального господарства та інших наукових установ архітектурною громадськістю. Пленум вважає невідкладною роботу щодо створення радянського підручника по містобудівництву і пропонує органам спілки подати Академії архітектури практичну допомогу в цій справі. Так само треба в найближчий час укласти й видати довідник по містобудівництву.

3. Пленум вважає, що, не зважаючи на величезне піклування, яке виявляє уряд і радянська громадськість в охороні найцінніших пам'ятників архітектури народів СРСР у наших містах, ставлення до цієї справи в цілому ряді міст зовсім незадовільне. Пленум доручає президії Правління спілки ввійти в уряд з доповідною запискою в цьому питанні з тим, щоб було забезпечено зберігання найвизначніших архітектурних цінностей, утворених народами нашої країни, дбайливе ставлення до пам'ятників будівництва, реставрація й ремонт цих пам'ятників, а також ув'язування з планами реконструкції міст. Пленум вважає доцільним широке притягання до справи охорони й реставрації пам'ятників архітектури активу архітектурної громадськості на місцях для подавання відповідної допомоги урядовим органам—місцевим радам, Комітету в справах мистецтв і ін.

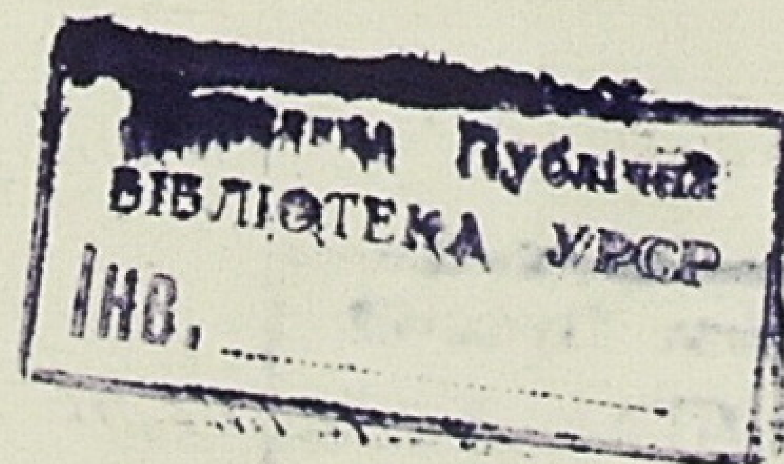
4. Вважаючи, що важливішою передумовою підвищення якості планувальної та будівельної роботи є перегляд застарілих, а часом шкідницьких і віджилих норм по плануванню й будівництву, що не відповідає справжнім вимогам практики, пленум доручає президії Правління спілки утворити комісію, яка повинна в тримісячний строк підготовити доповідну записку до уряду з основних норм планувальної роботи.

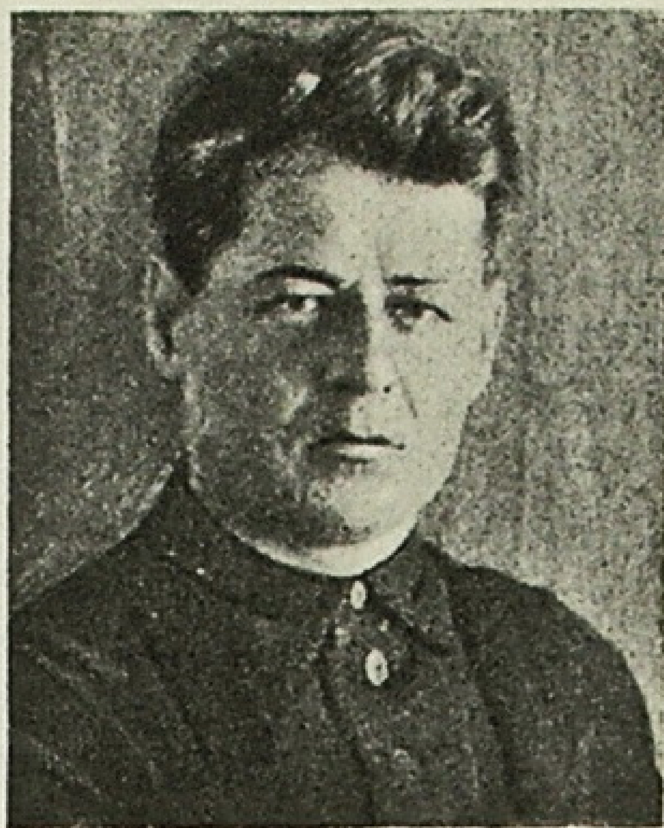
5. Пленум доручає президії Правління спілки скликати спеціальну нараду для обмірковування питань планування сільськогосподарських населених місць.

6. Пленум ухвалює в поточному році видати матеріали цього пленуму, розіслати резолюцію пленуму будівельно-планувальним організаціям, міським архітекторам і органам Наркомгоспу.

* * *

Пленум закликає всіх радянських архітекторів, будівників, робітників міського господарства пройнятися свідомістю величезної відповідальності всієї роботи по соціалістичній реконструкції міст нашої країни. Радянські архітектори зобов'язані, не покладаючи рук, працювати над всебічним поліпшенням планування й забудови міст, здешевленням вартості міського будівництва, якнайшвидшою ліквідацією наслідків шкідництва. В дружньому співробітництві з робітниками-будівельниками, інженерами, робітниками комунального господарства, радянські архітектори закликані боротися за високоякісне здійснення вказівок партії і уряду про реконструкцію міст, пам'ятаючи, що основною ідеєю цієї гігантської роботи є велика ідея нашого часу—сталінське піклування про людину.

П. А. Головченко

Тяжка раптова хвороба вирвала з наших рядів молодого ·алановитого архітектора Петра Авксентійовича Головченка.

Не так давно Петро Авксентійович, повний сил і твор-ього ентузіазму, брав активну участь у роботах третього пле-уму всесоюзного правління спілки радянських архітекторів, рисвяченого питанням планування міст, мріючи про нові великі роботи в галузі соціалістичної реконструкції квітучих міст нашої країни.

Тов. Головченко народився в 1898 році в с. Козельщина, ол. Полтавської губернії, в сім'ї станційного сторожа. Тов. Головченко був робітником, а потім вступив до Київського художнього інституту, в якому закінчив архітектурний факульт т у 1930 році. Потім Петро Авксентійович протягом ряду років працював у київській, харківській і одеській філіях Гіпроградy, по плануванню Кривого Рога, Сталіно, Херсона і Одеси. З 1933 року т. Головченко був головним архітектором м. Сталіно, в 1938 р. перейшов на роботу головного архітектора Полтави.

За 8 років, що минули після закінчення інституту, Петро Авксентійович висунувся в провідні працівники в галузі планування міст УРСР. Він є автором генеральних проектів реконструкції м. Сталіно, м. Херсона, під його безпосереднім керівництвом складено проект реконструкції Одеси.

Поряд з чисто планувальними роботами т. Головченко виконував і ряд архітектурних об'єктів, з яких найбільшими є збудована за його проектом гостиниця на могилі Т. Г. Шевченка в Каневі і пам'ятник Ф. Е. Дзержинському в м. Сталіно (архітектурна частина).

Свою велику обдарованість і глибокі знання т. Головченко використав і як педагог — він читав курс архітектури в майстерні київської індустріальної профшколи. Петро Авксентійович, як справжній працівник сталінської епохи, був також активним громадським робітником; він був членом сталінського обласного правління спілки радянських архітекторів, членом президії українського правління і членом всесоюзного правління спілки радянських архітекторів, був членом міськради в Сталіно. Усі, хто особливо знав П. А. Головченка, високо цінили його, як талановитого архітектора, ентузіаста, відданого соціалістичному будівництву працівника, і в той же час щиро любили в його особі чудового товариша, чутливу, благородну людину. Тим тяжча для всіх нас ця раптова втрата.

Спи спокійно, дорогий товаришу. Справу твого життя продовжують тисячі відданих соціалістичному будівництву твоїх товаришів і учнів.

Президія правління спілки радянських архітекторів України

Художн.-техн. керівник **М. Дмитрієвська** Коректор **М. Степняк**

Уповнов. Головліту № 4380. Тир. 2.055. Здано до складання 13-VII 38 р. Підписано до друку 11-IX 38 р. Зам. № 504. Друк. арк. 5. Пап. $2^1/_2$. Формат 62 x 94 см.
Фабрика художнього друку Державного Видавництва „Мистецтво". Харків, Пушкінська вул., № 44

ВИПРАВЛЕННЯ

В № 4—5 „АРУ“ в статті інж. Є. Ліновича „Графічний розрахунок дерев'яних балок міжповерхових перекрить“ припущені з вини коректора такі помилки:

Стор.	Рядок	Надруковано	Треба читати
63	4-й знизу	$99 = \frac{qlL^2}{8bh^2} 6;\ 99 . 8bh^2 = 6qlL^2;$	$100 = \frac{qlL^2}{8bh^2} 6;\ 100 . 8bh^2 = 6qlL^2$
63	3-й зверху	$384 - 110000bh^3 = 250 . 5 . 12qlL^3$	$384 \times 110000bh^3 = 250 . 5 . 12qlL^3$
64	7-й зверху	$l_1 - l_2;\ \frac{132 . bh^2}{} = \frac{2820bh^3}{qL^3}$	$l_1 = l_2;\ \frac{132 . bh^2}{qL^2} = \frac{2820bh^3}{qL^3}$

Зміст

РЕДАГУЄ РЕДКОЛЕГІЯ

Адреса редакції: Київ, Пушкінська 1, тел. 3-17-00

Ціна 2 крб.